

Samen gaan we er door!

Werken aan een open en verbindend doopklimaat

Onderzoeksrapport in het kader van studentendopen in Antwerpen

Onderzoeker: Evert Lambrechts

November 2020

Leidinggevende: Walter Weyns

Departement Sociologie

Inhoud

1	Inleiding.....	3
2	De studenteninitiatie als ritueel	6
2.1	De vorm en betekenis van een ritueel	6
2.1.1	De vorm van een ritueel	7
2.1.2	De betekenis van een ritueel	8
2.2	Overgangsrituelen	9
2.3	Studenteninitiaties als overgangsrituelen	14
3	De studenteninitiatie als wanpraktijk.....	18
3.1	Knelpunten van studenteninitiaties	18
3.1.1	De nood om erbij te horen	18
3.1.2	Motivatie om te initiëren	19
3.1.3	De hardheid van fysieke en mentale beproevingen	21
3.1.4	Verskil in machtspositie.....	25
3.1.5	Rechtvaardiging van initiaties.....	27
3.1.6	Autoritaire figuren en de groep	28
3.1.7	Alcoholmisbruik.....	29
3.2	Maatschappelijke weerstand tegen studenteninitiaties.....	30
4	Studentendopen in Antwerpen.....	34
4.1	Studentenclubs en het doopgebruik in Antwerpen	34
4.2	Het onderzoek	35
4.2.1	Methode	35
4.3	Bevindingen.....	38
4.3.1	De vorm van een studentendoop	38
4.3.2	De ervaring van een studentendoop.....	50
4.3.3	De betekenis van een studentendoop	58
4.3.4	De zin van de onzin van studentendopen	79
5	Suggesties voor studentendopen	81
5.1	Aanbevelingen naar onderzoek	81
5.2	Suggesties naar een toekomst mét studentendopen	82
5.2.1	Werken aan een gezond doopklimaat kan inhouden dat... ..	84
6	Bibliografie	103

1 Inleiding

Studentendopen laten weinigen onberoerd. De tragische dood van een student tijdens een doop in 2018 laat het vuur van het debat op verschillende niveaus hoog opblazen. *“Laat u zeker niet dopen, doe niet mee aan die flauwekul! Dat studenten anno 2016 nog altijd zo’n inwijdingsritueel moeten ondergaan, is eigenlijk te gek voor woorden. Het is belachelijk, vernederend, bepaald onhygiënisch – en nog gevaarlijk op de koop toe.”*, zo stelt Joël de Ceulaer, journalist en schrijver, in een betoog tegen dopen.¹ Hiermee staat hij niet alleen. Ook econoom Geert Noels staat niet positief tegenover deze studentenpraktijk en noemt het een ‘georganiseerd pesten voor gevorderden’: *“Studentendopen zijn teveel een plaats van vernedering en misbruik, vooral bij vrouwelijke studenten. Stop dit misbruik. #weinstein #metoo.”*² Ook studenten zelf laten zich niet onbetuigd. Als reactie op de kritiek werd onder andere de hashtag #doopisdope de wereld ingestuurd waarop alle positieve doopervaringen kunnen geplaatst worden als tegengewicht tegen de negatieve perceptie: *“Natuurlijk is de doop geen theekransje op een schattig picknicklaken in een bos, nee, het is een teambuilde activiteit die een hoop nieuwsgierige jongeren omvormt tot een hechte groep. En ja, je wordt vuil. Je zal al eens iets raars moeten opeten, je zal misschien je kleren niet meer volledig proper krijgen, maar so what? Voel je je daarna misbruikt? Is het nodig om deze ludieke namiddag af te schilderen als een tenhemelschreiend bacchanaal?”*³ Meningingen over studentendopen zijn, net zoals de deelname zelf, niet vrij van emoties. Verontwaardiging, trots, beschaamdheid, genegenheid, zijn slechts een greep. De felheid van het debat dwingt bijna tot het innemen van een standpunt erover. Sta je aan deze kant of aan de andere kant van de streep? Beschouw je studentendopen als een wanpraktijk die best zou afgeschaft worden of zie je het eerder als iets positiefs, een studentikoos initiatieritueel, waar ter bewaring van de traditie niet te veel aan gesleuteld mag worden? Emoties verklappen ook het belang dat eraan gegeven wordt. Jaarlijks laat een aanzienlijk deel van studenten zich nog steeds dopen. Een onderzoek naar doopactiviteiten dient dan ook met een genuanceerde en open blik te kijken naar het fenomeen van studentendopen. En op een genuanceerde manier een antwoord te geven op de vraag naar de zin of onzin van studentendopen. Ja, wat is nu die zin ervan?

Dit onderzoek focust zich op **studentendopen die plaatsvinden in universitaire Antwerpse studentenmiddens**. Antwerpen is als studentenstad aan een opmars bezig. Uit *Het*

¹ Joël De Ceulaer, “Beste Studenten, Zeg Nee Tegen De Doop,” *De Morgen*, 2 oktober, 2016, <https://www.demorgen.be/nieuws/beste-studenten-zeg-nee-tegen-de-doop~bc95e558/>.

² Geert Noels, “Studentendopen zijn een vorm van georganiseerd pesten voor gevorderden,” *VRT NWS*, 24 oktober, 2017, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2017/10/24/-studentendopen-zijn-een-vorm-van-georganiseerd-pesten-voor-gevo/>.

³ Jaime Moreira Resina, “Doop is wel degelijk dope,” *Schamper*, 16 november, 2018, <https://www.schamper.ugent.be/daily/doop-is-wel-degelijk-dope>.

Grote Antwerpse Studentenonderzoek, uitgevoerd in 2018-2019 door studenten uit de opleiding Politieke-Sociale-Communicatie Wetenschappen blijkt dat Antwerpen een bruisende studentenstad is, met een snelgroeiende studentenpopulatie.⁴ Antwerpen is volgens Gate 15, de vzw die de brug vormt tussen de studenten en de stad, een atypische studentenstad. Dit kan kloppen, aangezien Antwerpen een stad is die zich wil laten zien met vele gezichten.⁵ Antwerpen promoot zich tevens als een modestad, een toeristenstad, een cultuurstad, een shoppingstad, een sportstad, een stad voor haar inwoners etc. Ze is, anders dan bijvoorbeeld Leuven, geen studentenstad, maar eerder een stad met studenten. 'Wie in Antwerpen komt studeren, komt studeren in het echte leven.'⁶ Men kan het zich inbeelden dat dit alles sporadisch tot spanningen en de nodige evenwichtsoefeningen tussen de verschillende 'gezichten' kan leiden. Een doopstoet van vuile en geurende studenten die in olifantenpas de Meir, de kloppende ader van shoppend Antwerpen, doorkruisen kan op zijn minst de wenkbrauwen doen fronsen van keurige heren en kokette dames. Buurtregisseurs, maar ook politie en stadstoezichter proberen dit evenwicht op een zo goed mogelijke manier te bewaren.⁷ Voor de stad is het dan ook van groot belang dat er duidelijke regels zijn over wat er kan en wat er niet kan tijdens studentendopen. Hoewel er een doopcharter is, blijft het een voortdurende zoeken naar evenwichten.

Ook voor de Universiteit Antwerpen, één van de belangrijkste instellingen voor hoger onderwijs in Antwerpen, geldt dit wikken en wegen. Een jonge universiteit die snel groeit, zich internationaal op de kaart wil zetten en waarden als openheid, diversiteit, overleg en respect hoog in het vaandel draagt, kan bijna niet anders dan vragen stellen bij een praktijk die haaks lijkt te staan op die waarden. Geheimhouding, exclusiviteit, onderdanigheid en vernedering zijn elementen die vaak aan studentendopen verbonden worden. De universiteit bij monde van rector Herman Van Goethem, uit openlijk haar bezorgdheden naar aanleiding van de incidenten met de studentenclub Reuzegom.⁸ Studentendopen staan onder maatschappelijke druk of liggen op zijn minst onder een vergrootglas, zoveel is zeker.⁹

Maar wat met de studenten? Studenten groeien en bloeien op de studiebanken, in de straten van Antwerpen, in cafés en nachtclubs. Voor sommigen horen studentendopen bij het studentenleven, voor anderen niet. Maar wat betekent het dan net voor hen? Dit onderzoek focust zich op studentendopen van enkele studentenclubs aan de Universiteit Antwerpen en

⁴ Hanne Dallenes et al., "Het Grote Antwerpse Studentenonderzoek," (bachelorproef, Universiteit Antwerpen, 2019), 4-5.

⁵ "Shoppen In Modestad Antwerpen," Stad Antwerpen, geraadpleegd 15 november 2019, <https://www.visitantwerpen.be/nl/shoppen-en-mode/shoppen-in-modestad-antwerpen>.

⁶ Dallenes et al., "Studentenonderzoek," 9; "Antwerpse Studentenstad," Universiteit Antwerpen, geraadpleegd 15 november 2019, <https://www.uantwerpen.be/nl/studentenleven/vrije-tijd/studentenstad/>.

⁷ "Buurtregie," Stad Antwerpen, geraadpleegd 15 november 2019, <https://www.antwerpen.be/nl/info/5c4b212930b3566e6d58716d/buurtregie&sa=D&ust=1567631032373000&usg=AFQjCNGr4R5ZsOqK0fheCgPh4kTEQ6PyCQ>.

⁸ Herman Van Goethem, "Dopen als overgangsritueel," *De Standaard*, 10 december, 2018, https://www.standaard.be/cnt/dmf20181209_04021589.

⁹ Pieter Van Maele, "Studentendoop moet onthaalritueel zijn, en geen vernedering," *De Standaard*, 12 december, 2018, https://www.standaard.be/cnt/dmf20181212_04028828.

betracht zoveel mogelijk *bottom up* te werken, vanuit het perspectief van studenten, rekening houdende met hun verantwoordelijkheidsgevoel en hun groeiende autonomie.

Wat de **zin of onzin van studentendopen** is, vormt de centrale vraag van dit onderzoek. Sommigen beschouwen het als een initiatieritueel dat kadert in een lange traditie, anderen zien het als een wanpraktijk, die moet gereguleerd en gesanctioneerd worden. Beide uitgangspunten, initiatieritueel of wanpraktijk, vormen een eigen sporen in de wetenschappelijke literatuur. In een eerste deel worden beide invalshoeken toegelicht. In een tweede deel gaat het concreet over de studentendopen in Antwerpen. De verzamelde informatie wordt hier bekeken in het licht van de theoretische verworvenheden uit het eerste deel. Een derde deel is praktisch van aard en gericht op het formuleren van aanbevelingen. Hoe kunnen we de doopervaring verbeteren en het risico op grensoverschrijdend gedrag verkleinen? Of met andere woorden: **hoe kunnen we gaan naar een open en verbindend doopklimaat?**

2 De studenteninitiatie als ritueel

Studentendopen worden vaak omschreven als ‘rituelen’. Rituelen komen voor in alle tijden en culturen. Maar wat zijn dat nu net? Tal van beelden roepen ze op, van stoffige ceremonies binnen kloostermuren tot uitzinnige vuurdansen bij een of andere lokale stam. Rituelen kunnen saai zijn, maar kunnen ook uitermate geëmotioneerd verlopen. Maar waarom krijgen studentendopen ook het etiket van ‘ritueel’ en meer specifiek ‘overgangsritueel’? En wat vertelt dit over de zin of onzin van de studentendoop?

2.1 De vorm en betekenis van een ritueel

Om te beginnen, hoe kan men rituelen definiëren? Dat is een lastige opdracht, waar reeds velen een poging toe ondernomen hebben. Rituelen lijken een zekere ongrijpbaarheid in zich te dragen. Valeer Neckebrouck, emeritus hoogleraar aan de theologische faculteit en het departement culturele antropologie aan de KU Leuven verwoordt het op treffende wijze: *“Men staat voor een onoverzichtelijke chaos waarin spraakverwarring en tegenspraak de enige vaste waarden schijnen te zijn. Zelfs over wat rituelen precies zijn, raakt men het niet eens. Het inzicht dat rituelen, zoals symbolen in het algemeen, bijna wezenlijk polyïnterpreteerbaar zijn, en hun betekenis derhalve allesbehalve eenduidig, draagt niet bij tot een vereenvoudiging van de toestand. Rituelen worden verschillend geïnterpreteerd door degenen die ze uitvoeren en de door de overige participanten, door religieuze specialisten en leken, door mannen en vrouwen, door jongeren en ouderen, door intellectuelen en analfabeten, door machthebbers en onderhorigen, door onderdrukkers en onderdrukten, door sociologen en antropologen, door theologen en psychologen, enzovoort.”*¹⁰ Rituelen behoren tot de meest ondoorzichtige gedragingen van de mens.¹¹ Dat zijn weinig bemoedigende woorden en een poging ondernemen om enig zicht te krijgen, lijkt een stap door drijfzand te zijn. Desondanks is het belangrijk om reeds enkele elementen aan te raken. Op de eerste plaats worden rituelen vaak in verband gebracht met het *collectieve*, hoewel er sprake kan zijn van een individuele beleving: een handeling is een ritueel in die mate dat ze een gedeelde praktijk van de cultuur in kwestie reproduceert. Hoewel de beleving van een ritueel een persoonlijk karakter kan aannemen, spreekt men toch van een ritueel als die individuele ervaring zich in een collectieve anonimiteit inschrijft. Het ritueel overstijgt niet alleen het individuele, maar ook het momentane, teruggrijpend op *overgeleverde praktijken*, mondeling of in geschreven vorm, denk maar aan een codex. Rituelen worden niet uitgevonden, maar doorgegeven, heropgevoerd, gevarieerd en eventueel aangepast aan de tijd.¹² De herhaling van dezelfde overgeleverde handelingen, dezelfde overgeleverde woorden,

¹⁰ Valeer Neckebrouck, “Kerkgangsters, berenjagers en maskers. Ritueel en hypocrisie,” in *Maskers, missen en meesters*, ed. Paul Cortois en Valeer Neckebrouck (Kapellen: Uitgeverij Pelckmans, 2005), 26.

¹¹ Neckebrouck, “Kerkgangsters,” 26, voetnoot 21.

¹² Paul Cortois en Valeer Neckebrouck, “Inleiding,” in *Maskers, missen en meesters*, ed. Paul Cortois en Valeer Neckebrouck (Kapellen: Uitgeverij Pelckmans, 2005), 8.

van dezelfde overgeleverde formules staat centraal. Of beter: de illusie van de herhaling van dezelfde woorden en gebaren als voorgaande generaties. Herhaling in het ritueel is *re-enactment*. Het ritueel draagt een zekere rigiditeit in zich, een soort van vormvastheid.¹³ Voor Herman de Dijn, emeritus hoogleraar aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte van de KU Leuven, vormt deze striktheid in de herhaling de essentie van het ritueel. Het ritueel is tegelijk uniek en een herhaling, of eerder, net dóór die herhaling verschijnt het unieke van het ritueel. Zoals het volgen van de regels van een partituur datgene oproept wat niet in regels te vatten valt.

Welaan, het ritueel heeft iets collectiefs en iets repetitiefs. Een tipje van de sluier, maar wat zit er onder het doek?

2.1.1 De vorm van een ritueel

Gaat het bij het ritueel vooral om de vorm? Dat een ritueel een betekenis of boodschap zou hebben, wordt meer en meer in vraag gesteld.¹⁴ De Nederlandse antropoloog Frits Staal deed in 1975 enkele maanden onderzoek naar het eeuwenoude Vedische ritueel van het vuuraltaar in het zuidwesten van India. Op basis van dit onderzoek kwam hij tot een radicaal besluit: rituelen hebben geen intrinsieke betekenis. De deelnemers gingen volledig op in de uitvoering van complexe handelingen en concentreerden zich op de correctheid van de handelingen, de recitaties en de gezangen. Waarom ze dit nu allemaal deden, daar kreeg Staal van de brahmanen geen bevredigend antwoord op. ‘We voeren deze voorgeschreven regels uit omdat het onze traditie is’. Of ‘We doen het, omdat we het doen’. Evenmin kon Staal soelaas vinden in de Indische traditie en de wetenschappelijke theorieën. Dat het zo moeilijk was om de betekenis en het doel van een ritueel te bepalen, sterkte Staal in zijn overtuiging dat een ritueel pure handeling is zonder betekenis of doel. Zie daar, het zinledige ritueel, dat voorbijgaat aan de zinvraag. Als een soort spel waarin je niet kan verliezen omdat het om de activiteit zelf gaat. Staal vergelijkt het ritueel zelf ook met de dans en haalt hiervoor een citaat aan van de Amerikaanse danseres Isadora Duncan: “*If I could tell you what it meant, there would be no point in dancing it.*” In zijn analyse plaatst Staal het ritueel eveneens naast de menselijke taal om dan te stellen dat het ritueel in tegenstelling tot de taal geen betekenis op een semantische manier overdraagt, ondanks het bestaan van een syntaxis van het ritueel.¹⁵ Cultuursocioloog Walter Weyns, die verder gaat op het standpunt van Staal verwoordt het als volgt: “*In veel analyses van rituelen wordt al te gretig gezocht naar de betekenis van dit of dat onderdeel, alsof daarmee het raadsel van het ritueel kan worden ontsluit. Welnu, dat kan niet, omdat er niet te ontsluit valt. De*

¹³ Paul Cortois, “De vorm van een ritueel,” in *Maskers, missen en meesters*, ed. Paul Cortois en Valeer Neckebrouck (Kapellen: Uitgeverij Pelckmans, 2005), 149-150, 131.

¹⁴ Wouter E. A. Van Beek, “Maskers in de Dogonbegrafenis: betekenis en boodschap,” in *Maskers, missen en meesters*, ed. Paul Cortois en Valeer Neckebrouck (Kapellen: Uitgeverij Pelckmans, 2005), 92-93.

¹⁵ Frits Staal, *Drie bergen en zeven rivieren* (Amsterdam: Meulenhoff, 2004), 190.

rite is vorm, vorm, vorm.” En net als andere vormen zoals figuren, symbolen, tekens en ritmes, geven rituelen een soort van houvast aan de mens, het moet op een of andere manier een menselijke behoefte bevredigen, zonder dat het raadselachtige karakter van het ritueel helemaal kan doorgegrond worden.¹⁶

2.1.2 De betekenis van een ritueel

De mens lijkt echter in zijn zoektocht naar zin en houvast ook nood te hebben aan betekenissen. Frits Staal erkende dat, hoewel een ritueel zinloos op zichzelf is, wel zinvolle bijeffecten kan hebben. Men kan er eender welke betekenis aan geven, omdat ze op zichzelf niks betekenen. Sterker nog, hun stilzwijgen nodigt *nét* uit tot interpretatie, er kan bijna elke betekenis aan gegeven worden.¹⁷ Staal stelt eveneens dat deze interpretaties tijdgebonden zijn, terwijl de vorm van rituelen beter bestand is tegen het verglijden van de tijd.¹⁸ Creëert het ritueel door haar herhaling een band tussen de deelnemers en de voorouders, als een soort mystiek lichaam?¹⁹ Versterkt het de solidariteit? Geeft het een morele steun? Het zou zomaar kunnen. Het is *nét* de betekenisloosheid van het ritueel dat de variatie aan betekenissen die ermee verbonden wordt, verklaart, aldus Staal. En eveneens de hardnekkigheid waarmee men een ritueel wil bewaren, *nét* omdat het niet functioneel *an sich* is.²⁰

Desondanks bestaat er reeds een lange zoektocht naar de betekenis van het ritueel. Antropologen, sociologen, theologen en vele anderen hebben door de jaren heen soms indrukwekkende analyses en theorieën ontwikkeld om de zin van het ritueel te doorgronden.²¹ Zo kunnen rituelen bijvoorbeeld emoties in goede banen leiden en sociale integratie bevorderen, twee functies die centraal stonden in de discussie tussen twee antropologen, met name Malinowski en Radcliffe-Brown. Op basis van zijn onderzoek op de Trobriand-eilanden concludeerde Malinowski dat rituelen handig kunnen zijn om angst en onzekerheid in goede banen te leiden. Als men staat voor het uitvoeren van een handeling die onzekerheid en angst met zich meebrengt, kunnen rituelen en hun vormvastheid dit gebrek aan zekerheid compenseren en vertrouwen geven om de handeling toch uit te voeren. Er is als het ware sprake van een therapeutisch effect. Radcliffe-Brown bekritiseerde echter deze theorie van Malinowski. Het is geen manier om angst en onzekerheid weg te nemen. Integendeel, door het ritueel en haar vaste regels worden dergelijke emoties net opgeroepen. Voor het oog van de groep moeten

¹⁶ Frits Staal, “The meaninglessness of Ritual,” *Numen* 26, nr. 11 (Juni 1979): 2-22; Walter Weyns, “Rituelen in een flexibele maatschappij,” in *Maskers, missen en meesters*, ed. Paul Cortois en Valeer Neckebrouck (Kapellen: Uitgeverij Pelckmans, 2005), 73; Herman De Dijn, *Rituelen: waarom we niet zonder kunnen* (Kalmthout: Polis, 2018), 107; Van Beek, “Maskers,” 92-93.

¹⁷ Weyns, “Rituelen,” 74; Staal, “Meaninglessness,” 11.

¹⁸ Staal, *Drie bergen*, 190.

¹⁹ De Dijn, *Rituelen*, 104.

²⁰ Staal, “Meaninglessness,” 11.

²¹ Van Beek, “Maskers,” 95; Neckebrouck, “Kerkgangers,” 48.

deelnemers de juiste gebaren maken en de correcte woorden uitspreken die verwacht worden doorheen het ritueel. De sociale druk om de rituele plichten op de correcte manier uit te voeren op straffe van onheil maakt het ritueel tot een beproeving. De angst en onzekerheid die opgewekt worden tijdens het ritueel zijn er net op gericht om de deelnemers attent te maken op en zich te laten bekommeren om de vooropgestelde regels van de groep. Op die manier wordt de emotionele band tussen het individu en de hem toegewezen positie binnen de groep sterker en bevordert het ritueel de sociale integratie. Ondanks de discussie die er bestond over wie het nu bij het rechte eind had, Malinowski of Radcliffe-Brown, kunnen beide theorieën als complementair aanzien worden. Voor het individu kan een ritueel emoties zoals angst en onzekerheid kanaliseren terwijl het tegelijkertijd voor de groep de sociale integratie van het individu kan bevorderen, inspelend op andere emoties ten overstaan van de correcte uitvoering van de regels.²²

Voor de socioloog Wuthnow dekken deze theorieën nog niet volledig de lading. Rituelen kunnen zeer emotioneel geladen zijn, maar dat maakt voor Wuthnow niet de essentie uit. De frustraties die er vrijkomen bij het vervangen van een platte band, kunnen even intens zijn als die bij een huwelijk. En niet elke ritueel verloopt op een emotionele manier. Het verschil ligt hem in het feit dat een ritueel er in essentie op gericht is betekenissen te *communiceren*. Voor Wuthnow zijn rituelen communicatiemediën. De boodschap die een ritueel brengt kan iets te maken hebben met emoties, maar dat hoeft niet per se het geval te zijn. Het gaat verder dan het louter uitdrukken van emoties. Het gaat om het communiceren van een boodschap. Het lastige is echter dat rituelen niet alleen bewuste boodschappen communiceren, maar even goed onbewuste. Een ritueel kan niet simpelweg begrepen worden door de deelnemers te vragen waarom ze deelnemen of wat het ritueel voor hen betekent. Daar wordt het dan net complex en voorwerp van discussie. Wat zegt een ritueel dan net? Voor Wuthnow onthullen rituelen iets over sociale relaties en helpen deze te reguleren. Het stelt verwachtingen die men aan een bepaalde sociale positie verbindt, scherp. Het roept de waarden die aan een sociale relatie ten grondslag liggen, in herinnering. Kortom, het ritueel functioneert als een sociale 'thermostaat'.²³

2.2 Overgangsrituelen

Er zijn ontzettend veel rituelen, maar er zijn slechts enkele die bepaalde fundamentele overgangen markeren, die in alle culturen voorkomen. Geboorte, puberteit, huwelijk en dood vormen de meest fundamentele transitieën die er in het menselijk bestaan plaatsvinden. Het zijn momenten van ambiguïteit, zeker op het vlak van sociale relaties en identiteit. De geboorte van een kind legt nieuwe sociale plichten en verwachtingen op de ouders en zorgt voor verschuivingen in de sociale relaties. Vergelijkbare verschuivingen treden op bij de puberteit, het

²² George C. Homans, *The Human Group* (Londen: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1962), 321-328; Weyns, "Rituelen," 74-77.

²³ Robert Wuthnow, *Meaning and Moral Order* (Californië: University of California Press, 1987), 97-123.

huwelijk en de dood. Van Gennep beperkte zich echter niet tot deze fundamentele momenten, maar verwees ook naar de overgang bij initiaties in een nieuw beroep of in (geheime) genootschappen. Men maakt de overgang van de ene sociale status naar de andere, waaraan nieuwe sociale verwachtingen verbonden zijn. Deze momenten worden gemarkeerd door rituelen, die door de Franse antropoloog Van Gennep '*rites de passage*' werden genoemd. Op basis van zijn onderzoek naar talloze culturen geeft hij in zijn werk een beschrijving van deze zogenaamde *rites de passage*. Voor Van Gennep vormt het leven van een individu in elke gemeenschap een reeks van overgangen van de ene leeftijd naar de andere, van de ene groep naar de andere. Als er duidelijke onderscheiden zijn tussen leeftijdsgroepen en sociale posities, dan wordt de overgang van de ene groep naar de andere begeleid door speciale ceremonies, die als functie hebben de overgang mogelijk te maken voor het individu. De neofiet legt doorheen de rite zijn oude identiteit af, ervaart een wedergeboorte en verkrijgt een nieuwe sociale identiteit. Op die manier hielpen overgangsrituelen om de sociale onderscheidingen in de traditionele maatschappij bijvoorbeeld tussen mannen en vrouwen, tussen ouderen en jongeren, in stand te houden.²⁴ Van Gennep laat in zijn werk zien hoe universeel deze *rites de passage* zijn, hoewel ze qua invulling kunnen verschillen. Hij legt een basisstructuur bloot die zowel voor de riten van geboorte, puberteit, initiatie tot geheime genootschappen, huwelijk en dood gelijk zijn. Drie fasen onderscheidt hij, met name de eerste fase, de *losmakingsrite* (*séparation*), in welke de neofiet van zijn vroegere positie losgemaakt wordt, de tweede, *grensfase* (*marge*) waarin de neofiet zonder identiteit is, zonder kenmerken van zijn vroegere of latere positie, en de laatste fase, de *opnemingsrite* (*agrégation*) waarin hij in zijn nieuwe sociale positie en identiteit wordt geïnstalleerd en hij verwacht wordt zijn gedrag in overeenstemming te brengen met zijn nieuwe positie in de sociale structuur. Al komt niet elke fase in elke cultuur of in elke ceremonie even sterk naar voren, volgens Van Gennep. Zo zal er in een huwelijksceremonie meer nadruk liggen op de opnemingsrite terwijl dat bij een initiatierite eerder op de grensfase zal zijn.²⁵

De overgang van de sociale positie naar de andere vormt een moment van onzekerheid, zowel voor het individu als voor de sociale groep tot wie het nieuwe lid gaat behoren. Ga ik kunnen voldoen aan de verwachtingen die verbonden zijn aan de nieuwe status? En wat zijn die verwachtingen? En wat met de groep? Stellen zij vertrouwen in het nieuwe lid? Gaat het lid zich voldoende integreren? Overgangsmomenten zijn biotopen waarin rituelen goed gedijen. Deze rituelen zijn boven al sociale gebeurtenissen, in het aanschijn van de gemeenschap staat een individu, de neofiet, in het centrum van de belangstelling. Overgangsrituelen kunnen hier tegemoetkomen aan zowel de noden van het individu als aan die van de groep, in de geest van

²⁴ Arnold Van Gennep, *The Rites of Passage*, vert. Monika B. Vizedom en Gabrielle L. Caffee (Londen: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1960), 3; Weyns, "Rituelen," 81.

²⁵ Weyns, "Rituelen," 90; Van Gennep, *The Rites*, 11, 191; Victor Turner, *The Ritual Process: structure and anti-structure* (New York: Cornell University Press, 1966), 94.

de reeds aangehaalde discussie tussen Malinowski en Radcliffe-Brown. Voor de nieuwkomer kan het ritueel een manier zijn om zijn emoties, zijn onzekerheden en angsten te kanaliseren. Het kan vertrouwen geven als hij weet waar hij staat of moet staan, dat hij zich omringd voelt door de gemeenschap. Maar ook voor de groep kan een ritueel functioneel zijn. Het ritueel maakt duidelijk dat het leven niet meer zal zijn zoals voorheen. Eenmaal gehuwd, wordt er toch verwacht je enigszins anders te gedragen. Er zijn veranderende posities met andere rechten en plichten en die moeten duidelijk zijn voor het individu en de groep. Vaak worden neofieten tijdens deze overgangsrituelen op de proef gesteld. Zo wordt er een soort van nervositeit opgewekt bij hen om hen bewust te maken van de nieuwe verantwoordelijkheden. Voer ik de regels van het ritueel wel correct uit? Hoe goed wil ik het doen? Als je lid wordt van de groep, begin je terug van nul en dat moet je voelen. Op die manier geraken ze doordrongen van de sociale code van de groep. Volgens Wuthnow wekt de onzekerheid over het voortbestaan van de bestaande sociale relatie een nood aan communicatie op. Het ritueel communiceert naar alle betrokken partijen dat er nieuwe relaties van tel zijn, van zodra het ritueel afgelopen is. Het herdefinieert sociale posities, relaties en hoe je je hierin moet gedragen. Het ritueel klaart in heldere bewoordingen uit wat onzeker was geworden.²⁶

Volstaat het echter om te zeggen dat een overgangsritueel erop gericht is de sociale structuur te bevestigen en in stand te houden? Van Gennep raakte reeds het transformatieve potentieel van een ritueel aan als hij bijvoorbeeld de symbolische dood en wedergeboorte van de neofiet doorheen een ritueel beschrijft.²⁷ Het individu ondergaat tijdens het ritueel psychologische transformaties die met een nieuw statuut verbonden zijn. Na de initiatie is de adolescent niet alleen tot volwassene gepromoveerd, hij is volwassen geworden en zal zich ook zo gedragen. Het ritueel duidt niet alleen verandering aan, maar brengt die in de ogen van de maatschappij ook tot stand. Het brengt dus ook duidelijkheid en orde voor de gemeenschap zelf.²⁸ De Schotse antropoloog Victor Turner werkte echter verder op het transformatieve potentieel van rituelen.²⁹ Turner ontkende het belang van de sociale functie van een ritueel niet.³⁰ Het ritueel maakt de sociale structuur van de gemeenschap duidelijk voor alle partijen en bevestigt die: *“Ritual is a periodic restatement of the terms in which men of a particular culture must interact if there is to be any kind of a coherent social life [...] it portrays in symbolic form certain key values and cultural orientations.”* Rituelen geven informatie aan de deelnemers over de grote structurele waarden van een gemeenschap. Maar, zegt Turner: *“This is true as far as it goes, but it points to only one of the many properties it possesses.”* Het ritueel gaat in dialoog

²⁶ Wuthnow, *Meaning*, 113-4.

²⁷ Van Gennep, *The Rites*, 75; Neckebrouck, “Kerkgangsters,” 49.

²⁸ Neckebrouck, “Kerkgangsters,” 48; Valeer Neckebrouck, “Initiatie: een antropologisch voorwoord,” in *Traditie en Initiatie*, ed. Herman Lombaerts en Lieven Boeve (Leuven: Acco, 1995), 30-1.

²⁹ Victor Turner, *The Drums of Affliction* (Oxford: Oxford University Press, 1968), 3-6; Victor Turner, *The Forest of Symbols* (Londen: Cornell University Press, 1967), 7; Turner, *The Ritual Process*, 6.

³⁰ Turner, *The Ritual Process*, 201; Turner, *The Drums of Affliction*, 3-6.

met de sociale structuur, daagt deze uit, bekritiseert en herschept haar, zoals bijvoorbeeld kunst dat ook doet.³¹ Deze creatieve functie is voor Turner van groter belang: "It actually creates, or re-creates, the categories through which men perceive reality, the axioms underlying the structure of society and the law of the natural and moral orders." Een overgangsritueel betekent niet alleen verandering voor het individu die het ritueel ondergaat, maar eveneens voor iedereen die met deze persoon verbonden is, de gemeenschap waartoe dit individu behoort.³² Rituelen zijn, net zoals carnaval of films, momenten of ruimtes, ingebouwd in het rigide politiek-juridisch-sociaal systeem, waarbinnen er speelruimte is voor nieuwe ideeën, gevoelens en verlangens die de heersende structuur mee kunnen bekritisieren en vormgeven. De motor van deze 'reflexiviteit' ligt volgens Turner besloten in wat hij noemt de *antistructurele liminaliteit*.³³ Zoals reeds eerder gezien, deelde Van Gennep de structuur van een ritueel op in drie fasen, de *rites de séparation, de marge* en *de agrégation*. Elke fase omvat symbolisch gedrag waarmee het losmaken van, de overgang naar en de herintegratie van het individu in een nieuwe positie in de sociale structuur, uitgedrukt wordt. Van Gennep duidde de fasen ook aan met *preliminale, liminale* en *postliminale fase* (Het woord 'limen' staat hier centraal en betekent 'drempel').³⁴ Turner richtte zich in zijn onderzoek vooral op de tweede fase, de grensfase of liminale fase die sterk naar voren komt in initiatieriten zoals puberteitsriten of initiaties in geheime genootschappen.

Het blijkt een bos van symbolen, die liminale fase van een ritueel, een soms vreemd en geheimzinnig diep bos waar de *initiandi*, de neofieten, de *passengers*, zich een weg doorheen trachten te waden. En de weg hult hen in de mist. Deelnemers aan een initiatieritueel (*liminal personae*) zijn *structureel onzichtbaar* tijdens de liminale fase.³⁵ Ze krijgen een andere naam, zoals 'mwad(y)i', 'neofiet', 'novice', maar zijn voor het overige moeilijk definieerbaar voor de maatschappij. Ze bevinden zich in een moment tegelijk in en buiten de tijd en vallen als het ware tussen de kieren van sociale structuur. Maskers en kostuums maken hen letterlijk onzichtbaar. Wat zijn ze dan wel? Een neofiet in een puberteitsrite is geen jongen meer en nog geen man. Deze *ambigue 'niet meer-nog niet'-status* komt in het ritueel in een reeks van soms complexe en vreemde symbolen tot uitdrukking. Op de eerste plaats is de neofiet structureel dood. De symboliek verwijst dan ook vaak naar dood, decompositie, maar ook menstruatie. Ze worden behandeld alsof ze niet bestaan, moeten vuil worden en geassocieerd met de aarde. Als men dood is, keert men dan ook terug tot stof en as. Maar even goed tot de natuur. Verwijzingen

³¹ Victor Turner, *Dramas, Fields and Metaphors* (Londen: Cornell University Press, 1974), 255-6; Victor Turner, *The Anthropology of Performance* (New York: PAJ Publications, 1986), 11.

³² Turner, *The Forest*, 7.

³³ Turner, *The Ritual Process*, inleiding; Turner, *Dramas*, 202, 255.

³⁴ Van Gennep, *The Rites*, 21; Turner, *The Forest*, 94-96.

³⁵ Zie ook: Mircea Eliade, *Het heilige en het dagelijkse bestaan*, vert. D. Mok, N. van Maaren en A. Scheepers (Amsterdam: Uitgeverij Abraxas, 2006), 118-23.

naar beesten, vogels, vegetatie komen voor, het individu wordt gelijk aan een dier. *'One dies into nature to be reborn from it.'*³⁶

Tegelijk zijn er ook symbolen die verwijzen naar zwangerschap en bevalling. Naaktheid kan verwijzen naar de foetus, maar even goed naar de naaktheid van een lijk. Soms zijn ze zelf geen man of vrouw meer of net beide tegelijk met dezelfde kledij. Deze onzichtbare en ambigue wezens bezitten eveneens niets. Geen status, geen bezit, geen positie, geen normale kleding. Niets. En dus onderscheidt niets hen van elkaar. Hier ontstaat de *communitas*. In hun onzichtbaarheid, ambiguïteit, hun neutraliteit en hun naaktheid zijn de neofieten gelijk aan elkaar. Ze vormen een gemeenschap van 'kameraden' zonder onderscheidingen en hiërarchie. Elk voor allen, alleen voor één.³⁷ Hechte vriendschappen worden sterk aangemoedigd: *"All are supposed to be linked by special ties which persist after the rites are over, even into old age."* Bij de Ndembu in Zambia staat een dergelijke vriendschap bekend als 'wubwambu' of 'wulunda'.³⁸ Turner ziet deze vriendschap, gekenmerkt door een gevoel van familiariteit, van het zich op zijn gemak voelen en van vrijheid van spreken, als product van deze 'interstructurele liminaliteit': *"People can 'be themselves', it is frequently said, when they are not acting institutionalized roles. Roles, too, carry responsibilities and in the liminal situation the main burden of responsibility is borne by the elders, leaving the neophytes free to develop interpersonal relationships as they will."*³⁹

Ten opzichte van deze rituele ouderen, die de gemeenschap vertegenwoordigen, bestaat er een verhouding van complete onderdanigheid en autoriteit, bekrachtigd door de traditie. Deze eenvoudige structuur (en tegelijk complexe en soms absurde symboliek) van de *communitas* staat in schril contrast met de complexe, gedifferentieerde structuur van de *societas*, de sociale structuur van de samenleving. Dit alles kadert in een proces waarbij de vroegere identiteit van de neofiet helemaal afgebroken wordt om deze nadien terug op te bouwen in het licht van de toekomstige positie. De beproevingen en vernederingen, vaak psychologisch van aard, die de neofieten ondergaan, zijn gericht op deze afbraak van de vroegere status.⁴⁰ Tegelijk temperen ze hun zelfvertrouwen in het licht van de nieuwe verwachtingen, maar eveneens om hen van misbruik van hun nieuwe privileges af te houden. Om een hoge positie te bekleden moet men eerst ervaren wat het is om een lage positie te hebben. Hoog kan niet hoog zijn als laag niet bestaat, koningen kunnen geen koningen zijn zonder onderdanen, een baas geen baas zonder werknemers. Dát is een essentiële menselijke band zonder welke de gemeenschap zelf niet zou kunnen bestaan en waaraan erkenning wordt gegeven tijdens de liminale fase.⁴¹ Het is het ritueel dat de verandering teweeg brengt. Jongens

³⁶ Turner, *Dramas*, 252 ev.

³⁷ Turner, *The Forest*, 101.

³⁸ Turner, *The Forest*, 101.

³⁹ Turner, *The Forest*, 101; Turner, *Dramas*, 200-1.

⁴⁰ Turner, *Dramas*, 260.

⁴¹ Turner, *The Forest*, 96-7, 102-3.

worden mannen door het ritueel.⁴² Het ritueel prent hen in dat wat er te weten en te verwachten valt over zijn toekomstige positie zoals een zegel in was drukt, ze zijn als een *tabula rasa*, een onbeschreven blad waarop de wijsheid van de groep wordt geschreven.⁴³ Het hanteren van maskers, absurde karikaturen en overdrijvingen zijn er niet zozeer op gericht om de neofieten te terroriseren, maar om de neofieten aanzetten om na te denken over hun gemeenschap. ‘*Not irrational but thought-provoking*’, zoals Turner zegt. De liminale fase kan dan ook gezien worden als een periode van reflectie.⁴⁴ Doorheen zijn sociale leven maakt de mens verschillende overgangen van de ene naar de andere positie, soms gelijktijdig met het bekleden van een vaste positie op een ander vlak. En doorheen zijn leven zal de mens wisselend blootgesteld worden aan *communitas* en *societas*, aan gelijkheid, aan ongelijkheid, aan een lage positie, aan een hoge positie.

Het ontstaan van *communitas* beperkt zich voor Turner dan ook niet tot rituelen die een overgang van de ene sociale positie naar de andere markeren en uitdrukking geven aan de liminaliteit. *Communitas* groeit waar sociale structuur ontbreekt, tussen de kieren van de sociale structuren (liminaliteit), aan de rand ervan (marginaliteit) of onder de structuren (structurele inferioriteit). Soms bloeien dergelijke gemeenschappen slechts tijdelijk, soms zijn ze meer volhardend. Hippie-gemeenschappen, maar even goed kloostergemeenschappen of pelgrims kunnen hierbij als voorbeelden dienen. Als een dialectisch proces ontwikkelt het sociale leven van de mens zich en zonder deze dialectiek kan geen enkele gemeenschap functioneren. Er lijkt dan ook een menselijk nood te bestaan om deel te nemen aan zowel de *societas* als aan de *communitas*, zo stelt Turner.⁴⁵ En net aan dit evenwicht tussen structuur en antistructuur draagt het ritueel in belangrijke mate bij. Niet alleen blijken rituelen niet zonder effect te blijven op het individu, door de waarden van een cultuur in te prenten, door tot reflectie uit te dagen, door verandering tot stand te brengen. Ook dienen ze de sociale structuur een dosis *communitas* toe, waar ook deze niet onbewogen bij kan blijven. Het ritueel als sprankelende bron voor cultuur en structuur.⁴⁶

2.3 Studenteninitiaties als overgangsrituelen

Hoewel ze niet behoort tot één van de vier fundamentele overgangen in het leven die Van Gennep in zijn onderzoek beschreven heeft, vormt de overgang van het middelbaar naar het hoger onderwijs voor veel en steeds meer studenten een belangrijk stap in het leven. Nooit was hoger onderwijs zo toegankelijk als nu. De laatste decennia heeft de democratisering van

⁴² Zie ook: Mircea Eliade, *Riten en symbolen van inwijding*, vert. Johanne M. van Dijk (Katwijk: Servire, 1979), 10.

⁴³ Turner, *The Forest*, 102; Turner, *Dramas*, 227

⁴⁴ Turner, *The Forest*, 104; Turner, *Dramas*, 241.

⁴⁵ Turner, *The Ritual Process*, 203; Turner, *Dramas*, 243.

⁴⁶ Turner, *Dramas*, 227; Neckebrouck, “Kerkgangers,” 51.

het (hoger) onderwijs een hoge vlucht genomen. Waar een hogere studie aan het begin van twintigste eeuw vooral nog een exclusief privilege was voor jongens uit een welgestelde familie, vormt een studie aan een hogeschool of universiteit voor een stijgend aantal scholieren een evidente volgende stap in hun studieloopbaan. Maar hoewel meer jongens of meisjes de stap kunnen zetten, blijft het een overgang van de ene naar de andere sociale positie, die nieuwe verwachtingen creëert, die nieuwe keuzes opdringt, die onzekerheid genereert. De scholier wordt student, die verwacht wordt om op zijn of haar weg naar volwassenheid zich toch ook al verantwoordelijker te gedragen en tekenen te vertonen van die naderende volwassenheid. En het is in deze overgang dat het fenomeen van de studenteninitiatie opduikt.

Studenteninitiaties zijn geen nieuwe fenomenen, maar komen reeds eeuwen voor. In het laatantieke Athene kwam het voor dat nieuwe studenten aan hogere onderwijsinstellingen door oudere collega's bij hun aankomst in de stad werden geïnitieerd. En dit lijkt volgens de bronnen niet altijd een pretje te zijn geweest. Ontvoering, gedwongen eedaflegging, spotternijen en bangmakerij, een zekere agressiviteit, dit alles waren voorkomende ingrediënten van de studenteninitiatie in de late oudheid.⁴⁷ Ondanks deze beproevende elementen kon er een vaste structuur vastgesteld worden. De neofieten werden in processie naar het badhuis gevoerd, waar ze dan werden gewassen en een symbolisch kledingstuk aankregen, de *tribon*. Ter afsluiting werd er een groot banket gehouden. De neofieten waren geïnitieerd en hun nieuwe studentenleven kon beginnen. Een vergelijkbare structuur stelt men ook eeuwen later vast, bij studenteninitiaties in de middeleeuwen.⁴⁸ In het laatmiddeleeuwse Heidelberg bijvoorbeeld werd een nieuwe student (*beanus*) als een wild beest benaderd door oudere studenten als deel van de initiatie. De nieuwkomer werd verkleed met hoorns, lange oren en tanden, wilde haren en baard om diens woeste en onbeschaafde karakter te benadrukken. Hij werd bespot voor zijn dwaze blik en zijn vieze geur. Daarna moest de *beanus* hiervan ontdaan worden in de *depositio cornuum*, de 'aflegging van de hoorns'. In een ruwe ceremonie, niet verstoken van spot en enige agressie, kreeg de student een zalving met een nogal vieze substantie, werden zijn hoorns afgenomen, zijn tanden bijgevijld en zijn wilde haren geknipt en geschoren. Na een parodie van biecht en vergiffenis van de zonden van de *beanus* werd er een banket met de beste wijn gehouden ter verwelkoming van de nieuwkomer in de studentenmiddens. Vergelijkbare

⁴⁷ Edward Watts, "The Student Self in Late Antiquity," in *Religion and the Self in Antiquity*, eds. David Brakke, Michael L. Satlow en Steven Weitzman (Indianapolis: Indiana University Press, 2005), 234-51; Dallas DeForest, "Between Mysteries and Factions: Initiation Rituals, Student Groups, and Violence in the Schools of Late Antique Athens," *Journal of Late Antiquity* 4, Nr. 2, (2011): 315-42.

⁴⁸ Pietro Silanos, "The depositio of beanus. Horns, teeth and others bulges in an initiation ceremony in German area (XV century)," in *Estremità e escrescenze del corpo*, ed. Agostino Paravicini Bagliani (Firenze: Sismel Edizioni del Galluzzo 2012), 308; Jacques Verger, "Rites d'initiations et conduits d'humiliation: l'accueil des béjaunes dans les universités médiévales," in *La derision au moyen âge*, eds. Elisabeth Crouzet-Pavan en Jacques Verger (Parijs: Presses de l'Université Paris-Sorbonne, 2007), 73.

initiaties kwamen voor in andere regio's, al dan niet met goedkeuring en medewerking van de universitaire autoriteiten, ondanks het beperkte en gekleurde bronnenmateriaal.⁴⁹

Studenteninitiaties zijn niet alleen weerbarstig en weerstaan het komen en gaan van de tijd, ze zijn daarnaast ook geen louter lokaal of marginaal fenomeen. Ze komen aan verschillende onderwijsinstellingen in Europa voor, en dragen daarbij hun eigen naam: *studentendoop* of *ontgroening* (in het Nederlands), *baptême* of *bizutage* (in het Frans), *mopokaste* (in het Fins), *iesvetibas* (in het Lets), *nollning* (in het Zweeds), *novatada* (in het Spaans) en *praxe* (in het Portugees). Ook buiten Europa is het gebruik bekend. In de Verenigde Staten en Canada kennen ze het als *hazing*, in Thailand als *rabnong* en in India en Sri Lanka staat het bekend als *ragging*. Het zijn maar enkele voorbeelden.⁵⁰ Hoe universeel ze echter zijn zoals andere overgangsrituelen, blijft een open vraag waar alleen verder onderzoek antwoord op kan geven. Bijvoorbeeld, wat met studenteninitiaties in moslimlanden? Dit lijkt niet voor te komen. Is dat effectief het geval? Wat zou dat kunnen zeggen over dergelijke initiaties? Desondanks kennen dergelijke studenteninitiaties wel degelijk een gespreid voorkomen, zowel in tijd als in ruimte. In verschillende periodes en culturen blijkt er toch een behoefte te bestaan om de overgang naar het hoger onderwijs te voorzien van een ritueel.

Initiaties aan hoger onderwijsinstellingen worden vaak vanuit het kader van 'rituelen' en 'rites de passage' bestudeerd. Niet alleen de sociale context van de 'overgang' vertoont gelijkenissen met die van andere overgangsrituelen. In de praktijk van de studenteninitiaties zelf weerklinken interessante overeenkomsten met meer algemene overgangsrituelen die in verschillende culturen voorkomen. De drie fasen die Van Gennep in zijn werk onderscheidde, de *rites de séparation (preliminale)*, de *marge (liminale)* en de *agrégation (postliminale)*, blijken ook een grondslag te vormen voor studenteninitiaties.⁵¹ In haar onderzoek naar initiaties (*bizutages*) aan het Franse hogere onderwijs, de *Grandes Ecoles*, legde Gabrielle Leflaive deze structuur bloot in haar analyse. Ouderejaars die binnendringen in de kamers van de studenten, hen beroven van hun persoonlijke bezittingen, zijn elementen die voor haar duidelijk verwijzen naar de *preliminale* fase, waarin de verwijdering van de nieuwkomer uit zijn vorige status en identiteit centraal staat. Maar het is vooral de nadruk op de *liminale* fase en de complexiteit waarmee deze is uitgewerkt, die Leflaive doen besluiten dat het bij de *bizutage* wel degelijk om een

⁴⁹ Pietro Silanos, "The depositio of beanus," 310; Verger, "Rites d'initiations," 77 ev.

⁵⁰ Diana Dias en Maria José Sá, "Transition to higher education: the role of initiation practice," *Educational Research* 56, nr. 1 (2014): 1-2.

⁵¹ Zo stellen zowel Diana Dias, die onderzoek verrichte naar initiatiepraktijken aan Portugese universiteiten, Gabrielle Leflaive naar initiaties aan het Franse hoger onderwijs en Jay Johnson, onderzoek naar (sport) hazing in Canada; Dias, "Transition," 2; Gabrielle Leflaive, "El bizutage: ritual y reproducción social en la enseñanza superior Francesa," *RDTP* 58, nr. 2 (2003): 119-23; Jay Johnson, "Through the Liminal: A comparative analysis of communitas and rites of passage in sport hazing and initiations," *Canadian Journal of Sociology* 36, nr. 3 (2011): 203.

initiatieritueel gaat, in de lijn van de beschrijvingen uit antropologische werken van rituelen in traditionele gemeenschappen.⁵²

⁵² Leflaive, "El bizutage," 126.

3 De studenteninitiatie als wanpraktijk

Studenteninitiaties worden vaak bekritiseerd omdat ze een vernederend, buitensporige en/of grensoverschrijdende karakter zouden hebben. De roep om ze af te schaffen, weerklinkt in verschillende landen. Deze kritiek is niet gebouwd op luchtkastelen. Studenteninitiaties zijn niet altijd onschuldig. Er kunnen zich wel degelijk incidenten voordoen, soms met dodelijke afloop, dat bewijzen verschillende voorbeelden. Zoals in Nederland. In 1997 drinkt een aspirant-lid van studentenvereniging Vindicat een liter jenever, waarop hij een epileptische aanval krijgt, stikt, en overlijdt. In 2000 slaan zelfbenoemde 'kampcommandanten' van het Rotterdamse Studenten Corps aspirant-leden met hockeysticks en honkbalknuppels. In 2017 belandt een student tijdens zijn ontgroening in het ziekenhuis met ernstig hersenletsel, nadat de schachtentemmer urenlang op zijn hoofd had gestaan.⁵³ Waarom gaat het soms mis? Waar zitten de 'achilleshielen' van initiaties?

3.1 Knelpunten van studenteninitiaties

3.1.1 De nood om erbij te horen

Een belangrijke *push*-factor om als nieuwkomer deel te nemen aan een studenteninitiatie, is de nood om erbij te horen, om deel uit te maken van een groep. Erbij horen is een van de meest menselijke behoeften, de mens is dan ook van natura een sociaal wezen. Voor jongeren die in de overgangsfase van het middelbaar naar hoger onderwijs zitten, is het behoren tot een groep des te belangrijker. Ze zitten dan ook midden in hun identiteitsvorming, een fase van vroege volwassenheid. Na het verlaten van het vaak (maar niet altijd) veilige nest van de ouderlijke thuis en de middelbare school, komen ze in een andere omgeving terecht. Een omgeving die eerder ongestructureerd verloopt en waar verschillende keuzeopties openliggen. Wat ga ik studeren? Waar vind ik een goed lief? Wat ga ik na mijn studies doen? Hoe denk ik over het leven? Het zijn zij zelf die structuur moeten aanbrengen en deze keuzes moeten maken. De nood voor een sterk sociaal netwerk dringt zich op. Ze gaan op zoek en via vrienden, familie of oudere studenten komen ze in contact met studentenclubs en hun initiatiepraktijken.⁵⁴ Waarom niet laten initiëren? Deze activiteiten worden dan ook gepromoot als manieren om snel een netwerk te krijgen en bij een groep te horen. Waarom niet proberen?⁵⁵ Een sterke behoefte

⁵³ Een recent voorbeeld in België is de zaak Reuzegom met het overlijden van Sanda Dia, in andere landen zijn eveneens vergelijkbare voorbeelden aan te halen, zie de website van Hank Nuwer, <http://www.hanknuwer.com/playwrighting/>

⁵⁴ Alex B. Diamond et al., "Qualitative Review of Hazing in Collegiate and School Sports: Consequences from a Lack of Culture, Knowledge and Responsiveness," *Br J Sports Med* 50 (2016): 2.

⁵⁵ Raquel Botello en Natalie Carlos Cruz, "The Psychological Shadow of Hazing," in *Critical Perspectives on Hazing in Colleges and Universities*, eds. Cristóbal Salinas Jr. en Michelle L. Boettcher (New York: Routledge, 2018), 114; Jennifer L. Bloom en Amanda E. Propst Cuevas, "An Appreciative Approach to Hazing Prevention," in *Critical Perspectives on Hazing in Colleges and Universities*, eds. Cristóbal Salinas Jr. en Michelle L. Boettcher (New York:

om bij een groep te horen kan meer ontvankelijk maken voor conformiteit aan de groep en het tegemoetkomen aan autoriteit. Deze nood om bij de groep te horen zorgt er onder meer voor dat initiaties gerationaliseerd en gepromoot worden. De neofiet wordt ook vaak zelf uitvoerder van de initiatie wanneer hij of zij toegetreden is tot de organisatie. Op die manier blijft de cirkel in stand.⁵⁶

3.1.2 Motivatie om te initiëren

Wat is de motivatie om nieuwkomers te initiëren? Er kunnen talloze redenen zijn om iemand een initiatie te laten ondergaan. Aldo Cimino, die veel ervaring heeft met initiaties en *hazing*-praktijken in de Verenigde Staten, onderscheidt hier drie sociologische macrotheorieën om *hazing* en bij uitbreiding (harde) initiaties te verklaren.⁵⁷

De eerste macrotheorie stelt dat (harde) initiaties *solidariteit* tot stand brengen. Het idee dat initiaties en vooral harde initiaties zouden dienen om solidariteit binnen groepsleden tot stand te brengen, is geënt op het werk van Aronson en Mills uit 1959 (zie onder 'hardheid van fysieke en mentale beproevingen'). De cognitieve dissonantie die een dergelijke harde initiatie bij de neofiet tot stand zou brengen, zou ervoor zorgen dat deze de groep leuker zou vinden dan iemand die geen of geen harde initiatie had doorgemaakt. Dat initiaties solidariteit tot stand zou brengen, vormde nadien nog het onderwerp van verschillende onderzoeken.⁵⁸

De tweede macrotheorie stelt dat initiaties de *selectie van toegewijde nieuwe groepsleden* toelaat.⁵⁹ Houdt men vast een harde initiaties om zwakke en niet-toegewijde nieuwkomers af te gooien? ⁶⁰ Dienen lange of harde initiaties als proef voor hun toewijding?⁶¹ Het zijn slechts enkele theorieën. Cimino stelt het volgende: '*Certain characteristics of hazing appear to allow for the selection of members with high levels of intrinsic valuation. Specifically, in a market of prospective members, a high-cost induction will presumably discourage those who desire only short-term association (and, thus, short-term benefits).*' Maar tegelijk maken andere voorkomende elementen zoals het gebruik van dwang, voor hem duidelijk dat het 'meer te weten komen over iemands intrinsieke motivatie' niet de enige en niet de primaire functie is van initiaties.⁶²

Routledge, 2018), 130; Jeffrey Jensen Arnett, "Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties," *American Psychologist* 55, nr. 5 (2000): 469-80.

⁵⁶ Botello, "The Psychological Shadow of Hazing," 114.

⁵⁷ Aldo Cimino, "The Evolution of Hazing: Motivational Mechanisms and the Abuse of Newcomers," *Journal of Cognition and Culture* 11 (2011): 241-267.

⁵⁸ Zie voor enkele verdere onderzoeken bijvoorbeeld: Cimino, "The Evolution of Hazing," 244.

⁵⁹ Cimino, "The Evolution of Hazing," 243-4.

⁶⁰ Cimino, "The Evolution of Hazing," 245.

⁶¹ Cimino, "The Evolution of Hazing," 245.

⁶² Cimino, "The Evolution of Hazing," 250.

Het gebruik van dwang roept vragen op over de rol van dominantie in initiaties, aldus Cimino.⁶³ Dat *initiaties een uitdrukking zouden zijn van dominantie*, al derde macrotheorie, is dan ook een terugkerend thema in wetenschappelijke literatuur. Durkheim stelde reeds dat groepsleden nieuwkomers aan een initiatieritueel onderwerpen om hen duidelijk te maken hoe superieur ze zich voelen. Moreland en Levine stelden in 1989 dat de functie van initiaties de assimilatie van nieuwe leden aan de hiërarchische structuur van de organisatie is. In recent onderzoek uit 2005 vond Keating een verband tussen harde initiaties met vormen van sociaal deviant gedrag en groepen met een sterke interne sociale differentiatie. Op basis daarvan suggereerde Keating dat harde initiaties dienen om groepshiërarchie te herbevestigen en sociale controle te behouden.⁶⁴ Het is het vaak vernederende karakter van verschillende initiaties en het onderdanige, passieve gedrag dat verwacht wordt van de neofieten, dat volgens Cimino als aanleiding vormde voor het ontwikkelen van deze dominantie-theorie.⁶⁵

Hoewel ze op het eerste zicht contradictorisch aan elkaar lijken, plaatste Cimino ze tegenover elkaar. Hij gaat uit van de mogelijkheid dat elke theorie van toepassing kan zijn afhankelijk van de situatie en de groep.⁶⁶

Daarnaast bestaan er nog andere theorieën over de motieven van initiaties. Zo kan die motivatie gelegen zijn in het verlangen om de nieuwkomers hun mannelijkheid en/of hun fysieke en mentale taatheid te laten tonen.⁶⁷ Hoe taaib en je? Kan je de pijn aan, de vernederingen? Hoe goed kan je drinken? Jonge mannen, vaak jongens nog, worden gesocialiseerd om het op te nemen als een man, zich te vermannen. Mannelijkheid wordt in de westerse wereld nog vaak geassocieerd met heteroseksualiteit, middenklasse en met eigenschappen zoals assertiviteit, dominantie, controle, fysieke kracht. Emotionele expressie en kwetsbaarheid worden als zwakte aanschouwd. Een emotie als woede is een uitzondering, omdat ze geassocieerd wordt met agressie. Daarbij komt nog dat mannen, meer dan vrouwen, gebonden blijven aan dergelijke genderverwachtingen en aan dit 'ideaalbeeld' proberen tegemoet te komen uit vrees voor het stigma 'onmannelijk' te zijn. Mannen moet zich steeds opnieuw bewijzen als man en wagen zich dan ook sneller in risicovolle ondernemingen die pijn en ontberingen met zich meebrengen. Een toxische mannelijkheid creëert een context waarin emoties onderdrukt worden en de neiging om hulp te zoeken bij emotionele en fysieke nood doet afnemen.⁶⁸

⁶³ Cimino, "The Evolution of Hazing," 250.

⁶⁴ Cimino, "The Evolution of Hazing," 244.

⁶⁵ Cimino, "The Evolution of Hazing," 245.

⁶⁶ Gentry McCreary, "Why Hazing? Measuring the Motivational Mechanisms of Newcomer Induction in College Fraternities," *Journal of Cognition and Culture* 19 (2019): 344.

⁶⁷ McCreary, "Why Hazing?" 359.

⁶⁸ Joan Evans et al., "Health, Illness, Men and Masculinities (HIMM): a theoretical framework for understanding men and their health," *Jmh* 8, Nr.1 (2011): 8 e.v.; Michelle L. Boettcher, Cristina J. Perez en Cristóbal Salinas Jr., "Preventing Hazing: Promising practices for college and university administrators and professionals," in *Critical Perspectives on Hazing in Colleges and Universities*, eds. Cristóbal Salinas Jr. en Michelle L. Boettcher (New York: Routledge, 2018), 141.

Ook kan de motivatie gelegen zijn in de wil om gedeelde tradities te handhaven binnen groepen en ze door te geven. Op die manier wordt de intergenerationele solidariteit gepromoot.⁶⁹

3.1.3 De hardheid van fysieke en mentale beproevingen

Het ondergaan van fysieke en mentale beproevingen door nieuwe studenten vormt een essentieel onderdeel van studenteninitiaties. Zoals in het vorige hoofdstuk naar voren is gebracht, blijkt dit ook het geval te zijn in andere overgangsrituelen. Novicen die wilden toegelaten worden in het klooster, moesten eerst de nodige beproevingen en beledigingen ondergaan. Stamleden van de Ndembu in Congo spreken kwade en beledigende woorden bij de installering van de nieuwe stamleider. En ondergaan doctoraatsstudenten geen zware test wanneer ze hun titel willen behalen?⁷⁰ Studenteninitiaties kunnen variëren van leuke en belonende, tot fysieke en emotioneel beproevende opdrachten, beschamende en vernederende of zelfs deviante en gevaarlijke activiteiten. Of activiteiten die op het moment zelf niet zo leuk zijn, maar achteraf door de deelnemer als 'leuk' worden ervaren.⁷¹ Voorbeelden hiervan kunnen zijn: overmatige alcoholconsumptie, fysiek misbruik zoals geslagen worden, in modder gegooid worden, gedwongen door modder of vuil kruipen, beürineerd worden, vastgebonden worden met ducttape, vieze substanties eten of drinken of nadoen van of uitvoeren van seksstandjes.⁷² Dat dergelijke matige tot extreme beproevingen worden opgelegd aan nieuwkomers wordt vanuit verschillende theorieën verklaard (zie boven 'motivatie om te initiëren'). Het gebeurt onder andere met het oog op het creëren van een sterke groepsband tussen de neofieten en hen te laten socialiseren in de groep.⁷³ En het is dit idee ook dat ervoor zorgt dat men blijft vasthouden aan harde proeven.⁷⁴ Hier treft men de *communitas* in volle actie. Maar klopt dit wel? Leiden (harde) beproevingen tot een hechtere groep en een hechting van het individu aan deze groep? Het is voer voor psychologische discussies en onderzoek. Met gemengde of zelfs tegengestelde resultaten als gevolg.

Buiten het laboratorium bieden Moreland en Levine in 1989 allerlei redenen waarom de *hardheid van initiaties de socialisatie van nieuwkomers in een groep bevordert*. Het geeft de groep op de eerste plaats waardevolle informatie over de nieuwkomers. Zijn ze trouw genoeg?

⁶⁹ McCreary, "Why Hazing?" 360.

⁷⁰ Benedictus van Nursia, *De Regel van Benedictus*, vert. Patrick Lateur (Tielt: Uitgeverij Lannoo, 2010), 131-5; Turner, *The Ritual Process*, 99-100.

⁷¹ Caroline F. Keating et al., "Going to College and Unpacking Hazing: A functional approach to decrypting initiation practices among undergraduates," *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice* 9, nr. 2 (2005): 105.

⁷² Liesbeth Mann et al., "Withdraw or affiliate? The role of humiliation during initiation rituals," *Cognition and Emotion* 30, nr. 1 (2016): 81; Michelle A. Finkel, "Traumatic Injuries Caused By Hazing Practices," *American Journal of Emergency Medicine* 20, nr. 3 (2002): 228-33.

⁷³ Cimino, "The Evolution of Hazing," 244.

⁷⁴ Mann, "Withdraw or Affiliate," 81.

Zijn ze bereid om offers te maken om volwaardig lid te worden? Daarnaast zullen harde initiaties nieuwkomers afschrikken die niet bereid zijn tot deze offers. Harde initiaties zullen nieuwkomers ook verzwakken en hen uit hun lood doen slaan. Op die manier tonen ze dat zij afhankelijk zijn van de oudere leden. Ten slotte zullen harde initiaties cognitieve dissonantie (zie verder) teweeg brengen bij de nieuwkomers ten aanzien van het lidmaatschap.⁷⁵ Keating et al. concludeerden uit enkele veldstudies en experimentele settings in 2005 dat harde initiaties de sociale afhankelijkheid van het individu ten opzichte van de groep versterken. Een harde en vernederende behandeling wekt onzekerheid, sterke emoties en stress op, wat affectief en affiliatief gedrag ten opzichte van individuen en groepen tot stand brengt.⁷⁶

Ook vanuit een experimentele setting is onderzoek gedaan naar de positieve effecten van een harde initiatie op groepsbinding. In een intussen klassiek geworden studie uit 1959 stelden Aronson en Mills vast dat de participanten die een eerder harde test kregen voorgeschoteld voor ze mochten toetreden tot een (saai) discussiegroep een eerder positief beeld hadden van deze groep dan de andere participanten die geen of slechts een milde test moesten afleggen.⁷⁷ De onderzoekers bouwden hier verder op de theorie van de cognitieve dissonantie van Festinger uit 1957. Wanneer de participanten zich realiseren dat er elementen zijn aan de discussiegroep die niet zo positief (saai) zijn en dat ze deelgenomen hebben aan een vrijwillige en onprettige initiatie tot die groep ontstaat er een dissonantie, een spanning tussen gevoelens en handelen. Om deze dissonantie te doen afnemen, kan de participant ofwel zichzelf overtuigen dat de initiatie niet zo onprettig was ofwel kan hij de positieve kenmerken van de groep voor zichzelf uitvergrooten en de negatieve kenmerken minimaliseren. In het geval van een harde initiatie is het moeilijk om zichzelf te overtuigen dat de initiatie niet onprettig was. In dat geval zal de participant het positieve beeld van de groep overschatten. Deze *extreemheid-attractiviteit-hypothese* stelt dus dat hoe harder een initiatie is, hoe sterker de neiging van de groepsleden zal zijn om de groep verkieslijker te beoordelen.⁷⁸

Deze theorie stelt dus dat harde initiaties tot een grotere cohesie en groepsband leiden. Omdat ze slechts in een laboratoriumsetting tot stand gekomen en getoetst is, is het geen evidentie om de conclusies naar een reële setting te veralgemenen. Tussen een laboratorium- en reële initiatiesetting blijken dan ook enige verschillen te bestaan, zoals blijkt uit later onderzoek. Zo kan bijvoorbeeld de geïnformeerde keuze van een student om deel te nemen aan een initiatie, op basis van informatie uit de media, door medestudenten, door een eerste

⁷⁵ Hein F. M. Lodewijkx en Jef Syroit, "Severity of Initiation Revisited: Does severity of initiation increase attractiveness in real groups?" *European Journal of Social Psychology* (1997): 277-8; R. L. Moreland en John M. Levine, "Newcomers and Oldtimers in Small Groups," in *The psychology of group influence*, ed. P. B. Paulus (Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, 1989), 143-86.

⁷⁶ Keating, "Going to College," 123-4; Voor het zogenaamde Stockholmsyndroom zie Keating, 107.

⁷⁷ Elliot Aronson en Judson Mills, "The Effect Of Severity of Initiation on liking," *The Journal of Abnormal and Social Psychology* 59, nr. 2 (1959) 177-81.

⁷⁸ Aronson, "The Effect Of Severity," 177-81; Leon Festinger, *A theory of cognitive dissonance* (Stanford: Stanford University Press, 1970), 1-291.

kennismaking met de club, in de praktijk een beperkende rol spelen op het optreden van cognitieve dissonantie. De nieuwe student weet ongeveer wat er gaat komen waardoor er geen al te grote dissonantie ontstaat.⁷⁹ Ook mochten deelnemers aan het laboratoriumexperiment niet met elkaar affiliëren, een factor die niet onderschat kan worden.⁸⁰ Enkele veldstudies kwamen dan ook tot andere resultaten en toonden aan dat deelnemers van harde initiaties de groep niet per se leuker vonden of zich niet méér affilieerden met elkaar. Integendeel, in sommige gevallen bleek het zelfs dat het eerder een negatief effect had.⁸¹

Lodewijx en Syroit deden in 1997 en in 2001 onderzoek naar enkele Nederlandse studentenclubs en hun ontgroeningen waarbij ze zowel de hypothese van Aronson en Mills als een eigen hypothese, *extreemheid-affiliatie-attractiviteitshypothese* gebaseerd op de affiliatietheorie van Schachter uit 1959, aftoetsten. De theorie van Schachter stelt dat mensen in een bedreigende omstandigheden een sterke affiliatiebehoefte hebben. Ze zoeken toenadering tot elkaar en een veilig samenzijn, wanneer ze onder dezelfde beproeving of bedreiging blootgesteld worden en ze eenzelfde emotionele ervaring delen. Volgens Schachter vormen sociale vergelijkingen de drijfveer voor deze affiliatie-behoefte. Bedreigde mensen weten niet hoe ze moeten reageren of hoe ze hun emoties op een adequate manier moeten benaderen en gaan vergelijken met anderen.⁸² Deze affiliatie-behoefte zou zich in een bedreigende initiatie als een studentenontgroening mogelijk kunnen uiten in de vorm van 'kameraadschap', een kortstondige en spontane vorm van sociale interactie gericht op het eigen plezier, die zich dan ook vertolkt naar een grotere groepsbinding. Daar gaan Lodewijx en Syroit van uit.⁸³ Echter, noch de hypothese van Aronson en Mills noch de eigen hypothese kon bevestigd worden in hun onderzoek. Wel stelden ze vast dat hoe meer 'kameraadschap' (in de zin van een kortdurend goed gevoel, wat babbelen en lachen, elkaar steunen) de nieuwelingen ervaren, des te attractiever de groep wordt bevonden. Dit verband neemt toe naarmate de initiatie vordert. Hierbij spreken ze van een *initiatie-affiliatie-attractiviteit-relatie*: een initiatie *an sich*, of die nu hard of mild is, lijkt de attractiviteit van de groep voor nieuwkomers te vergroten omdat er een kortstondige kameraadschap tot stand komt, als daar tenminste ruimte voor is tijdens de initiatie.⁸⁴ Ook kunnen de verwachtingen van de nieuwkomer over de hardheid van de initiatie een rol spelen. Studenten anticiperen op hun initiatie, waardoor zij die zich kandidaat stellen voor een club met een harde reputatie voordien reeds een verhoogde

⁷⁹ Lodewijx, "Severity of Initiation," 297.

⁸⁰ Lodewijx, "Severity of Initiation," 280.

⁸¹ Mann, "Withdraw or Affiliate," 81

⁸² Lodewijx, "Severity of Initiation," 280; Hein F. M. Lodewijx en Nicolette L. Akkersdijk, "Ontgroening en groepsattractiviteit: Affiliatiebehoefte of dissonantiereductie?" in *Sociale Psychologie en haar toepassingen*, eds. P. VanLange, F. Siero, B. Verplanken, en E. VanSchie (Delft: Eburon, 1994), 57-58; Hein F. M. Lodewijx en Jef Syroit, "Affiliation During Naturalistic Severe and Mild Initiations: some further evidence against the severity-attraction hypothesis," *Current Research in Social Psychology* (2001): 102-4.

⁸³ Lodewijx, "Severity of Initiation," 280; Lodewijx, "Ontgroening en groepsattractiviteit," 58.

⁸⁴ Lodewijx, "Ontgroening en groepsattractiviteit," 64-6; Lodewijx, "Affiliation," 102-4.

affiliatiebehoefte hebben. Dat uit zich dan in het opzoeken van lotgenoten tijdens de initiatie voor steun, of die nu hard is of mild. Een harde reputatie van een club kan zorgen voor een grotere affiliatiebehoefte.⁸⁵ Lodewijkx en Syroit stellen ook vast dat zowel positieve gevoelens van kameraadschap als negatieve gevoelens van eenzaamheid en depressie tegelijk kunnen voorkomen. Deze negatieve gevoelens, zoals schaamte, frustratie, eenzaamheid of depressieve gemoedstoestand schijnen een negatief effect te hebben op de attractiviteit van de groep.⁸⁶

Enkele onderzoekers aan de universiteit van Amsterdam gingen in 2015 verder op deze laatste vaststelling van Lodewijkx en Syroit.⁸⁷ De hardheid van een initiatie is voor hen verbonden met de mate waarin iemand zich vernederd voelt, en niet per se moeilijkheid van een taak. Het woord **verneder** verwijst zowel naar een handeling, het (vaak publiekelijk) naar beneden halen, kleineren, of denigrerend behandelen van (een) ander(en), als naar een emotie. In dit onderzoek van Liesbeth Mann wordt vooral gericht op vernedering als emotie, gedefinieerd als: *“het intens nare gevoel dat is geassocieerd met de (waarneming van) het onterecht worden gedegradeerd, bespot of gekleineerd, in het bijzonder, iemands identiteit is omlaag gehaald of gedevalueerd.”*⁸⁸ Zowel mentale als fysieke hardheid kunnen vernederend werken, hoewel tijdens de studie dit eerder met het mentale werd verbonden. De onderzoekers vermoeden dat sterkere gevoelens van vernedering tijdens een studenteninitiatie zou leiden tot minder affiliatie met andere neofieten. Daarbij gingen ze ook na of het een verschil maakte in het gevoel van vernedering of iemand individueel voor de groep voor schut werd gezet. In een eerste studie moesten proefpersonen in groepjes gaan dansen en sommige werden vervolgens verbaal vernederd door de proefleider. Onderzoekster Liesbeth Mann zegt hier zelf over: *‘Eén van de dingen die we ontdekten, was dat mensen die zich vernederd voelden meer geneigd waren zich terug te trekken. Ze wilden weg van de groep. Hiermee hebben we een ontgroeningsritueel gereconstrueerd. Natuurlijk is dit niet exact hetzelfde als een echte ontgroening: proefpersonen weten dat ze meedoen aan een experiment. Uiteindelijk bleek uit het experiment dat vernedering er helemaal niet voor zorgt dat je graag bij een groep wilt horen; je wilt juist weg van die mensen.’* Deze neiging tot vluchten was niet het enige gevolg van vernederen. Mann verwijst ook naar de band die er bestaat tussen vernedering, agressie en de neiging van slachtoffers om wraak te nemen. Naast het labo-experiment stuurden de onderzoekers enquêtes naar respondenten die een initiatie hadden ondergaan bij een Nederlandse studentenclub. *‘We hebben mensen ondervraagd die zelf een ontgroening hebben doorlopen en mensen gevraagd mee te werken aan*

⁸⁵ Lodewijkx, “Severity of Initiation,” 295-9; Lodewijkx, “Affiliation,” 102-4.

⁸⁶ Lodewijkx verbindt deze gevoelens van eenzaamheid aan de *transient state*: Lodewijkx, “Severity of Initiation,” 297; Lodewijkx, “Ontgroening en groepsattractiviteit,” 65.

⁸⁷ Mann, “Withdraw or Affiliate,” 80-100.

⁸⁸ Liesbeth Mann, “Vernedering verstoort de groepsbinding,” *The Inquisitive Mind* 2 (2018): <https://nl.in-mind.org/article/vernederen-verstoort-de-groepsbinding>; Linda M. Hartling en Tracy Luchetta, “Humiliation: assessing the impact of derision, degradation, and debasement,” *The Journal of Primary Prevention* 19, nr. 4 (1999): 259-75.

een scenariostudie. We vroegen deze personen zich sterk in te leven in de beschreven situaties. Uit deze experimenten bleek weer hetzelfde: vernedering wekt naast schaamte ook agressie op. Dat maakt het een enorm interessante emotie', aldus Mann. Initiaties die dus vernedering opwekken, vooral als dat gebeurt bij een individu voor de hele groep, zijn minder functioneel dan initiaties zonder vernedering, op voorwaarde dat het doel van de initiatie een sterke en hechte groep tot stand brengen is (en niet uitselcteren, zoals dat bijvoorbeeld het geval is in het leger, waar nieuwe rekruten moeten opgewassen zijn tegen fysieke en mentale uitdagingen in oorlogsgebied). Een initiatie kan zeker positieve uitkomsten opleveren voor de groep, op voorwaarde dat er niet vernederd wordt: *'Als een vereniging mij vraagt hoe ik een ontgroening in zou richten, dan zou ik wel zeggen dat elementen die vernedering kunnen oproepen eruit moeten. Je mag iemand best op een speelse manier plagen, maar pesten gaat te ver. Het is grappig zolang de geplaagde persoon er zelf ook nog om kan lachen, maar mentaal iemand neerhalen hakt er bij sommigen te hard in.'*⁸⁹

Ook naar de sociale effecten van **fysieke beproevingen en pijn** in het bijzonder tijdens initiaties is er onderzoek verricht. Pijn als sociale lijm? Dat is wat onderzoekers aan de *University of New South Wales* en *University of Queensland* op basis van drie experimenten concluderen. Het samen ondergaan van pijnlijke ervaringen zou leiden tot een grotere gepercipieerde band met vreemden en zou eveneens de samenwerking ten goede komen. Dat dit het geval is, verklaren de onderzoekers uit het feit dat een pijnlijke ervaring de aandacht boven alles opeist, ons bewuster maakt van het moment en een rijkere representatie van de gebeurtenissen en hun betekenis geeft. Als deze ervaring daarbovenop nog eens gedeeld wordt met anderen, zal men zich niet alleen bewuster zijn van de ervaring zelf, maar ook van de anderen met wie hij of zij ze deelt. Het delen van pijn is een sterke vorm van gedeelde ervaring die tot een grotere aftekening van de groep zorgt en groepsband, solidariteit en uiteindelijk samenwerking bevordert.⁹⁰ Dat is ook iets waar Liesbeth Mann naar verwijst, al moet het hier dan niet gaan om extreme pijn.

3.1.4 Verschil in machtspositie

Studenteninitiaties worden al eens vergeleken met *pesten*.⁹¹ Pesten wordt als volgt gedefinieerd: *'Pesten is gewelddadig en meestal herhaald gedrag van een of meerdere personen,*

⁸⁹ Liesbeth Mann et al., "When Is Humiliation More Intense? The Role of Audience Laughter and Threats to the Self," *Frontiers in Psychology* 8 (2017), 1-11; Eva Vervoort, "Vernederde feuten, verenigt u!" *Algemeen Nijmeegs Studentenblad*, 29 augustus, 2017: <https://ans-online.nl/interview/vernederde-feuten-verenigt-u/>.

⁹⁰ Bastian Brock, Jolanda Jetten en Laura J. Ferris, "Pain as social glue," *Psychological Science* (2014): 6.

⁹¹ Geert Noels, "Studentendopen zijn een vorm van georganiseerd pesten voor gevorderden," *VRT NWS*, 24 oktober, 2017, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2017/10/24/-studentendopen-zijn-een-vorm-van-georganiseerd-pesten-voor-gevo/>.

*met de bedoeling om de andere(n) schade (psychologisch, seksueel, lichamelijk of sociaal) toe te brengen. Wie wordt gepest, kan zich meestal niet verdedigen. Er is sprake van een ongelijke (of als ongelijk ervaren) machtsverhouding tussen diegene die pest en diegene die wordt gepest.*⁹² Pesten kan gezien worden als een 'systematisch misbruik van macht' op een fysiek of psychologisch vlak. Drie kenmerken komen hier naar voren om te spreken van pestgedrag. Op de eerste plaats is er sprake van een intentie om te schaden (verbaal of fysiek) of de dreiging van nieuw geweld. Ten tweede gaat het over herhaald gedrag doorheen de tijd. Ten slotte is er sprake van een machtsonenwicht: een machtigere pester of pestende groep die er plezier uit haalt staat ten opzichte van een eerder machteloos slachtoffer die leed en angst ondervindt.⁹³ Het onderscheid met het initiëren van studenten bevindt zich echter in een grijze zone. Waar de uitvoering van (extreme) studenteninitiaties qua vorm aan pesten doet denken, met het beeld van de fysieke en mentale beproevingen, intimidaties of erger: geweldplegingen, voor ogen, gaat het initieel om een ander doel. Bij studenteninitiaties gaat het om nieuwe leden bij de groep te voegen, bij pesten gaat het om personen uit de groep te stoten.⁹⁴ Jongeren die verder studeren aan een universiteit of hogeschool, komen vaak terecht in een nieuwe context waarmee ze niet vertrouwd zijn. Van familie en vrienden zijn ze vaak geografisch gescheiden. Nieuwe studenten dienen hun weg nog te zoeken. Dat vereist aanpassing en integratie aan hun nieuwe context. Dat stelt hen per definitie in een meer kwetsbare positie ten opzichte van meer 'gevestigde' studenten. Het is dit machtsonenwicht dat eveneens blijft bestaan doorheen studenteninitiaties. Een machtsonenwicht dat ervoor kan zorgen dat grenzen afgetast en eventueel overschreden worden.

Naast een machtsonenwicht ten opzichte van eerstejaars, bestaat er ook een genderongelijkheid die zich eveneens kan vertonen tijdens initiaties. Dit machtsonenwicht kan bijvoorbeeld tot uiting komen in de vorm van seksuele objectificatie. Vrouwen die worden omschreven of uitgemaakt voor 'hoer' of 'slet' zijn daar slechts een voorbeeld van.⁹⁵ Het is een term die verwijst naar de manier waarop vrouwen en dan vooral hun lichaam tot voorwerp van heteroseksueel mannelijke verlangingen worden gemaakt. Het is een fundamenteel proces dat de mannelijke dominantie in stand houdt. Het is een vorm van dehumaniseren. De vrouw wordt een object, een hoer, een slet, al zijn het soms vrouwen zelf die actief deelnemen aan het in

⁹² "Werken aan een verbindend schoolklimaat," Vlaamse Overheid, geraadpleegd 23 maart, 2020, <https://www.vlaanderen.be/publicaties/werken-aan-een-verbindend-schoolklimaat-hoe-reageert-jouw-schoolteam-doeltreffend-op-pestten>.

⁹³ Vlaamse Overheid, "Werken aan een verbindend schoolklimaat.," Ana Cristina da Silva, Mino Farhangmehr en Marjan Sara Jalali, "License to Bully: rites of passage in higher education," *Int Rev Public Nonprofit Mark* 15 (2018):49–66.

⁹⁴ "Hazing and bullying," Hazing Prevention, geraadpleegd 21 april, 2020, <https://hazingprevention.org/home/hazing/hazing-and-bullying/>.

⁹⁵ "Video over 'slutshaming' van studente Milou (21) gaat viral," Libelle, geraadpleegd 25 september, 2020, <https://www.libelle.nl/mensen/slutshaming-milou-deelen/>.

stand houden van de object-status van andere vrouwen.⁹⁶ Ze moeten deelnemen aan het nabootsen van seksstandjes, zoals het zuigen op een banaan omringd door mannen. Dergelijke nabootsing van seksuele handelingen met mannen en vrouwen zijn vaak bedoeld om zowel de man als de vrouw te vernederen. Het is echter vaak de man die een dominante rol aanneemt en de vrouw een kwetsbare positie inneemt tijdens een dergelijke uiting van traditionele heteroseksualiteit. Een dergelijke seksuele objectificatie kan voor sommige vrouwen zelfs zo traumatiserend zijn dat het een vorm is van seksuele victimisatie. Tegelijk kan het ook een aanleiding geven tot victimisatie.⁹⁷

3.1.5 Rechtvaardiging van initiaties

Dat studenten als doopmeester in staat zijn, soms tegen hun eigen waarden in, om deel te nemen aan een harde studenteninitiatie of *hazing*, kan verklaard worden vanuit de *moral disengagement*-theorie van Bandura en de *neutralisatietechnieken* van Sykes en Matza. Er bestaan verschillende technieken waarmee individuen hun handelen rechtvaardigen. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de *morele rechtvaardiging* waarbij men het gestelde gedrag gaat voorstellen alsof het sociale of morele waarde heeft.⁹⁸ 'Omdat het goed is voor de sociale cohesie' of 'Omdat het tegemoet komt aan de sociale normen van de groep' zijn enkele voorbeelden'. Deze techniek overlapt met de *appeal to higher loyalties* van Sykes en Matza: 'In using this technique, the individual believes their offense was necessary for the greater good or higher principles, either for the goals of the individual or for the good of a broader organization.'⁹⁹ Dat dit een veel voorkomende techniek is bij onder andere Amerikaanse studentenclubs, blijkt uit onderzoek.¹⁰⁰

'Omdat het traditie is', is een veel gehoorde uitspraak binnen studentenmiddens. Deze vorm van morele rechtvaardiging drukt tegelijk een andere techniek uit met name het *eufemistisch labelen*. De activiteit op een andere, positieve manier benoemen zoals traditie of ritueel kan de activiteit minder schadelijk maken en tegelijk de persoonlijke verantwoordelijkheid ervoor doen afnemen.¹⁰¹

Dehumanisatie is een andere techniek die Bandura in zijn werk aangeeft.¹⁰² Het is niet makkelijk om mensen pijnlijke en vernederende handelingen te laten ondergaan zonder een

⁹⁶ Elizabeth J. Allen, "Hazing and Gender: analyzing the obvious," in *The Hazing Reader*, ed. Hank Nuwer (Indianapolis: Indiana University Press, 2004), 288-9.

⁹⁷ Allen, "Hazing and Gender," 290.

⁹⁸ Albert Bandura, "Moral disengagement in the perpetration of inhumanities," *Personality and Social Psychology Review* 3 (1999): 3; neutralisatie 5

⁹⁹ Kellie Alexander en Tara Opsal, "'That's Just What You Do': applying the techniques of neutralization to college hazing," *Deviant Behavior* (2020): 5.

¹⁰⁰ Alexander, "'That's Just What You Do'," 5.

¹⁰¹ Bandura, "Moral disengagement," 4; S. Brian Joyce en Jenny Nirh, "Fraternity and Sorority Hazing," in *Critical Perspectives on Hazing in Colleges and Universities*, eds. Cristóbal Salinas Jr. en Michelle L. Boettcher (New York: Routledge, 2018), 56-7.

¹⁰² Bandura, "Moral disengagement," 8-10.

soort van schuldgevoel te hebben. Door hen van hun menselijke kenmerken te beroven, is het makkelijker om hen brutaal te behandelen. Tijdens een initiatie vormt het afbreken van de oude identiteit een centraal element. Neofieten worden tijdelijk tot een non-mens herleid: ze worden vuil en vies, krijgen bijvoorbeeld nummers op hun hoofd geschreven. Het ritueel *an sich* ontmenselijkt de neofieten in feite tijdelijk, wat doopmeesters tot een brutere initiatie kan doen verglijden.

3.1.6 Autoritaire figuren en de groep

Thijs Lijster, universitair docent kunst- en cultuurfilosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen, ziet ontgroeningen (zoals studenteninitiaties in Nederland genoemd worden) als een microkosmos van de neoliberale samenleving waarin de zwakke moet boeten en de sterke zegeviert.¹⁰³ Voor hem leert een ontgroening ons veel over de mens en de ruimere samenleving: *‘Wat mij interesseert is hoe het corps, met zijn hiërarchische structuur en sadomasochistische uitspattingen, ons iets kan leren over hoe autoritaire karakters kunnen gedijen in situaties van ongelijkheid en onzekerheid, en over hoe een dergelijke sociale structuur psychologisch en fysiek geweld kan normaliseren.’* Hij verwijst bij zijn argumentatie naar het, als het over ontgroeningen gaat, bijna onvermijdelijke Stanford Prison Experiment. Tijdens dit sociaal-psychologisch experiment uit 1971 kregen studenten de rol van bewaker en gevangene toebedeeld. Het experiment moest echter vroegtijdig afgebroken worden vanwege excessief geweld en onverantwoorde psychische stress onder de deelnemers. Onderzoeksleider Philip Zimbardo suggereerde dat zijn experiment bewees dat de mens van nature slecht was. Dat het experiment ons leert dat mensen zich eerder plooiën naar de rol die van ze verwacht wordt, en dat we ons gedrag en onze morele grenzen aanpassen aan een bepaalde sociale structuur, is volgens Lijster een juistere conclusie. Niet in het minst omdat Zimbardo specifieke instructies had gegeven aan de bewakers hoe ze de gevangenen moesten provoceren en kleineren. De bewakers handelden dus naar een voorgeschreven rol en niet spontaan. Daarbij kwam ook dat Zimbardo voor de rol van bewaker narcistische en potentieel agressieve types geselecteerd, in de hoop op een interessant verloop van het experiment. Geen spontaan gedrag gesteld door willekeurige mensen dus. Al is de les die we uit het experiment kunnen trekken minstens even interessant volgens Lijster: dat een sociaal systeem bepaalde karaktereigenschappen kan stimuleren of juist kan onderdrukken. Interessant is het dan ook met deze les naar studenteninitiaties te kijken. Het is een context met sociale hiërarchie, waar duidelijke rollen bestaan en er verwacht wordt dat neofieten fysiek en/of mentaal op de proef gesteld worden, soms in extreme vorm. Wanneer toezicht ontbreekt, kan men volgens Lijster verwachten dat dit zal leiden tot grensoverschrijdend

¹⁰³ Thijs Lijster, “De stront van de baas eten,” *De Groene Amsterdammer* 36 (2018): <https://www.groene.nl/artikel/de-stront-van-de-baas-eten>.

gedrag als iemand die uitdrukkelijke opdracht krijgt. En dit geldt vooral voor types die reeds de neiging hebben tot machtswellust en agressie. Autoritaire karakters dus.

Niet alleen kunnen autoritaire persoonlijkheden grensoverschrijdend gedrag vertonen, ook kunnen ze een invloed hebben op de dynamiek van de groep, als ze in deze groep een gezagspositie innemen. Milgram, in een eveneens klassiek geworden studie uit 1963, vond dat onder druk en met de aanwezigheid van een duidelijke gezagsfiguur, de meerderheid van de deelnemers orders volgden en gedrag kunnen stellen dat schadelijk is voor anderen.¹⁰⁴ Vertaald naar de context van studenteninitiaties kan het gezag van bepaalde (autoritaire) persoonlijkheden, zoals sommige clubleiders of oud-leden, ervoor zorgen dat initiaties harder verlopen.¹⁰⁵

3.1.7 Alcoholmisbruik

Alcohol speelt in verschillende landen een belangrijke rol in het studentenleven. Een grote studentenbevraging uit 2017 uitgevoerd aan alle hoger onderwijsinstellingen in Vlaanderen, bracht naar voren dat alcohol zeer populair is bij studenten.¹⁰⁶ 94% van de ondervraagde studenten dronk alcohol in dat afgelopen jaar. Meer dan de helft van de mannelijke studenten (52%) en een vierde van de vrouwelijke studenten (25%) dronk tijdens de lesperiodes méér dan tien standaardglazen per week en overschreed dus de VAD-richtlijn voor alcoholgebruik van maximum tien standaardglazen per week. Eén op tien studenten die dat afgelopen jaar alcohol consumeerden (9%) deed wekelijks drinkspelletjes, één op tien (11%) deed wekelijks aan bingedrinken en één op zeven (15%) deed wekelijks aan indrinken.¹⁰⁷ Studenten die (bestuurs)lid waren van een studentenvereniging of leiding gaven in een jeugdbeweging hadden meer risico op problematisch alcoholgebruik, of een hoger tabak- en cannabisgebruik. Dit kan verklaard worden door een hogere deelname aan activiteiten die gekenmerkt worden door een hoog middelengebruik (bv. studentendoop, cantus,

¹⁰⁴ Botello, "The Psychological Shadow of Hazing," 113; Stanley Milgram, "Behavioral study of obedience," *Journal of Abnormal and Social Psychology* 67, nr. 4 (1963): 371; Bandura, "Moral disengagement," 10-1: Kracht van humanisatie: "What is rarely noted, is the equally striking evidence that most people refuse to behave cruelly, even under unrelenting authoritarian commands, if the situation is personalized by having them inflict pain by direct personal action rather than remotely and they see the suffering they cause."

¹⁰⁵ Botello, "The Psychological Shadow of Hazing," 113.

¹⁰⁶ "In Hogere Sferen," Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs, geraadpleegd 11 juni, 2020, <https://www.vad.be/materialen/detail/in-hogere-sferen-volume-4-een-onderzoek-naar-middelengebruik-bij-vlaamse-studenten>.

¹⁰⁷ "Drinkspelletjes zijn spelletjes of opdrachten in groep met als doel dat er alcohol wordt gedronken (vaak 'ad fundum') als een bepaalde opdracht geslaagd of mislukt is (bvb. bierpong, drinkroulette); *Bingedrinken* duidt op drinkgedrag waarbij in één drinkgelegenheid een grote hoeveelheid alcohol wordt ingenomen, meestal met als doel snel dronken te worden. Dit fenomeen doet zich vooral, maar niet exclusief, voor bij jongeren; *Indrinken* is het drinken van alcohol (gekocht in buurtwinkel, nachtwinkel of supermarkt) waarbij die thuis, bij iemand anders thuis of op openbare plaatsen wordt gedronken voor je uitgaat in een uitgaansgelegenheid (bvb. café, bar, club, concert, party, of andere uitgaansgelegenheid)." Zie: "In Hogere Sferen."

leidersweekend).¹⁰⁸ Uit dit rapport blijkt dat het merendeel van de bevroegde studenten op een verantwoorde manier omging met het gebruik van alcohol en andere middelen. Een niet te verwaarlozen groep van studenten vertoonde echter riskant middelengebruik, waaronder de alcoholgebruikers met risico op problematisch gebruik. In tegenstelling tot wat men vaak denkt, is dit riskant middelengebruik niet zo onschuldig, stellen de onderzoekers. Vaak stopt het ook niet spontaan eens de student het studentenleven inruilt voor een meer gestructureerd leven met job-verantwoordelijkheden. Ongezonde gewoontes opgebouwd tijdens het studentenleven, worden mogelijks behouden doorheen het verdere volwassen leven. Bovendien gaat risicovol middelengebruik ook vaak gepaard met ander norm-overschrijdend gedrag.¹⁰⁹

Onderzoek in de Verenigde Staten heeft aangetoond dat alcohol en andere drugs ook een sleutelrol spelen in *hazing*-activiteiten. In het reeds vermelde onderzoek van Allan en Madden uit 2008 bleken excessieve alcoholconsumptie en drinkspelletjes het meest frequent gerapporteerde type van *hazing*-activiteit te zijn onder studentengroepen.¹¹⁰ Alcoholmisbruik vormt ook een belangrijke factor in *hazing*-incidenten, met soms ook dodelijke afloop.¹¹¹ Studenten staan onder sociale druk om te drinken, door de makkelijke bereikbaarheid van alcohol, het zien drinken van anderen, maar ook omdat ze aangemoedigd of gedwongen worden om te drinken als beproeving of als bestraffing tijdens een *hazing*—activiteit.¹¹² Naast directe fysieke risico's zoals geheugenverlies, overgeven, kwetsuren of zelfs dood, doet alcohol ook het oordeelsvermogen afnemen waardoor de weerstand tot deelname aan eerder risicovolle activiteiten daalt. Ook kan men slachtoffer worden van bijvoorbeeld (seksueel) grensoverschrijdend gedrag.¹¹³

3.2 Maatschappelijke weerstand tegen studenteninitiaties

Dat er tegenover overgangsrituelen weerstand kan bestaan, hoeft niet te verbazen. Dat gaf ook Victor Turner aan: *“From the perspectival viewpoint of those concerned with the maintenance of ‘structure’, all sustained manifestations of communitas must appear as dangerous and anarchical, and have to be hedged around with prescriptions, prohibitions and*

¹⁰⁸ “In hogere sferen,” 191.

¹⁰⁹ “In hogere sferen,” slotwoord.

¹¹⁰ Elizabeth Allan en Mary Madden, “The nature and extent of college student hazing,” *International Journal of Adolescent Medicine and Health* 24, nr. 1 (2012): 83-90.

¹¹¹ Finkel, “Traumatic injuries,” 228-32; Meredith McGingley et al., “It isn't all just fun and games: Collegiate participation in extracurricular activities and risk for generalized and sexual harassment, psychological distress, and alcohol use,” *Journal of Adolescence* 53 (2016): 152-63.

¹¹² Finkel, “Traumatic injuries,” 228-32

¹¹³ “Alcohol and Hazing,” Indiana University of Pennsylvania, geraadpleegd 15 juni, 2020,

[https://www.iup.edu/leadership/resources/policies/hazing/alcohol-and-](https://www.iup.edu/leadership/resources/policies/hazing/alcohol-and-hazing/#:~:text=Alcohol%20impairs%20the%20judgment%20of,those%20who%20are%20hazing%20them.)

[hazing/#:~:text=Alcohol%20impairs%20the%20judgment%20of,those%20who%20are%20hazing%20them.](https://www.iup.edu/leadership/resources/policies/hazing/alcohol-and-hazing/#:~:text=Alcohol%20impairs%20the%20judgment%20of,those%20who%20are%20hazing%20them.)

conditions.”¹¹⁴ Een dergelijk ritueel daagt de orde uit, zoals reeds gezegd. Dat een ritueel eerder ondoorgrondelijk is, zorgt voor een ongemakkelijk gevoel bij gezagsdragers. Dat geldt evenzeer voor studenteninitiaties. Ze bestaan al langer dan vandaag. Net zoals de maatschappelijke weerstand ertegen. Zo werden initiaties van studenten doorheen de middeleeuwen door de autoriteiten met argusogen bekeken.¹¹⁵ Uit het (beperkte) bronnenmateriaal blijkt dat deze autoriteiten eerder hard optraden tegen initiaties, soms spontaan, soms na klachten. De ene dreigde met of kondigde een totaalverbod op initiëren af, een andere instelling beperkte zich tot het invoeren van maatregelen tegen de excesses ervan. Het risico dat potentiële studenten uit angst voor initiaties zich niet inschreven, dat studenten door misbruiken hun studies vroegtijdig zouden stopzetten en dat er in hun ordelijke en gecontroleerde (vaak klerikale) midden groeperingen en handelingen bestonden die wanorde konden meebrengen, was een doorn in het oog van vele instituties van hoger onderwijs.¹¹⁶ Er lijkt niet zo veel veranderd. Ook nu valt het voor instanties soms moeilijk om een houding aan te nemen. Verbieden of tolereren?

Sommige overheden kiezen voor een **strengere houding**, vaak met behulp van strikte (straf)wetgeving. In de Verenigde Staten hebben vierenvestig staten strikte *anti-hazingwetten* uitgevaardigd en is het gebruik vaak gecriminaliseerd. De term ‘*hazing*’ slaat niet alleen op initiatiepraktijken in studentenmilieus en clubs zoals de *fraternities* en *sororities*, maar heeft even goed betrekking op initiaties van sportclubs of militaire diensten. In de Verenigde Staten is men ‘*hard on hazing*’: het is een probleem, een misdrijf dat men met strenge straffen wil uitroeien of op zijn minst door een strenge reactie een mentaliteitsverandering wil teweeg brengen.¹¹⁷ Daarnaast bestaan er verschillende drukingsgroepen zoals *National Hazing Prevention Week*, *HazingPrevention.Org*, *StopHazing.org*, *the Clery Center for Security on Campus*, *the AHA! (Antihazing) Movement*, *32 National Campus Safety Initiative* en nog vele kleinere *antihazing*-groepen.¹¹⁸ Ook in Frankrijk is het gebruik van de *bizutage* sinds 1998 in het strafwetboek opgenomen. Niet alleen de excessen ervan, maar de hele praktijk van de *bizutage* is verboden: ‘*Hors les cas de violences, de menaces ou d’atteintes sexuelles, le fait pour une personne d’amener autrui, contre son gré ou non, à subir ou à commettre des actes humiliants ou dégradants ou à consommer de l’alcool de manière excessive, lors de manifestations ou de réunions liées aux milieux scolaire, sportif et socio-éducatif est puni de six mois d’emprisonnement et de 7 500 euros d’amende.*’¹¹⁹ Eveneens, bestaat er een *Comité National Contre Le Bizutage* dat getuigenissen verzamelt, informeert en sensibiliseert.¹²⁰ Ook in Spanje is

¹¹⁴ Turner, *The Ritual Process*, 109.

¹¹⁵ Verger, “Rites d’initiations,” 81

¹¹⁶ Verger, “Rites d’initiations,” 81-83

¹¹⁷ Hank Nuwer, *Hazing : Destroying Young Lives* (Indianapolis: Indiana University Press, 2018), 299-315.

¹¹⁸ Nuwer, *Hazing*, inleiding 2.

¹¹⁹ Leflaive, “El bizutage,” 133 ; http://www.contrelebizutage.fr/le-bizutage_lang_FR_menu_2.

¹²⁰ <https://www.contrelebizutage.fr/>

er sprake van een vergelijkbare instantie.¹²¹ Een strenge aanpak vertrekt vaak vanuit een negatieve invulling van het fenomeen van studenteninitiaties door allerlei instanties. *Hazing* in de Verenigde Staten wordt omschreven als ‘*any action taken or any situation created intentionally that causes embarrassment, harassment or ridicule and risks emotional and/or physical harm to members of a group or team, whether new or not, regardless of the person’s willingness to participate.*’¹²² Het is een wanpraktijk *an sich*, de mistoestanden vormen een essentieel deel van het fenomeen. Veel Amerikaanse wetenschappelijke bijdragen, vaak vanuit psychologische of pedagogische invalshoek, versterken dit beeld door een sterke focus te leggen op de negatieve aspecten van initiëren zoals alcoholconsumptie, vernedering, afzondering, slaapdeprivatie en seksuele handelingen.¹²³

Hoe verhoudt deze houding en perceptie zich ten opzichte van de realiteit? Mogelijk is er sprake van een elkaar versterkende wisselwerking, in negatieve zin. In de Verenigde Staten zijn er jaarlijks incidenten die betrekking hebben tot studenteninitiaties. Hank Nuwer, die gespecialiseerd is in *hazing*-praktijken en talloze boeken geschreven heeft over het fenomeen, stelt dat er jaarlijks sinds 1959 tot 2019 minstens één dode gerapporteerd werd ten gevolge van een studenteninitiatie aan een Amerikaanse school, club of organisatie.¹²⁴ In 2008 werd een grootschalig nationaal onderzoek uitgevoerd om inzicht te krijgen in *hazing* in verschillende regio’s in de Verenigde Staten.¹²⁵ Dat meer dan de helft van de collegestudenten *hazing* ervaren heeft bij een club, organisatie of sportteam, toont aan hoe wijdverspreid het fenomeen is. Hoe groot ook de impact is, als zoveel studenten erin betrokken zijn. Dat daarbij regelmatig handelingen worden gesteld zoals alcoholconsumptie, vernedering, afzondering, slaaponthouding en seksuele handelingen, wordt door de onderzoekers omschreven als volgt: ‘*it appears college students are participating in unacceptable, high-risk, and potentially illegal behaviors in order to belong to a student group or team.*’ Ondanks strikte wetten en strenge repressie, blijven praktijken zoals *hazing* en *bizutage* bestaan en blijven ze slachtoffers maken.¹²⁶

Het is echter niet evident om studenteninitiaties in verschillende landen met elkaar te vergelijken. Te weinig vergelijkbaar en vergelijkend onderzoek is er gedaan naar het fenomeen, beperkte data buiten de Verenigde Staten zijn beschikbaar. Sommige studies focussen op slechts één aspect van initiaties bijvoorbeeld de hardheid, drankgebruik, pestgedrag. Een dergelijke grootschalige nationale studie zoals in de Verenigde Staten is eerder een uitzondering. De

¹²¹ <https://www.nomasnovatadas.org/novatadas.php>

¹²² <https://hazingprevention.org/home/hazing/facts-what-hazing-looks-like/>

¹²³ http://www.stophazing.org/wp-content/uploads/2014/06/hazing_in_view_web1.pdf

¹²⁴ <http://www.hanknuwer.com/>

¹²⁵ “Hazing in View: College Students at Risk,” StopHazing, geraadpleegd 10 juni, 2020, <http://www.stophazing.org/national-study/>.

¹²⁶ Laura Makary, “Vingt ans après son interdiction, lutter contre le bizutage reste d'actualité,” *L’Etudiant*, geraadpleegd 10 augustus, 2020, <https://www.letudiant.fr/etudes/vingt-ans-apres-son-interdiction-le-bizutage-continue-d-exister.html>.

resultaten die eruit voortvloeien, kunnen niet zomaar doorgetrokken worden naar andere landen. De ene context is dan ook de andere niet, net zoals de ene studentendoop de andere niet is. Worden ze wel overal op eenzelfde manier ingevuld? In welke mate komen bepaalde als problematisch gepercipieerde handelingen voor? En wat zijn dan weer 'problematische' handelingen? Alcoholgebruik in de Verenigde Staten kan pas vanaf 21 jaar, terwijl dat in een land als België vroeger kan. Een 18-jarige student aan een Amerikaanse universiteit die dan tot alcohol drinken wordt aangezet, overtreedt reeds de wet. Desondanks zijn er interessante *echo's* vast te stellen die doorheen verschillende initiaties weerklinken. Wel vaker worden dezelfde kenmerken en handelingen in verband gebracht met studenteninitiaties bijvoorbeeld door onderzoek, maar even goed door media, door studenten zelf, door instanties etc., die door de samenleving moeilijk verteerbaar zijn of als problematisch ervaren worden. Zonder in veralgemeningen te vallen is het nuttig om deze (potentiële) excessen, mistoestanden, valkuilen etc. nader te bekijken.

4 Studentendopen in Antwerpen

4.1 Studentenclubs en het doopgebruik in Antwerpen

Net zoals in andere Vlaamse steden waar instellingen voor hoger onderwijs gevestigd zijn, kent Antwerpen het gebruik van de studenteninitiaties, dat bekend staat als de *studentendopen*. Het initiatief hiervan gaat uit van de studentenclubs die het gebruik al jaren in stand houden. Er zijn tientallen clubs in Antwerpen gaande van clubs die verbonden zijn aan een faculteit van de universiteit of hogeschool, onafhankelijk clubs, clubs voor student-ondernemers, holebi's, clubs voor studenten met een allochtone achtergrond, internationale studenten, kotstudenten, tot politieke clubs.¹²⁷ Heel wat clubs dus, maar niet iedereen houdt een studentendoop. Voor de clubs die dat wel doen, is het belangrijk om zich aan bepaalde afspraken te houden. Sinds een tiental jaar stellen Stad Antwerpen, het Antwerps Studentenoverleg, en het stedelijk inspraakorgaan voor studentenbeleid een *doopcharter* op. Daarin staan wederzijdse afspraken zodat de dopen, doopgerelateerde activiteiten en feesten goed kunnen verlopen en voor zo min mogelijk overlast zorgen. Het informeert over wat kan en wat niet, brengt de ondersteuning van de stad in kaart en somt afspraken op om feesten en dopen te organiseren. Het Antwerps doop- en feestcharter behelst ook alle afspraken die in 2019 zijn vastgelegd in het Vlaams doopkader. Het is de uitdrukkelijke vraag van de stad dat zowel de praeses, vice-praeses als de schachtentemmer van de verschillende praesidia (van zowel clubs die dopen alsook diegene die dat niet doen) hun handtekening plaatsen onder dit charter. Met het charter gaan zowel de studentenclubs als de stad en haar partners een engagement aan om inspanningen te leveren voor een leefbare stad. Wanneer studentenclubs de bepalingen in het doopcharter niet nakomen kan een proces-verbaal worden opgesteld door de politie. Ook bestaat de mogelijkheid dat de vereniging gedurende een periode niet meer kan rekenen op financiële of logistieke steun van de stad Antwerpen en kan de stad Antwerpen activiteiten waar een evenemententoeelating voor nodig is voor een periode weren.¹²⁸ Daarnaast kunnen de Vlaamse universiteiten en hogescholen bij het niet-naleven of schenden van de principes van dit kader de studentenorganisaties en hun studenten onderwerpen aan hun interne procedures, met het opleggen van (tucht)sancties tot mogelijk gevolg. Studenten en studentenorganisaties stellen zich, bij inbreuken op dit kader, bloot aan mogelijke civielrechtelijke, strafrechtelijke of tuchtrechtelijke gevolgen.¹²⁹

¹²⁷ "Clubs en verenigingen," STAN, geraadpleegd 10 augustus, 2020, <https://www.stan.be/studentenleven/clubs-en-verenigingen/>

¹²⁸ "Kickoff," STAN, geraadpleegd 10 augustus, 2020, <https://kickoffantwerpen.be/>; Vlaams Doopkader, <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Vlaams%20kader%20doop-%20en%20andere%20studentikoze%20activiteiten.pdf>

¹²⁹ Vlaams Doopkader, <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Vlaams%20kader%20doop-%20en%20andere%20studentikoze%20activiteiten.pdf>

4.2 Het onderzoek

De fatale studentendoop van de Leuvense studentenclub Reuzegom in 2018 zorgde voor heel wat deining op verschillende niveaus en blijft tot op vandaag de gemoederen ontvlammen nu meer details bekend raken. Kort na de dood van de student Sanda Dia verklaarde de toenmalige en huidige rector van de Universiteit van Antwerpen het volgende: *"Globaal genomen verlopen dopen normaal, maar de regels moeten zeker worden verfijnd. Er moeten draaiboeken komen waarin duidelijk ook de risico's worden opgesomd. In dat charter staat bijvoorbeeld dat je studenten tijdens hun doop geen alcohol mag laten drinken, maar als je ze bijvoorbeeld een grote hoeveelheid water toedient, kan dat dodelijk zijn."*¹³⁰ Maar wat is een doop eigenlijk? Hoe verloopt die? Wat betekent die voor de deelnemers, schachten en doopmeesters, voor buitenstaanders? Welke mechanismen kunnen er blootgelegd worden die een doop zin geven of net niet, die de doop maken tot een gebeurtenis die de grenzen aftast of overschrijdt. Het is belangrijk om daar enig inzicht in te hebben vooraleer er constructieve uitspraken kunnen gedaan worden of doordachte maatregelen genomen kunnen worden. Vanuit dit idee ontstond het huidige onderzoek.

4.2.1 Methode

Waar er voornamelijk in de Verenigde Staten talloze studies bestaan naar *hazing*, een problematische vorm van studenteninitiaties, is dat in België voor studentendopen niet het geval. Het blijft een onderbelicht fenomeen. Verder gaat het ook om een cultureel, maar ook een sociaal fenomeen, getekend door sociale dynamieken, groepsverhoudingen en machtsrelaties. Een **kwalitatieve benadering** van het fenomeen genoot dan ook de voorkeur. In kwalitatief onderzoek staat het in de diepte begrijpen van processen van betekenisgeving centraal. Het omstandig beschrijven van een *case* kan bijdragen tot een dergelijk begrijpen. Daarnaast is kwalitatief onderzoek ook bijzonder geschikt om te komen tot inzichten op een domein waar tot nu toe weinig over geweten is. **Wat is nu net de zin of de onzin van studentendopen?** Naast een dieper inzicht verkrijgen in het fenomeen, is dit onderzoek er ook op gericht tegemoet te komen aan enkele praktische vragen die vanuit het beleid opborrelen. **Hoe kunnen we de doopervaring verbeteren en het risico op grensoverschrijdend gedrag verkleinen?** In die zin beoogt dit onderzoek enkele beleidsondersteunende suggesties die tegemoet komen aan deze vraag.¹³¹

Van bij de start in september 2019 was het belangrijk om te kunnen inschatten **wie wat verwachtte van het onderzoek**. Wie speelt welke rol in het hele gebeuren rond doopactiviteiten?

¹³⁰ "Rector Universiteit Antwerpen wil regels rond studentendopen aanpassen: "Charter gaat niet ver genoeg", VRT NWS, geraadpleegd 10 augustus, 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/12/10/doopcharter-gaat-niet-ver-geenog/>

¹³¹ Dimitri Mortelmans, *Handboek Kwalitatieve Methoden* (Leuven: Acco, 2013) 101-3.

Naast een eerste introductie tot de belangrijkste beleidsactoren en het onderwerp zelf, was het van belang om snel **contact** te leggen **met studentenverenigingen** en hun vertegenwoordigers met het oog op het aankomende 'doopseizoen' in oktober. Verschillende activiteiten zoals de verkenningsdagen voor de opleidingen van de Stadscampus en de buitencampus, maar ook *Students on Stage* en *Stoday* om het 'veld' af te tasten. Wat zijn de gevoeligheden, hoe bereid lijken studenten om over dit thema te praten. Een eerste contact met aanwezige praesidium-leden en eerstejaarsstudenten kon dienen om het onderzoek voor te stellen, vertrouwen te winnen en verdere afspraken te maken. Door middel van de informele babbels met praesidium-leden en studenten werd ook de gepercipieerde reputatie die clubs met zich meedragen, duidelijk. Welke reputatie meten clubs zichzelf aan? Hoe denken buitenstaanders over hen etc.?

Er zijn meer dan honderd studentenverenigingen in Antwerpen. Met het oog op de dataverzameling drong het **aflijnen van de onderzoekspopulatie** zich op. Aangezien het onderzoek uitgaat van de Universiteit van Antwerpen, beperkte het onderzoek zich tot clubs die met de universiteit verbonden zijn (stadscampus en buitencampus), maar ook tot enkele onafhankelijke clubs (omdat ook zij studenten van de UA in hun rangen hebben). Een volgende selectie uit deze onderzoekspopulatie gebeurde op basis van de tijdens de informele gesprekken ingeschatte reputatie van de clubs (van clubs met een 'zachte' doop' tot clubs met een 'harde' doop)

Voor de **dataverzameling** werd gekozen voor het uitvoeren van observaties en het afnemen van diepte-interviews. De observaties werden uitgevoerd tijdens doopactiviteiten van de geselecteerde clubs. Toestemming om deel te nemen werd om ethische redenen steeds gevraagd aan de clubs, persoonlijk, via mail of via facebook.¹³² Hierbij dient dan ook een mogelijke (positieve) aanpassing van de doopactiviteiten tijdens de observaties in rekening genomen te worden. De selectie van activiteiten gebeurde op basis van typologie. Om een juist en zo volledig mogelijk beeld te vormen, is het noodzakelijk om aan alle types doopactiviteiten en onderdelen van een doopritueel deel te nemen zoals schachtenverkoop, drill, doopstoet, schachtenconvent (cantus), doop, ontgroening. De keuze van de club gebeurde hier pragmatisch. Welke datum paste in de agenda, welke activiteiten overlaptten elkaar, maar voornamelijk: wie gaf toestemming? Bij de ene club werd er al makkelijker toestemming gegeven dan bij de andere. Bij een paar andere clubs kwam er, na beraad met hun praesidium, *last minute* geen toestemming om deel te nemen. *'Te stresserend voor de doopmeesters'*, *'wat als er iets misloopt'*, *'het is alleen voor gedoopten toegankelijk'*, *'we kunnen dit niet toelaten omdat er oude zakken zullen zijn'*, *'ben jij een journalist? Controleur? Spion van de UA?'*, zijn maar enkele redenen die gegeven werden. Bij de observaties werden slechts veldnota's genomen, maar geen foto's, geen filmpjes en geen geluidsopnames, wat op voorhand gecommuniceerd werd naar de clubs. Zo min mogelijk werd het verloop van de activiteit verstoord. Zo waren er geen gesprekken met deelnemende schachten, iets wat soms expliciet gevraagd werd om niet te doen. Wat

¹³² Mortelmans, *Handboek Kwalitatieve Methoden*, 190

houden de rituelen in, hoe beleven de deelnemers de activiteiten en hoe verloopt de interactie tussen schachten en doopmeesters? De observaties werden op basis van de veldnota's digitaal uitgeschreven. Uiteindelijk konden er negen observaties uitgevoerd worden.

Diepte-interviews werden afgenomen met studenten om een tweede deel informatie te verzamelen. Hierbij werd gebruik gemaakt van een semi-gestructureerde vragenlijst. Zowel gedoopte als ongedoopte studenten (binnen de selectie van de clubs) werden geïnterviewd. Het interviewen van nieuwe 'schachten', zij die voor het eerst deelnemen aan een doop (vaak eerstejaars, maar ook mogelijk ouderejaars die zich voor de eerste keer laten dopen of een reeds gedoopt zijn bij een andere club) was zeer waardevol. Hun doopervaring is recent en minder aangetast door herinnering. Eerstejaars zijn tevens nieuw aan de universiteit en mogelijk eerlijker omdat hun identiteit als student of lid van een club zich nog aan het vormen is (en dus nog minder uitgesproken is). Ook 'afhakkers' zijn hier waardevol: diegenen die aan een doop begonnen zijn, maar onderweg zijn afgehaakt. Daarnaast werden ook ouderejaars bevraagd om hun ervaring te horen (commilitones, praesidia). Zij zijn vaak doordrongen van de clubtraditie en dragen de club in hun hart. De verwachting hier was dat ze eerder een uitgesproken positief verhaal vertellen en niet alle 'geheimen' prijsgeven. Ten slotte waren ook de 'ongedoopten' (diegenen die niet gedoopt zijn, bij een club zitten die niet doopt) interessant om in het onderzoek te betrekken. Wat betekent dopen voor hen, hoe kijken zij ernaar of wat horen zij erover, wat zijn positieve en negatieve elementen, punten voor verandering enzovoort. De selectie van de respondenten gebeurde uiteindelijk via een sneeuwbalmethode, aangezien er via een algemene mailing uitgestuurd naar studenten van faculteiten waaraan de geselecteerde clubs verbonden waren, amper respons kwam.¹³³ Daarnaast waren enkel de clubs in het bezit van lijsten met de gegevens van schachten en waren zij meestal niet bereid die te geven. Via facebook konden er studenten aangesproken worden die dan op hun beurt studenten kenden die schacht waren. In totaal zijn er dertig interviews afgenomen met studenten. Deze zijn anoniem verwerkt in dit rapport.

Tenslotte zijn er (minder gestructureerde) gesprekken geweest met studenten, beleidswerkers, ervaringsdeskundigen/praktijkwerkers en mensen met een gefundeerde mening over dopen, die relevante data aanleverden voor dit onderzoek.

Een **belangrijke belemmering van het onderzoek** vormde de uitbraak van de COVID-19 pandemie. Deze zorgde er vanaf maart 2020 voor dat er een abrupt einde kwam aan het campus- en studentenleven in het lopende academiejaar. Ook ontgroeningen, die traditioneel in het tweede semester een bekroning vormen van het schachtenjaar, konden niet doorgaan. De mogelijkheid om blinde vlekken in de eerste reeks van data op te vullen met bijkomende interviews en observaties tijdens de ontgroeningen viel weg. Ook de geplande focusgroep-gesprekken met studenten om meer praktische informatie te verzamelen met het oog op beleidsaanbevelingen konden niet plaatsvinden.

¹³³ Mortelmans, *Handboek Kwalitatieve Methoden*, 159.

4.3 Bevindingen

4.3.1 De vorm van een studentendoop

Elke geobserveerde studentendoop is anders. Elke studentendoop heeft zijn eigen, karakteristieke kleur en complexiteit, vormgegeven door de club en de faculteit in wiens schoot ze zich ontplooit. Toch is elke studentendoop dooraderd met eenzelfde structuur en bevatten studentendopen vergelijkbare elementen. Het contrast met de waarden, normen en gedragscodes die gangbaar zijn in de nieuwe bestemming van de neofieten of schachten, namelijk de academische wereld, kan vaak niet groter zijn.¹³⁴ Initiaties verbeelden net het tegenovergestelde: niet studeren, maar speelsheid, niet het rationele, maar het absurde, niet gericht op het denken, maar net op het lichamelijke, niet het individu, maar het collectief, geen trots, maar gehoorzaamheid, geen onderscheid, maar gelijkheid, geen competitie, maar solidariteit enzovoort.

De structuur

Deze tegenstellingen komen tot uitdrukking in de *liminale fase* van het doopritueel. Het is deze fase die sterk naar voren komt in een studentendoop, net zoals dat bij initiatierituelen (puberteitsriten of initiaties tot geheime genootschappen) het geval is.¹³⁵ De *preliminale* of *separatiefase* is vaak niet erg benadrukt in een doop. Het is het moment waarop banden met de vorige positie, identiteit en leefomgeving op een symbolische manier worden gebroken. Studeren in een andere stad dan de vertrouwde thuisomgeving kan een dergelijke breuk veroorzaken. Niet alleen ruimtelijk, maar eveneens op sociaal vlak kan er een breuk optreden.

‘Een paar oudere vrienden die hier zaten, maar de rest is naar Leuven gegaan. Ik ben vrijwel alleen gekomen.’ (Schacht I.)

Deelnemers aan het doopritueel krijgen een **andere naam**, wat wijst op het afleggen van iemands oude identiteit. De term ‘schacht’ is de meest algemene term om te verwijzen naar iemand die gedoopt wordt.

In een doop ligt echter een sterke focus op de middelste fase, de *liminale of grensfase*. Net zoals bij andere initiatierituelen, verwordt de neofiet tot een ‘non-persoon’. De nieuwkomer aan het hoger onderwijs is geen scholier meer, maar nog geen student. Hij wordt in wezen ‘onzichtbaar’, als een persoon buiten de ‘normale’ tijd en ruimte. Zijn naam wordt niet meer gebruikt, maar hij krijgt een algemene benaming zoals ‘schacht’. In verschillende observaties

¹³⁴ Turner, *The Ritual Process*, 106; Leflaive, “El Bizutage,” 121.

¹³⁵ Zie Van Gennep, *The Rites*.

arriveren schachten verkleed, naar een op voorhand opgelegd thema dat al dan niet verband houdt met de identiteit van de club. Persoonlijk bezit wordt afgenomen en bijgehouden door de doopmeesters. Ook krijgen de schachten in verschillende gevallen een nummer op hun voorhoofd:

'Dan komen schachten binnen, de schachtentemmer roept fel en ze moeten tegen de muur gaan zitten, handen op de rug en hoofd op de grond, ze worden uitgescholden en moeten zich zetten op nummer in een paar seconden, dit lukt niet iedereen en daar worden schachten op aangesproken.' (Observatie A)

De schachten worden op de proef gesteld en belachelijk gemaakt op verschillende manieren om de vroegere identiteit van deze neofiet af te breken. De schacht ondergaat een symbolische dood op die manier. Vuil worden doorheen een doop is een evidentie.

'Ik was wel benieuwd hoe dat ging zijn, vooral dat vuil maken, ik had wel ingeschat dat het zo vuil ging zijn, maar ik ben wel wat preuts op dat vlak, ik krijg bijvoorbeeld niet graag ketchup in mijn haren, maar ik heb mij daar wel even vanaf gezet.' (Schacht M.)

Op die manier wordt hun 'marginale' positie, hun 'abnormale' status benadrukt en worden ze duidelijk gescheiden van de 'normale' wereld. Ze lijken in een staat van ontbinding. Dit contrast komt sterk naar voren bijvoorbeeld tijdens een doopstoet, wanneer schachten in olifanten- of ganzenpas naar een andere locatie moeten trekken en zo drukke plaatsen als de Meir of de Groenplaats doorkruisen. Of wanneer schachten van een van de dooplocaties terug naar huis keren en op de tram stappen. Het contrast tussen de vuilheid van de schacht en de zuiverheid van de anderen vormt een extra beproeving of zelfs vernedering:

'Iedereen keek ook wel, maar ja dat hoort er dan wel bij, ik vond het wel erg dat we bij de stoet over de meir moesten gaan eigenlijk, dat vond ik niet zo tof, dat vond ik te vernederend en ook zo die olifantenpas, waarom?' (Schacht M.)

Een doop bevat elementen die zowel verwijzen naar de afbraak van de vroegere identiteit als naar de opbouw van de nieuwe identiteit, zoals dat ook bij andere initiatierituelen het geval is. Een doopstoet waarbij schachten geblinddoekt worden en in elkaar gehaakt door een bos en door modder stappen om dan aan hun eindpunt te komen, met name het Fort 6 van Wilrijk, kan ook naar de transitie van een schacht verwijzen. De duisternis, de desoriëntatie, de angst voor wat er komen gaat, leidt naar een nieuw begin, een hergeboorte als student. Naaktheid in een studentendoop kan eveneens dezelfde dubbele connotatie van afbraak en opbouw bevatten. Ontdaan van hun individualiteit staan schachten in hun (quasi) naaktheid tegenover de oudere studenten, zoals dat vooral bij schachtenverkopen sterk tot uitdrukking komt.

'De schachten kwamen een voor een op het podium, vaak in groepjes van twee of soms drie. Alle jongens droegen enkel een onderbroek, de meeste meisjes droegen een bikini of tweedelig ondergoed. Eén meisje draagt een topje en weigert dat uit te trekken. De doopmeesters zitten tegenover hen als publiek. Ze schreeuwen hen toe.' (Observatie G)

Tegelijk komt hier de verhouding tussen schachten en doopmeesters prominent naar voren: een tijdelijke relatie van dominantie en onderdanigheid. En van gelijkheid onder de schachten. Gelijkheid en solidariteit worden aangemoedigd door de doopmeesters door bijvoorbeeld het aanleren van het idee van 'schachtensolidair':

'Dat begint hier aan de ... op uw knieën zitten en dan leren ze u schachtensolidair, ge duidt er ene aan en die moet bijvoorbeeld situps doen en dan zeg je schachtensolidair, als iedereen die heel snel overpakt, dan moet niemand heel veel doen, dat vond ik wel een mooi initiatief dat ze u dat leren.' (Schacht L.)

Tijdens de *postliminale fase* verkrijgt de schacht zijn nieuwe status, met name die van student en tegelijk die van nieuw lid van de club. De schacht wordt met de laatste gebruiken tijdens de doop en de ontgroening in de nieuwe groep geaccepteerd. Hij of zij wordt *commilito*. Een feest, een gezamenlijk maal, een afsluitende cantus vormen hier allemaal uitdrukkingvormen van. De machtsverhouding tussen de groep schachten en de groep doopmeesters, eigen aan het de doop, lost stilaan op en tijdens het feest vermengen ze zich, keren ze terug naar een staat van normaliteit, ontstaan er persoonlijke contacten en worden de gewone namen weer gebruikt. Hoewel dat

'Nu is het praesidium heel toegankelijk, maar als je niet gedoopt was, dan was dat niet zo toegankelijk geweest, voor sommige schachten is het praesidium nog niet zo heel toegankelijk en dan is dat wow dat is mevrouw dit meneer dat, goh ik heb dat nu ook wel bij meneer ... , bij sommige heb je dat nog wel, maar bij de meeste kan je hen wel met naam aanspreken en dat is ook gewoon het toffe dat je die echt goed kent, ik weet nog voor de doopweek was er zo een barbecue en je zat daar gewoon met uw vrienden en als dat nu is dan komen die eens bij u staan op een feestje en dan gaat ge daar eens bijstaan, je durfde daar in het begin zelf niets tegen zeggen en nu is dat van ik kom er even bijzitten, echt door die doop, die momenten dat je dan samen hebt beleefd.' (Schacht L.).

Zoals er bij andere overgangsrituelen lichamelijke merktekens of mutilaties worden aangebracht, bijvoorbeeld de besnijdenis van jongens of een aanbrengen van tatoeages, zo is ook een studentendoop rijk aan symbolische merktekens. De initiatie en de nieuwe status van de schacht worden kenbaar gemaakt naar de buitenwereld, maar even goed naar de nieuwe

student zelf. Het drukt de verandering die plaatsgevonden heeft uit. Zo krijgen sommige schachten doorheen de doop persoonlijke schachtennamen, al is dit niet voor elke schacht het geval. Een dergelijke nieuwe naam blijft kleven aan iemand:

'Ik zou iedereen een schachtennaam geven, er zijn er een paar zonder schachtennaam en dat vind ik wel spijtig, daar zou ik volgend jaar wel voor zorgen, de doopmeesters die zo'n naam hebben, je blijft die met die naam aanspreken dus die naam blijft wel bij u, ik word nog altijd Zaag genoemd als er iemand Zaag roept dan zeg ik direct ja, dat ben ik, ik ben daar ook trots op, dat is om te lachen maar ik ben daar wel trots op, er zijn ook schachten van wie ik de echte naam niet weet, bijvoorbeeld, Balzak, Zuipsmurf, dat blijft een herinnering.' (Schacht L.).

In dit verband kan ook het gebruik van lookshampoo gezien worden.

'Uw haren blijven nog maanden stinken, je krijgt dat niet weg, maar ja als jij look eet, dan blijf jij ook nog een paar dagen stinken hoor, ooh mijn mama zei verschillende keren, kijk maar naar daar als jij praat, oh jij stinkt en gij kunt daar niks aan doen eh, hoe vaak jij uw tanden ook poetst.' (Schacht L.s.).

Een meer officiële manier om iemand te doen herinneren aan zijn initiatie en nieuwe status is het gebruik van lintjes. Na de afronding van de doop krijgt de schacht zijn schachtenlintje. Hij of zij is dan volwaardig schacht. Dit moet van links naar rechts gedragen worden tot aan de ontgroening. Daarna, als de schacht officieel een commilito is geworden, draagt deze het lintje van rechts naar links.

'Je kan ook gewoon naar een td gaan en uw lint aandoen en je komt daar iemand tegen die je totaal niet kent maar wel dat lint aanheeft, je kan daar gewoon mee beginnen praten en dat is allemaal ok, dat is een soort van ijsbreker, oh ben jij ook gedoopt en wat is uw schachtennaam en uw doopmeesters en dan ben je eigenlijk vertrokken en dan sta je daar een half uur bij en nieuwe vrienden gemaakt.' (Schacht S.).'

Als *commilito* mag je ook een doopfrak dragen, die gepersonaliseerd is met tekeningen of woorden die je er zelf op aanbrengt of door anderen laat aanbrengen. Het drukt je (nieuwe) sociale identiteit uit, hoe je wilt gezien worden of hoe die door anderen wordt gezien.

Als volwaardig clublid, na de ontgroening, komt de nieuweling terecht in een omgeving die een zekere sociale differentiatie vertoont. Binnen de club staan leden van het praesidium en eveneens de oud-leden vaak in hoger aanzien ten opzichte van nieuwkomers die onderaan de

ladder beginnen.¹³⁶ Een praesidium is bij verschillende clubs sterk hiërarchisch opgebouwd met de hogere functies als praeses, vice-praeses en quaestor (*Hoog-praesidium*) en de andere functies die eerder voorbehouden zijn voor nieuwkomers of 'neo's' (*Laag-praesidium*), al kunnen daar tussen clubs onderling ook wel verschillen in bestaan.

'Oh is dat, bij ons is scriptor wel een vrij hoge functie, dat staat heel dicht bij het hoog praesidium, voor de rest heb je wel functies zoals feest en sport, cultuur, ze zijn allemaal wel belangrijk op hun eigen manier, ik ga niet zeggen dat daar neerbuigend tegen gedaan wordt, maar dat wordt minder serieus genomen dan hoog praesidium.' (Praesidium M)

'Soms zitten er oude rotten in het praesidium bij wie je als neo niet alles kan zeggen. Drie jaar geleden was je als neo niks waard. Nu proberen we dat toch enigszins te veranderen, maar ze moeten wel respect hebben voor de praeses.' (Praesidiumlid F)

De periode en de plaats

De initiatie van studenten verloopt binnen een *sterk afgeijnde periode*. De schachtenperiode start binnen de officieel in het doopcharter vastgelegde doopperiode (voor 2019-20 liep deze van maandag 30 september 2019 tot donderdag 31 oktober 2019). Tijdens deze maand kunnen clubs doopgerelateerde activiteiten uitvoeren mits toestemming van de Stad Antwerpen. Sommige clubs houden slechts één dag met doopactiviteiten, andere clubs hebben een doopweek of spreiden de activiteiten over een maand. De intensiteit van deze periode en de al dan niet goede wil van de doopmeesters kunnen een impact hebben op de studiediscipline van de schacht.

'Het negatieve was vooral dat ik heel hard achterstond met mijn studies, maar maandag ben ik altijd naar mijn lessen kunnen gaan, maar voor de rest ben ik niet naar mijn lessen gegaan op vrijdag en op donderdag ook niet, op woensdag kon ik niet naar de les, het was alleen maandag en dinsdag dat we gingen, het had wel een impact op mijn studie.' (Schacht D.)

'Ja ja want ze hadden op voorhand gezegd van als je verplichte lessen hebt, die je echt niet kunt missen dan kun je gaan natuurlijk, maar dat was bij ons niet het geval.' (Schacht M.)

¹³⁶ Gregory S. Parks et al., "White Boys Drink, Black Girls Yell . . . : a racialized and gendered analysis of violent hazing and the law," *The Journal of Gender, Race & Justice* 18 (2015): 98.

Na de afronding van de doopperiode wordt er tot aan de ontgroening die in het tweede semester van het academiejaar plaatsvindt, een zeker toewijding van de schacht verwacht, zoals aanwezigheid op clubavonden, feestjes of cantussen. Sommige clubs hanteren hiervoor een Schachtenbijbel, een ludiek document waarin enkele beginselen van het schacht-zijn en enkele facultatieve of verplichte opdrachten, uit te voeren met het oog op de ontgroening, zijn opgenomen. De ontgroening neemt vaak de vorm aan van een cantus, al konden deze dit academiejaar niet doorgaan omwille van de corona-crisis.

Studentendopen vinden op *verschillende locaties* plaats. Dopen en doopgerelateerde activiteiten zoals drils of doopstoeten kunnen in principe enkel op door de stad gefaciliteerde locaties mits toestemming plaatsvinden, zoals ze zijn opgenomen in het doopcharter. Het gaat om openbare locaties. De stad is voorstander van openbare locaties omdat ze dan meer controle hebben over wat er gebeurt. Tegelijk hopen ze op enige sociale controle van de buurt, iets waar studenten niet per definitie afkerig tegenover staan.

*‘Het is een goede zaak dat er een charter is en meer controle. Ik ben ook wel fan van buitendopen, als er dan iets is, dan zijn de politie en de ambulance tenminste dichtbij.’
(Oud-praesidiumlid).*

Toch gebeuren niet alle doopactiviteiten openbaar. Zo dient de schachtenverkoop volgens het doopcharter op een privélocatie te gebeuren, wat in de praktijk vaak in een (studenten)café gebeurt. Daarnaast zijn er ook clubs die (delen van) doopactiviteiten op een privélocatie houden (een buitendoop en een binnendoop), al dan niet binnen Antwerpen.

*‘Versta me niet verkeerd, ik vind vaste dooplocaties een goede zaak, maar als club zijn wij gebonden aan tradities, dusja wij doen het dan ook op een locatie waar het dan misschien niet echt mag, dat is een grijze zone. Wij volgen het doopcharter zo goed mogelijk en zijn ook al wat aangepast, maar er zijn wel bepaalde tradities. Goh ja, het is een grijze zone, maar je handelt met verstand en verantwoordelijkheid eh.’
(Praesidiumlid J).*

Deze privéactiviteiten zijn dan ook vaak niet toegankelijk voor buitenstaanders, enkel voor gedoopten of clubleden. Soms gebruikt men ook een zwijgcontract om geheimhouding te verzekeren, zoals een respondent aangeeft:

‘Niet dat wij iets te verbergen hebben, maar het moet volgens de traditie. (Praesidiumlid O).

De deelnemers

Tijdens de studentendoop staat de groep schachten tegenover de groep doopmeesters. De twee groepen staan in een hiërarchische verhouding tegenover elkaar, eentje van dominantie en onderdanigheid. Doopmeesters voeren in naam van de traditie, als rituele ouderen, de doop uit. Opdrachten, beproevingen en ten slotte ook de toelating tot toetreding. Het is de rol die gespeeld wordt, net zoals die door de schachten. Onderling, tussen schachten of tussen de doopmeesters, is er weinig onderscheid. Sommige schachten krijgen het evenwel harder te verduren dan de anderen, in het bijzonder die zich uitdagend gedragen.

'Die hebben ook vijf keer zoveel gezopen als al de rest die week, die werden echt gigantisch hard aangepakt, maar die zochten het soms ook zelf, die bleven daar ook altijd op ingaan, als ik een adje moest doen en die riepen van: "En je gaat uw bek houden en zeg dat je simpel bent", dan zei ik: "ik ben simpel, heel simpel!", en als die dat deden, dan zeiden die van: "Ik ben niet simpel, jij zijt zelf simpel!", dan moesten die nog ene trekken, "En ben ik nog altijd simpel, ja?", hup, dan trokken die nog eentje, dan zat ik daar op de duur zelf van: "zeg gewoon dat je simpel bent, maar die bleven dat volhouden.'" (Schacht S.)

Tegenspraak wordt volgens de regels van het spel niet geaccepteerd, al vormt het er tegelijk ook een deel van, het is een soort toneeltje. *'Men kan zeggen dat er geen sprake is van een echte doop zonder de rebellie van de schachten'*, geeft onderzoekster Gabrielle Leflaive aan.¹³⁷ Het bevestigt de hiërarchische relatie tussen de deelnemers en accentueert de sociale structuur van het systeem. Sommige schachten laten zich (op voorhand) laatdunkend uit over de club en worden dan in een zwaarder beproefde groep geplaatst.

'Er was er eentje bij die had geantwoord op de vraag waarom hij zich bij ons wou laten dopen dat hij bij ... niet binnenraakte en dan maar gekozen had voor ons, bij gebrek aan beter. Ja, daarvoor krijgt hij nu dan de rekening gepresenteerd! (Doopmeester tijdens observatie B)

Ook bij de doopmeesters onderling is er weinig onderscheid, al blijven zekere verantwoordelijkheden van voornamelijk de schachtentemmer (die de doop leidt) en de (vice-) praeses behouden. Schachten zijn voornamelijk eerstejaars, al komt het veelvuldig voor dat er ook ouderejaars zijn die zich bij meerdere clubs laten dopen.

'Ik ben derdejaars, eerste jaar praesidium en ik ben dit jaar terug schacht bij ..., ik ben bij ... gedoopt vorig jaar en bij ..., maar ik ben daar niet ontgroend en in het eerste jaar

¹³⁷ Leflaive, "El Bizutage," 131.

bij ..., maar ik ben daar mee gestopt en dat zijn er eigenlijk nog niet zoveel als ik dat vergelijk met anderen. (Schacht L.)

Iedereen die gedoopt is, kan in principe doopmeester zijn, al gaat het in de praktijk vaak om praesidiumleden, die geacht worden aanwezig te zijn, al beperkt dat zich niet tot de eigen club.

'Ook mensen van andere clubs want dat is zo'n solidair ding dat praesidia zich laten dopen bij andere clubs waar ik zelf niet echt aan meedoe, maar we hebben bijvoorbeeld mensen van ... dat komen dopen of van ... , je kan ook in een andere praesidium zitten en je laten dopen bij andere clubs zodat die mee kunnen dopen bij die dopen. (Praesidiumlid M)

Een sterke (impliciete of expliciete) invloed op de invulling van de doop, hebben de zogenaamde Oude Zakken, anciens of oud-leden. Op een zekere manier kunnen zij gezien worden als de bewakers van de traditie van de club. Met hun oordeel wordt vaak rekening gehouden door doopmeesters.

'Je wilt dat de Oude Zakken tevreden zijn, je hebt daar gewoon veel respect voor, die zijn soms 30 of 40 jaar, ja, als je dan ziet dat die nog blijven komen.' (Praesidiumlid I)

Al zijn ze vaak slechts bij een beperkt aantal activiteiten aanwezig, toch kunnen ze in zekere zin zorgen voor een andere groepsdynamiek, waardoor een doop vaak harder wordt.

'Ja, je had de anciens die er echt al lang inzitten, dat zijn wel de strengere, in ... dat zijn wel echt de strengere, die gaan echt niets medelijden met u tonen, die hebben dan ook nog de strengere, harde aanpakdopen gehad, daar blijf ik liever uit de buurt, die waren er niet de hele tijd bij, enkel met de grote groepen waren die erbij, twee of drie of vier, die waren er niet de hele tijd bij.' (Schacht D.)

Beproevingen en straffen

Het op de proef stellen van nieuwe schachten vormt een centraal onderdeel van studentendopen. Op welke manier de beproevingen ingevuld worden of hoe intens ze zijn, hangt af van club tot club. Voor vele clubs blijft het drinken van bier een belangrijk onderdeel tijdens de doopactiviteiten, als proef zoals drankspelletjes, maar even goed als straf in de vorm van een *ad fundum*.

'De zevensprong is de hoogste straf. (Praesidiumlid A).

Bij sommige clubs is er geen alcohol aanwezig tijdens de doop of is er ruimte om geen alcohol te drinken. Als schacht kan je dit dan op voorhand aangeven (vaak via een doopformulier). Een alternatief kan water, cola, melk fruitsap of sangria zijn, het zijn slechts enkele voorbeelden. Geen alcohol drinken kan ook aanleiding geven tot een extra proef.

'Ja het was veel drinken, maar bij ons in het groepje was er eentje die niet dronk, die heeft heel de week niet gedronken, dat kon dus wel, maar die heeft wel een rauw ei moeten eten die tweede maandag.' (Schacht S.)

Tijdens enkele observaties leidden deze drankproeven tot het punt van overgeven. Emmers werden voor de schachten geplaatst voor het moment dat ze de drank niet meer aankonden. Overgeven is geaccepteerd gedrag. *'Spauwen is geen schande'*, is bijna een credo binnen het studentenmilieu. Bij een enkele observatie moesten twee schachten doelbewust tegen elkaar drinken tot over de grens:

'Twee jongens moeten op het podium om er snelst drie halfliters drinken tot ze overgeven. Dit overgeven moeten ze op elkaar doen, en ze doen dat ook. Het publiek reageert bemoedigend als de taak volbracht wordt.' (Observatie G)

'Op zich ik heb niet moeten overgeven ofzo, ze hebben me wel even apart genomen om te zeggen van het zou beter zijn moest je het even doen want dan ga je jezelf ook gewoon beter voelen, maar ik kan dat gewoonweg niet, maar die zeiden ook van dit is een doop, het is normaal dat je overgeeft enzo, dat maakte ook zo niet uit.' (Schacht C.)

Vies worden en vieze dingen eten vormt ook een vast onderdeel doorheen vele doopactiviteiten zelf.

'De leukste opdracht vond ik: ge pakt uw hand en ge krijgt daar slagroom op en dan moet je zo doen (klappen) en dan vliegt dat omhoog en dan moet je dat met je mond opvangen, slagroom dat is niet erg, dat wil je nog opeten, dus dat was echt wel tof, je wordt daar vuil mee, maar dat is nog leuk vuil, of een bal vol met choco en dan moet je die doorgeven aan elkaar, krik krak boem maar dan met een bal vol choco dus eigenlijk echt nog wel leuke spelletjes om vuil te worden.' (Praesidiumlid N)

Voor de 'schachtenpap' is iets waar door de schachten tegenop gekeken wordt. Voor vele clubs vormt het een centraal onderdeel waar men als schacht niet buiten kan om gedoopt te kunnen worden, al kan men ook kiezen voor een vegetarische variant. Wat de samenstelling is, is vaak een geheim.

'De schachtenpap wordt erbij gehaald, ziet er vies uit met stukken in. De temmers gaan de rij af om met een grote pollepel de schachten een schep pap te geven. Soms duwt de meester de lepel naar de mond van de schacht. Dat gaat bij sommigen niet makkelijk binnen en enkele spuwen het uit.' (Observatie D)

'De schachtenpap was echt vies, ik heb mijn haar vijf keer moeten wassen, ik wist niet wat erin zat, maar ik had de vegetarische versie die blijkbaar lekkerder was, maar die was superzout, gras, bouillon, voor de vleeseters zaten daar dan hondenbrokken in, dierenvoer.' (Schacht M.)

Een studentendoop kan eveneens een fysieke uitdaging vormen voor de deelnemers. Rondjes lopen, pompen op handen en voeten, sit-ups, jumping jacks, het zijn slechts enkele voorbeelden van proeven, maar konden ook als straf uitgedeeld worden.

'Bij ... had ik liever het vieze deel dan het fysieke, het vieze deel is ook smerig enzo, maar het fysieke vond ik wel echt erger dan dat, met de hele schachtengroep heb ik twee weken spierpijn gehad.' (Schacht E.)

'Een club doet het ook 's nachts, zij gaan op afzondering en dan worden de schachten 's nachts wakker gemaakt.' (Praesidiumlid D)

Als schachten echter bepaalde fysieke klachten hadden of allergieën, dan werden die op het hoofd of op de kledij van de schacht geschreven, zodat er rekening mee kon gehouden worden.

'Het enige dat fysiek een uitdaging was, was op mijn knieën blijven zitten, want wij moesten zo op onze knieën en dan recht gaan zitten, maar ik heb dat dat niet de hele tijd moeten doen omdat ik geopereerd ben aan mijn rug, dat kon je op voorhand doorgeven en dan werd dat op je t-shirt geschreven.' (Schacht C.)

Niet alleen fysiek, maar ook mentaal kan een studentendoop een uitdaging vormen. Vuil en verkleed absurde opdrachten uitvoeren voor de doopmeesters en vaak ook voor buitenstaanders (als het gaat over activiteiten in de buitenlucht) hebben tot doel om schachten belachelijk te maken. Liedjes zingen in groep zoals *'Schachten schachten, schachten dat zijn wij (2x), wij zijn zo stom, we zijn zo lompe, zo imbeciel zo impotent, morgen is de doop voorbij, dan zijn wij pas student.'*, sekstandjes per twee of drie nabootsen, waardeloze spullen proberen te verkopen aan voorbijgangers, als kaars verkleed de hele doop een kaars vasthouden, het zijn slechts enkele voorbeelden.

‘Wat we ook regelmatig moesten doen, was zo zoemen, wij moesten zo onze vingers in onze oren steken en dan de hele tijd zo zzzz, dat was om zot van te worden.’ (Schacht C.)

Sommige opdrachten kunnen een zekere persoonlijke schaamte of vernedering opwekken bij de schachten, al is dat heel persoonlijk.

‘Ja, ik loop normaal echt niet graag met een pet rond en dat wisten er een paar en ze hadden dan tegen mij gezegd dat ik dan twee avonden met een pet op moest lopen en ik deed dat echt niet graag en ik zette die de hele tijd af en toen moesten wij zo over straat met die pet lopen in de dag en ik deed dat echt niet graag, dat vond ik misschien wel een van de moeilijkste momenten want dat vond ik echt niet leuk, bijvoorbeeld zo de maandag moeten wij daar op hetzelfde punt aan de ... daar staan op onze knieën enzovoort, op zich komt daar heel veel man voorbij, maar dat vond ik nog niet zo erg, want die weten ook wel dat is een doop, maar dat met die pet rondlopen vond ik dan het ergste, dat is iets persoonlijker.’ (Schacht D.)

‘Ik heb bijvoorbeeld verhalen gehoord over ... van twee vrienden en die moesten spauw opeten van andere mensen want ik ken twee die daar dit jaar zijn gedoopt en die hebben zo naakt in een kelder moeten liggen enzo, ik had verhalen gehoord van ... vorig jaar dat die twee uur in een kelder op hun knieën hadden moeten zitten met hun kleren uit, dat gaat er los over, dat is pure vernedering, ik snap wel dat je als schacht minderwaardig bent en je dat moet voelen maar dat is erover.’ (Schacht S.)

Er bestaan talloze opdrachten die nu eens in grote groep worden uitgevoerd, dan weer in kleinere groepjes, per twee of individueel. Schachten en hun doopmeesters zitten vaak ook in eenzelfde groep op Facebook of op Whatsapp. Sommige opdrachten worden via digitale weg gevraagd.

‘Mij hadden ze op vrijdagvoormiddag een bericht gestuurd met ik wil dat je in het weekend elke dag een adje trekt en dat filmt met alle formaliteiten erbij, dat je met vier of vijf een foto trekt die seksstandjes uitbeelden, oh dat was echt grappig.’ (Schacht S.)

Individuele opdrachten worden vaak gevraagd door diegene die jou gekocht heeft als schacht. Deze kunnen naargelang de koper verschillen.

‘Je moet luisteren naar hen, ze vroegen ook al wel eens, wil je het kot eens komen kuisen, maar die hielpen dan ook gewoon mee, dus dat was dan zo’n babbeltje en ondertussen

wat kuisen, maar bijvoorbeeld iemand anders die door iemand anders gekocht werd, die moest echt om het uur een adje doorsturen van hey ik heb het gedaan.’ (Schacht C.)

Bouwen aan de nieuwe identiteit

Naast het afbreken van de oude identiteit van schachten door middel van beproevingen, vormt de aandacht voor het opbouwen van de nieuwe identiteit als student en clublid eveneens een wezenlijk element van de *liminale fase*. Tot dit doel kunnen individuele opdrachten dienen die voor de club gebeuren doorheen het schachtenjaar. Ga bijvoorbeeld eens naar een td van de club, sluit het stamcafé af met iemand van het praesidium als getuige, slaag voor het vak x enzovoort. Enkele clubs vragen van hun schachten ook om een opdracht te doen voor het goede doel, zoals bloed geven of geld doneren. Bij één club ligt de nadruk zeer uitgesproken op dit opbouwende aspect, niet op het belachelijk maken of uitlachen.

‘Bij ons wordt diegene die jou koopt tijdens de verkoopcantus je dooppeter of –meter. Samen met hem of haar bedenk je een opdracht waaraan je een jaar werkt, of soms twee jaar, dat kan zelfs ook. Tijdens de doop draagt je peter of meter je op de schouders de zaal binnen en stel je je opdracht voor. Maak bijvoorbeeld een codex-app, een vlag of sokken voor de club. Na afloop van deze opdracht wordt je ontgroend.’ (Praesidiumlid I.)

Nieuwe taal, nieuwe namen, nieuwe kennis

Tijdens de studentendoop worden schachten niet alleen op de proef gesteld, ook leren ze nieuwe regels, nieuwe woorden en nieuwe beginselen die bij hun nieuwe status horen en die eigen zijn aan de club.¹³⁸ Het ritueel drukt niet alleen de wijsheid van de groep uit, maar drukt die ook in de schacht, als een stempel in was, iets wat alleen voor ingewijden is.¹³⁹

‘Je krijgt als schacht veel mee van de geschiedenis en traditie van de club, als je niet gedoopt bent, dan heb je daar ook minder nauwe band, je leert de club kennen en als je gedoopt bent heb je meer betrokkenheid en ga je meer naar activiteiten komen zodat de band nog sterker wordt.’ (Praesidiumlid D)

Het clublied aanleren of de namen van de oud-senioren van buiten leren tijdens de doop zijn daar slechts enkele voorbeelden van, iets dat regelmatig herhaald wordt doorheen de doopactiviteiten. Tijdens een schachtenconvent, vaak een onderdeel van de doopactiviteiten,

¹³⁸ Cfr. McCreary, “Why hazing?” 348.

¹³⁹ Leflaive, “El Bizutage,” 123-4; Turner, *The Forest*, 102.

worden schachten ingewijd in de beginselen van de cantus. In de schachtenbak worden ze vertrouwd met de belangrijkste termen, die vaak in het Latijn zijn en met de liedjes die gezongen worden tijdens de cantus. De groene studentencodex (uitgegeven door het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond, KVHV) wordt hiervoor vaak gebruikt. Op de buitencampus gebruikt men ook de rode codex (uitgegeven door de Kring der Alchemisten, KDA) die als aanvulling op de groene codex dient. Er zijn clubs die een eigen brochure hanteren met een selectie van liedjes (*Observatie H*). Tijdens een studentendoop krijgen schachten ook enkele beginselen aangeleerd. Vaak hebben deze betrekking op het drinken van bier. Een vaak gehoord credo is bijvoorbeeld 'Spauwen is geen schande', wat een onverschillige houding uitdrukt ten opzichte van overgeven. 'Als het moet, moet het en dan kan je het maar beter doen!' Enkele handigheidjes krijgen schachten ook aangeleerd zoals 'dijkelen', wat inhoudt dat men een gaatje prikt (met bijvoorbeeld een sleutel) in de zijkant van een blikje bier en het bier langs die kant sneller kan leeggedronken worden. 'Buizen' is dan weer een drankspelletje dat bij een club gespeeld werd:

'Wij wisten ook niet wat buizen was en die was zo aan het zeggen van ik wil dat jullie allemaal buizen en jullie gaan dat samen doen, maar hij was als eerste aan het spauwen eh, in het midden van die kring en dan moesten wij zo'n adje trekken en wij hebben dan zo'n doorschuifstelsel gedaan, wij speelden dan biercub, beerpong en dan nog een drankspel, dan is er gewoon muziek opgezet en dan was dat een feestje, dat werd gezegd dat je moest spauwen, je begint met 10/10 en elke keer als je spauwt heb je een punt minder en je moet dus gebuisd zijn, dat werd gewoon zo aangemoedigd, dat is zo het rare, voor univ was dat niet, maar nu vanaf er iemand moest spauwen dan begon er zo tien man te juichen.' (Schacht S.)

4.3.2 De ervaring van een studentendoop

4.3.2.1 De voorkennis van de deelnemers

Wat verwachten nieuwkomers van een studentendoop? En hoe beleven ze die? Hier kan de *voorkennis* die ze hebben over studentendopen een rol spelen. Nieuwkomers hebben vaak al een beeld van studentendopen op basis van informatie die ze via allerlei kanalen krijgen. Vrienden en familie met persoonlijke ervaringen waren voor enkele respondenten een dergelijke bron.

'S., een vriendin die in het praesidium zit heeft mij in contact gebracht met de studentenvereniging, ze was al een heel jaar bezig van ge moet u laten dopen, dat is keileuk en kom maar bij ons in de studentenvereniging enzo, ik stond onder sociale druk (lacht).' (Schacht E.)

Ook familie kan voor een eerste introductie zorgen. Verhalen van ouders, tantes of nonkels die zelf ooit lid zijn geweest, kunnen de stap naar een studentenvereniging vergemakkelijken.

'Mijn ouders zaten vroeger zelf in een studentenvereniging, in het praesidium en gedoopt en al, dus ik heb daar altijd veel verhalen van gehoord, altijd positief, dus die hebben altijd tegen mij gezegd ik zou dat keitof vinden als jij ook bij een vereniging zou gaan en gedoopt zou worden, na het verhaal van vorig jaar twijfelde ik maar ze zeiden tegen mij ja dat is een verhaal maar ze dopen al zovele jaren en dat loopt amper fout, maar als het dan fout loopt dan komt het in het nieuws, je moet daar geen schrik voor hebben. (Schacht L.)

'Mijn nonkel is vroeger ook heel erg in het studentenleven geweest vroeger en die droeg keiveel linten, die heeft meer linten dan dat die jaren op het univ heeft gezeten en die had dan ook tegen mijn mama gezegd van ze moet dat doen dat is keitof, ik had tegen mijn mama gezegd kijk ik probeer die doop en als dat niks voor mij is, dan stop ik daar mee, uiteindelijk bleek dan dat ik dat toch wel leuk vond. (Schacht S.)

Ligt het aan de negatieve perceptie in de media dat studentendopen minder populair worden, vragen enkele leden zich af. De media is belangrijkste bron om 'al van studentendopen gehoord te hebben', zo blijkt bij de meeste respondenten. Maar dat is eerder op een negatieve manier.

'Ja, maar enkel slecht nieuws bijvoorbeeld vorig jaar met die jongere die is omgekomen en ook altijd gezegd ik ga nooit bij een studentenclub en ga me nooit laten dopen en hier zitten we dan! (Schacht S.)

Enkele respondenten nemen de informatie van de media met een korrel zout en beschouwen de media als onbetrouwbare bron.

'Ja, vorig jaar was er dat incident met die visolie, ik weet niet bij welke studentenvereniging het was, dus ik was er al wel van op de hoogte, maar met het feit dat ik bij scouts zit, kan ik dat ook wel plaatsen, je hebt altijd wel debielen bijzitten en dat is ook het stoeme daaraan, het zijn die rotte appels die ervoor zorgen dat het voor al de rest aan banden wordt gelegd, ... is nu geschorst en ik heb het gelezen in een artikel van Het Laatste Nieuws dan weer, daar stond ze hebben hen eten gegeven en dat mag niet, ahja ok, maar je hebt nu net weer iedereen bang gemaakt over de studenten en de studentenverenigingen dat ze onverantwoordelijk zijn, dat is puur door financiële interesse en dat heeft niks te maken met overtuiging, grote titels zorgen voor meer kliks, de jeugd, immigranten zijn makkelijk te stigmatiseren, allemaal heel makkelijk om daar mensen mee op te zwepen en in plaats van hun job te doen en mensen te informeren,

gaan ze gewoon mensen opstoken en ik vind dat heel, heel degoutant, dat is niet een juist beeld scheppen en dat is wat een journalist moet doen. (Schacht U.)

Niet alleen via de media, vrienden of familie verkrijgen studenten informatie over studentendopen, maar ook in belangrijke mate via de studentenclubs zelf. Tijdens de Verkenningdagen, georganiseerd door de Universiteit Antwerpen, voor de start van het academiejaar, hebben clubs de kans zichzelf voor te stellen, net zoals hun studentendoop. Ook worden er aan het begin van het academiejaar bij verschillende clubs infosessies gegeven over de doop.

'Ja, bij ... wel, daar hadden ze het echt..., daar kende ik ook iemand in het praesidium en die had dat echt tot in het detail uitgelegd en dat was echt volledig zoals het was, maar bij ... was het toch van, dan had ik om 14u toch al iets van is het nu nog geen 18u? (Schacht E.)

Soms is het ook de bedoeling van de club niet teveel op voorhand te vertellen over de doop aan de nieuwe schachten. Enkele studentenclubs hullen zich graag in een sfeer van geheimhouding en mysterie, zoals de traditie het naar eigen zeggen wilt.

'Ik mag eigenlijk niets zeggen over dopen want willen de verrassing voor de nieuwe leden niet verknallen. Dat is nu eenmaal de traditie. (Praesidiumlid J)

Sommige clubs en hun dopen dragen een (harde) reputatie mee. Dat dit het geval is, is een reden voor verschillende respondenten om net niet deel te nemen aan de doop.

'Ik wou dat eigenlijk totaal niet doen, maar omdat ik dan de mensen van ... kende, ben ik dan bij ... terecht gekomen, ook omdat zij gezegd hebben dat zij het doopcharter respecteren en omdat die helemaal niet zo hard zijn, ik had daar op voorhand ook al met andere mensen over gesproken en die zeiden allemaal dat dat geen kwaad kon, ik zou nooit overwegen om mij bij een club als ... te laten dopen ofzo, echt niet.' (Schacht S.)

Hoewel een iets hardere reputatie van een bepaalde club voor sommige respondenten nét een reden kan zijn om wél deel te nemen.

'Ik ben ook al iemand die weet dat je makkelijk een reputatie kan krijgen met een incident en of dat nu daadwerkelijk waar is, er zit altijd wel ergens een grond van waarheid in, maar ik ga daar niet over liegen, groepen met een iets slechtere reputatie is soms ook wel een teken dat dat interessantere groepen zijn, die losser zijn van sfeer, als alles zo met handschoentjes wordt gedaan, daar kan ik helemaal niet tegen.' (Schacht U.)

'Ten eerste was het een impulsieve beslissing onder vriendinnen, en ten tweede omdat ik eerder al van heel veel mensen negatieve commentaar had gehoord over ... zelf, dat wilde ik dan wel eens voor mezelf gaan onderzoeken.' (Schacht K.)

Desondanks blijft het als eerstejaars, met een beperkt netwerk van studenten met doopervaring, moeilijk in te schatten wat de net doop gaat inhouden.

'Maar dat weet je nooit op voorhand, als eerstejaars niet, daarom heb ik ... gedaan omdat ik dat allemaal niet wist, nu hoor ik heel veel van ah ja en dan weet je van ah die ga ik niet doen, als eerstejaars weet je dat allemaal niet hoor, je kent ook niet genoeg ouderejaars die u kunnen waarschuwen en die u dat kunnen vertellen.' (Schacht L.)

Ondanks het feit dat verschillende studenten een beeld hadden gevormd van dopen, via informatie verkregen van de media, via hun sociaal netwerk of via de clubs zelf, bleek dit voor velen niet overeen te stemmen met de realiteit. Voor de meeste respondenten bleek de doop in realiteit minder zwaar te zijn dan ze verwacht hadden. Dat het zelfs nog zwaarder mocht zijn, gaven enkele respondenten aan. Voor andere respondenten voldeed het aan de verwachtingen of bleek het veel zwaarder te zijn dan ze verwacht en gehoopt hadden.

'Het was minder hard dan ik verwacht had dus allé, dat is uiteindelijk dan goed uitgedraaid.' (Schacht C.)

'Ik dacht dat het heel veel geroep en vernedering ging zijn, op de knieën zitten en vooral drinken, maar ik had het wel veel erger verwacht, het had nog erger gemogen, ik ben het bruijst gedoopt van allemaal, ze mochten mij niet echt, ik had nogal een arrogante kop, maar het mocht nog erger.' (Schacht L.)

'Ja nee de mensen hebben dat dan gewoon tegen mij verteld, je moet echt geen schrik hebben, wij zijn ... wij zijn ... wij zijn mild, dus het is wel een beetje zoals ik verwacht had gelopen, dat viel wel mee.' (Schacht S.)

'Euh moeilijk, mijn verwachtingen gingen zijn dat het heel veel drinken ging worden, dat vooral, en dag en nacht daarmee bezig zijn en continue, dat heeft de verwachtingen wel doorstaan hoor!' (Schacht D.)

Ik verwachtte dat het een speelse sfeer ging zijn, wat grappig, maar dit was echt dwingend en boos, daar was eigenlijk niks leuk aan.' (Schacht M.)

'Ik ben mee op verkenningdagen gegaan en die waren allemaal zo keivriendelijk en een paar keer gevraagd: "Moet je drinken? Is het echt zuipen want dan doe ik gewoon niet mee!" Ik heb dat zo vaak gevraagd en naar die infosessie ben ik ook gegaan en die waren allemaal oh dat was de beste periode van mijn leven en ik heb de vrienden voor mijn leven

gemaakt en dan begon ik zelf aan die doop, de eerste dag hebben wij denk ik al 5 uur op onze knieën mogen zitten, mijn knieën en dat is ook nog een doopweek ik dacht een weekse dat is niks maar het is toch echt wel veel omdat je al van 's ochtend begint tot 's nachts en eigenlijk mag je ook niet naar huis en moet je zien dat je bij iemand slaapt als je geen kot hebt maar ik ging altijd naar huis ik gebruikte het excuus jaja ik moet naar mijn mama gaan.' (Schacht L.)

4.3.2.2 *De beleving van een studentendoop*

Dat een studentendoop een emotionele ervaring is, is een vaststelling. Het laat weinigen onverschillig. Dit blijkt uit de observaties en de interviews met deelnemers. Schachten die voor het eerst aan een doop gaan deelnemen, zijn vaak *angstig, nerveus* of ervaren op zijn minst enige *stress* voor de start.

'Goh wel wat stress op voorhand maar gezonde stress, ik had me dan verkleed en ik moest als Ambiorix komen, dus ik had zo'n pak zo, ik had me dan klaargemaakt op het kot van een vriendin en we komen daar dan aan en ik had zo wat schrik, maar ik kende die mensen inmiddels ook al die mij gingen dopen, dus ik had ook niet echt het gevoel dat ik onveilig was ofzo, ik heb ook niet snel schrik.' (Schacht S.)

'Ja, ik had gehoord dat die wel redelijk hard waren, daarom had ik er wat schrik voor.' (Schacht S.)

'Ik was heel zenuwachtig, voornamelijk omdat ik van mezelf weet dat ik heel explosief en emotioneel kan reageren wanneer ik teveel heb gedronken. Omdat ik wist dat ik veel zou moeten drinken en dus ver over mijn grens zou moeten gaan, was ik best wel nerveus.' (Schacht K.)

'Er waren heel veel mensen die zenuwachtig waren, er was iemand die zich bij ... had laten dopen en ook bij ... had willen laten dopen maar die had zoveel stress dat ze niet meer kon slapen.' (Schacht L.)

Dit was een gevoel dat voor enkele schachten stilaan wegebde naarmate de doop vorderde en ze meer deelnemers, schachten en doopmeesters, leerden kennen.

'Goh, had wel een beetje stress het is en blijft een doop maar ik had niet zoiets van, nee ik durf dit niet of ik wil nu naar buiten gaan, er waren ook andere mensen die zenuwachtig waren, maar dat is tegen het einde van de avond wel overgegaan.' (Schacht C.)

'Voor de eerste dag wel, ja ik denk het wel, de eerste dag sowieso wel, vanaf dat die eerste dag zo goed was meegevallen en ik had al zo een paar bekende gezichten gezien en

nieuwe gezichten leren kennen, toen was ik die dinsdag al wel terug op mijn gemak en had ik er wel echt zin in, ik had ook niet het gevoel dat het nog zwaarder ging zijn, die eerste maandag is een van de zwaarste dagen dus ik was heel blij dat ik die had overleefd zeg maar en dat ik daar best gemakkelijk was door gekomen.’ (Schacht D.)

De ervaring van de doop blijkt verschillende emoties op te roepen. Sommige schachten hebben er echt van genoten en plezier beleefd aan de verschillende opdrachten.

‘Op zich heb je daar echt wel goede vrienden gemaakt dus dat is ook wel tof, elke avond deed je iets, wij zijn op verplaatsing geweest, dat was allemaal echt tof.’ (Schacht S.)

‘Mij hadden ze op vrijdagvoormiddag een bericht gestuurd met: “Ik wil dat je in het weekend elke dag een adje trekt en dat filmt met alle formaliteiten erbij, dat je met vier of vijf een foto trekt die seksstandjes uitbeelden, oh dat was echt grappig.’ (Schacht L.)

‘Het is eigenlijk jezelf niet serieus nemen en die klik maken, de mensen zien mij wel als een debiel maar ik ben mezelf wel aan het amuseren en dat is het belangrijkste gewoon.’ (Schacht U.)

Voor sommige schachten speelde angst met het oog op bepaalde opdrachten of ten aanzien van bepaalde personen op.

‘Oh, schrik van die mens dat ik heb, die heeft mij daar sambucca gegeven en ik was tegen 1 u ’s middags knock out, pot toe, de ... is geen actief praesidium, maar die heeft een erefunctie en van die mens ging je gewoon lopen, echt niet te doen, nu nog altijd, die kwam vorige week tijdens de cantus naast mij zitten, oh ik had zoveel schrik, daar ga je echt van lopen, dat is zo nog de oude garde, die vindt dat het nog te flauw is, die is nog niet afgestudeerd, dus die is nog niet zo oud, ik weet eigenlijk niet wat die doet, ik durf daar nooit iets aan te vragen.’ (Schacht S.)

Een studentendoop kan veeleisend zijn, niet alleen fysiek, maar ook mentaal afmattend. Doorgaan met de doop kan voor sommigen een opgave betekenen.

‘Nee, ik had meer stress voor de doop dan voor de verkoop, omdat ik had zo na de wandeling en de doop, je had daar zo maar een drilleke tussen, je had altijd zo een groep met je doopmeesters en die sturen dan zo dingen, dan had ik het mentaal even moeilijk, in het begin had ik zo iets van ok die zijn hier dingen op mij aan het roepen, dat was vorig jaar op hen ook, allé kom, dat gaat erin en eruit maar op een bepaald moment begint dat zo toch zwaarder door te wegen, zo mentaal en dan had ik zo de doopdag zelf, dan was

ik echt zo naar mijn vriendin van amai ik zit er efkens onderdoor en dan was die zo van kom nog efkens want diegene die haar gekocht hebben, dat zijn gewoon anciens die zitten niet in het praesidium ofzo, bij mij was het zo van, ok ik moet mij daar even overzetten, maar dan zei zij wel van kom we gaan dat even samen doorstaan, je bent al tot hier geraakt, dus ik had meer stress voor de doop dan voor de verkoop, want met de verkoop, niemand kende u al eigenlijk, iedereen werd zo ongeveer hetzelfde behandeld om zo te zeggen. (Schacht C.)

'Ik heb me wel geamuseerd, maar ik was blij dat ik er vanaf was, naar het einde toe begon het wel lang te duren, dat was vermoeiend.' (Schacht S.)

Tijdens enkele observaties viel ook op hoe zichtbaar *aangeslagen* sommige schachten waren. Enkele schachten huilden, zoals tijdens de observaties kon vastgesteld worden, of gaven aan gehuild te hebben.

'Ik vond nu dag 1 voor mij persoonlijk...ik was bijna gestopt, maar dat was gewoon omdat ik had op voorhand gezegd dat ik iets aan mijn voet had en er waren er een paar die om te lachen wat graaf deden en zeiden van ja dat is niet mijn probleem, maar op de duur moesten wij jumping jacks doen maar ik kon niet meer wandelen, en dan ben ik gewoon gaan zitten en bijna beginnen wenen en dan is er een iemand naar mij gekomen en tegen mij gezegd cava? (Schacht S.)

'We waren allemaal zo in thema, ik moest baby spice girl zijn, nee geen nylonkousen aan en een kleedje, de jaren 90 dan. Ik heb een paar keer geweend. Ah ja. Ik ben zo wat zwaarder en ik trek dat wel aan, als ze mij zo zien kruipen. Als ze beginnen roepen, ik moet ook niet veel hebben, de stem verheffen of zo of ik begin te wenen. Ik ben eigenlijk helemaal niet gemaakt voor een doop. Maar ik dacht toch oké wat gaat dat hier zijn. (Schacht I.)

'Ze riepen ze dan tegen ons vb.nr.vijf en dan riep ik dat heel luid uit maar die naast mij niet. Ik wou kijken maar dat mocht niet en die bleef zo dat nummer roepen en ik bleef maar als enige roepen en zij durfde niet en uiteindelijk gingen mensen zuchtend weg. Toen zag ik aan haar dat ze een paar tranen had maar dan niet laten zien want anders denk ik dat die sneller was gestopt. Ik dacht oei daar heb ik nu echt geen problemen mee dat ze naar mij roepen maar blijkbaar andere mensen wel.' (Schacht L.)

Enkele schachten hebben ook momenten van *schaamte* of zelfs *vernedering* gevoeld. Vaak hebben deze betrekking op de schachtenverkoop.

‘Met de verkoop had ik het zeker even moeilijk, zeker ervoor, dat is wel een beetje schaamtelijk, (Schacht C.).’

‘Ik voelde mij zo slecht op die moment, ik moest daar ook zo een meisje beginnen muilen, allé dat was nu niet echt mijn plan om te doen, de verkoop was tijdens de cantus en die mensen bieden zo ook op u, dan krijg je het gevoel dat je een hoer bent, een vuile hoer, echt waar, dat klinkt heel denigrerend maar echt waar, ze geven dan bakken en vaten, maar ik was ook de laatste die verkocht werd, niemand wilt u dan nog, dus ge staat daar schoon, als gij kleren uitdoet ja dan geraakt gij sneller verkocht, ik was toen al een beetje ontnuchterd omdat ik zoveel had moeten overgeven, omdat al dat bier eruit was dat ik besepte ik wil dit allemaal niet.’ (Schacht L.)

Dat een gevoel van vernedering tot opgeven kan leiden, komt sterk naar voren in volgend voorbeeld, waar een schacht stopt na een schachtenverkoop:

‘Die vriendin werd zo op het laatste alleen verloot en ja iedereen was al te druk bezig met al door te gaan dus die had zo niet het gevoel van oei, toen had een van onze doopmeesters al gezegd van ja je mag bij ons, maar zij had zo het gevoel van ja wat doe ik hier, dan had zij gestuurd van ja ik ga niet meer komen. Dat is natuurlijk ook nog een verschil zo op die cantus als je zo verloot wordt en er wordt een adje om u getrokken dan heb je direct zoiets van ja dat is wel tof maar als er zo niemand zijn hand opsteekt, dan heb je zo al direct van nee, dan hoeft het niet meer, dat is niet plezant.’ (Schacht L.)

Het gevoel van opluchting een studentendoop doorstaan te hebben en ervan af te zijn kan resulteren in een positief gevoel, zoals een gevoel van trots.

‘Ik had toen vooral iets van ja dat klinkt dan keislecht maar van: “het is voorbij”, dat dat ceremonieel was, dat deed er niet toe, het was gewoon gedaan en wij zijn er vanaf. Maar wel zo van we zijn er vanaf, dat gaf ook wel een goed gevoel.’ (Schacht E)

‘Wij kennen nu keiveel mensen en dat is effe doorbijten in die week maar als je daar achteraf op terugkijkt, ben je wel trots dat je dat gedaan hebt en dat was eigenlijk vooral ook de reden voor ons.’ (Schacht C.)

Het doormaken van een studentendoop kan ook een gevoel van *teleurstelling* achterlaten. Teleurstelling, omdat verwachtingen over de doop niet ingelost werden.

‘Ja, ik dacht dat het leuker ging zijn, want ik kan er niet tegen als mensen zo bevelen en roepen en denken dat ze belangrijk zijn, ik had niet verwacht dat dat zo zou zijn, dat was

zo van in het begin kijk naar onder, niet in de ogen kijken, ik dacht echt van komaan, sorry maar, ik vond dat niet leuk, ik verwacht dat het een speelse sfeer ging zijn, wat grappig, maar dit was echt dwingend en boos, daar was eigenlijk niks leuk aan. (Schacht M.)

Teleurstelling kan ook voortkomen uit het feit dat je een doop niet tot het einde doorloopt, maar vroeger afhaakt, zelfs als dat afhaken volgens een schacht de beste keuze leek.

'Het was niets voor mij, zoveel drinken is niet mijn ding, absoluut niet. Op het moment zelf was ik opgelucht maar ook triest, omdat ik toch wel ver was gekomen. Maar ik zou het opnieuw doen omdat ik van mezelf weet dat dat de beste beslissing was. (Schacht K.)

4.3.3 De betekenis van een studentendoop

Wat betekent een studentendoop nu net voor de deelnemers, zowel voor de schachten als voor de doopmeesters? Waarom neem je als schacht deel en waarom wil je als club dopen? En wat levert het effectief op? Een studentendoop kan verschillende betekenislagen bevatten.

4.3.3.1 Solidariteit

Een belangrijke functie die aan studentendopen gehecht wordt, is om **solidariteit tot stand te brengen**.¹⁴⁰ Dit komt als prioriteit naar voren uit quasi alle gesprekken met praesidiumleden. Deze solidariteit verwijst in de eerste plaats naar een *band smeden tussen de schachten en hen te doen integreren in de club*. De doopmeesters hebben een actieve rol in dit proces.

'De doop dient om mensen dicht bij elkaar te brengen, je leert schachten kennen voor later. Schachten worden door de doopmeesters ook gelijk getrokken, er is geen reden om u beter te voelen, je wordt sterke vrienden, maar je wordt allemaal hetzelfde behandeld. Tijdens de doop, op dat moment, voel je gewoon het toetreden tot de groep. De grens tussen het praesidium en de schachten mag hier niet hard zijn, maar iets zwaars doorstaan schept een band. Dat samenhorigheidsgevoel dat je voelt, is supersterk, dat strijkt alles glad. Dat clubke van schachten is gebaseerd op solidariteit, ja, er ontstaat een soort community van schachten en praesidia.' (Praesidiumlid F)

Beproevingen, die samen doorstaan worden, zijn essentieel om deze band tot stand te brengen.

¹⁴⁰ Turner, *The Forest*, 101: 'Ze vormen een gemeenschap van 'kameraden' zonder onderscheidingen en hiërarchie. Elk voor allen, alleen voor één. Hechte vriendschappen worden sterk aangemoedigd'

‘Het in groep afzien is belangrijk om net dat groepsgevoel te kweken, dat samen afzien is belangrijk, daar ontstaat een andere soort vriendschap dan gewoon met elkaar in de les zitten, (Praesidiumlid H).’

Voor een respondent dragen ook net kleine absurde opdrachten bij tot dat groepsgevoel. En ze achteraf samen in herinnering brengen.

‘Het zijn kleine belachelijke dingen die je moet doen en daar lach je achteraf mee, die maken een groep.’ (Praesidiumlid C)

Hoe zwaar een doop moet zijn om die band te creëren, blijft een wikkelen en wegen voor clubs. Hiervoor baseren ze zich vaak op wat ze de voorbije jaren hebben gedaan.

‘Het is belangrijk dat de doop zwaar genoeg blijft, dat is nu eenmaal traditie en daar wordt de band gecreëerd.’ (Praesidiumlid J)

‘Het doel is om mensen meer bij de kring te betrekken, maar het mag niet te zwaar zijn omdat er anders niet veel bij ons willen komen, maar je gaat er samen in en er samen door en je loopt niet weg, anderen trekken u erdoor, je kunt steun bij elkaar zoeken, (Praesidiumlid B).’

De nood om bij een groep te horen, kan voor een schacht een belangrijke motivatie zijn om zich te laten dopen, zo blijkt uit de literatuur.¹⁴¹ Ook enkele schachten geven dit als belangrijkste motivatie.

‘Het heeft altijd wel te maken met ergens bij willen horen, dat is een aspect dat bij elke initiatie terugkomt, ik wil daarbij horen, ik wil bij die groep horen, ik zou niet direct iets anders kunnen bedenken, contacten leggen en banden smeden.’ (Schacht U.)

‘Bij mij was het echt wel om mensen te leren kennen, ik ben wel van Antwerpen, maar uw vriendinnen van het middelbaar die zijn niet allemaal mee, die zitten hier niet allemaal, dus mensen leren kennen was zeker een van mijn hoofdmotivaties omdat ik zelf niet veel wist van de doop dus ik wist eigenlijk niet echt waaraan ik begin maar het leukste was, je staat daar ineens met vijftig man in een rijtje en ah ok wie zijn al die mensen, tof en samen een weekske door brengen, dat was ook altijd de intentie van mijn doopmeesters omdat je een band scheidt met die medeschachtjes, die zijn even oud als u en die beginnen aan hetzelfde verhaal, je moet er samen zowat uitkomen na een weekje en ja dat scheidt dan een band en dat vond ik altijd wel tof, mijn doopmeesters hamerden daar altijd wel op, ik

¹⁴¹ Zie boven ‘3.1.1. De nood om erbij te horen’

weet dat je moe bent en dat je niet mee wilt naar die td, maar dat is gewoon supertof en je gaat gewoon superveel mensen leren kennen en uiteindelijk is dat ook altijd zo geweest.’ (Schacht K.)

Schachten geven zelf aan dat het jezelf belachelijk maken, een belangrijke nivellering tot stand brengt tussen schachten onderling. Je lacht met jezelf, maar ook met de ander. Tussenschotten vallen weg, je geeft je bloot en het vormt een manier om een band te doen ontstaan. Op korte tijd.

‘Ge kent de meeste mensen al en ge hebt u al belachelijk gemaakt, ge hebt dus al niet meer die stress van ik moet mezelf serieus houden of ik weet niet goed hoe ik mij moet gedragen hier en hoe ga ik overkomen, want ge hebt uzelf al belachelijk gemaakt en ge hebt al laten zien wat voor persoon je echt bent, dat is eigenlijk echt een ijsbreker, ge kent die mensen en ge hebt die mensen al gort zien eten en zich allemaal belachelijk gemaakt zien worden dus als zij gaan lachen met mij heb ik dingen die ik kan gebruiken tegen hen, het is allemaal joviaal en die sfeer is er meer door die doop denk ik dan mocht ik nu naar een cantus zijn gegaan en had ik de doop nu niet meegedaan, ik denk dat er wel sfeer geweest zou zijn maar dat had veel trager gegaan denk ik wel om mij echt in die groep te voelen en nu is dat ineens hupsakee, ik heb het gedaan, ik mag hier zitten, ze kennen mij.’ (Schacht U.)

Dat het hier kan gaan om een diepe emotionele band, die een gevoel van openheid en veiligheid om persoonlijke zaken te delen, biedt, geeft een respondent aan.

‘Je kweekt heel snel banden, dat is een week zonder schaamte, ik ben al mijn schaamte kwijt, echt wel, daardoor is dat nu ook, als je ergens mee zit, want ik heb een heel moeilijk moment gehad tijdens de doop, dat was iets extern dus ik kon daar allemaal niet aan doen en ik heb toen echt iemand gehad die er voor mij was, ik heb die daar echt leren kennen en nu is dat ook zo iemand waarmee ik kan praten en dat scheelt wel echt veel want ik heb nog zo iemand gehad die mijn situatie een beetje begrijpt en daardoor eigenlijk wel en zo kei random zo dingen die je normaal niet aan mensen vertelt, zo wat slechtere dingen heb ik toen echt in de groep gegooid en toen hebben nog andere mensen ook nog zo’n dingen beginnen vertellen waarvan je dan denkt van ah zie het gaat niet allemaal even goed en dat was voor mij wel heel belangrijk dat je dan zag van ah dat studeren dat is echt veel, dat is wel overweldigend en dan heb je er die zeggen van kijk wij hadden dat ook allemaal, dat is allemaal normaal, dat is voor mij wel belangrijk, ik had echt een goede doopgroep, maar zelfs de mensen die niet in uw doopgroep zaten, zelfs daarmee heb je een band gekregen, dat was voor mij echt wel het positiefste en inderdaad ik heb ook vrienden gemaakt en ik ben nog nooit zo snel zo close met iemand geweest, ja

wij hebben keiveel samen les en vanaf volgend jaar gaat dat nog wat mindere omdat wij niet exact dezelfde richting doen maar wij blijven wel zo algemene vakken met elkaar hebben, maar het ding is omdat dat een week is waarbij je bijna 24 op 24 bij elkaar bent, ga je veel opener zijn en daar heb je daarna heel veel tofs mee.’ (Schacht S.)

Niet alleen de beproevingen of de absurditeit van de opdrachten, maar ook de collectieve opdrachten dragen bij aan het gevoel de doop als groep doorstaan te hebben.

‘Op zo’n doop is het dan de uitgelezen kans om tot een groep te komen omdat je dan moet samenwerken en ja ik merk dat ik ook een veel betere band heb met mijn doopmeesters en met mijn medeschachten, ik denk vooral het groepsgevoel, dat lijkt mij het hoofddoel van de doop te zijn, het geeft je wel een overwinningsgevoel denk ik, wij hebben het toch maar gedaan, wij hebben toch maar 400 keer gepompt, dat zou je anders niet doen.’ (Schacht E.)

Verschillende respondenten vergelijken een studentendoop met een totemisatie bij de scouts. De band die daar kan ontstaan, ziet een respondent ook terug bij studentendopen.

‘Voor mijzelf, vroeger had ik het heel moeilijk om in een groep bij te horen en het moment dat ik mijn eerste totemisatie heb gemaakt, toen heb ik pas echt mijn vrienden leren kennen en dat is mijn vaste vriendengroep gebleven, voor de gewone totem heb je een encyclopedie op de site van scouts en gidsen, voor buitenstaanders komt dat soms belachelijk over, maar voor mensen van de scouts is dat altijd heel heel erg belangrijk, als leider neem je dat ook serieus, dat is een identiteit die je krijgt, die encyclopedie met kenmerken is zo uitgebreid dat je er soms pas op uitkomt na lang zoeken, dit is nu exact die persoon, als je dan zelf die totem krijgt, dat wordt ook voorgelezen aan een kampvuur dan na 24 uur afzien en het moment dat je dat hoort als lid is dat van dit ben ik en ze kennen mij, ze kennen zowel mijn goede als mijn slechte eigenschappen en ik ben echt geaccepteerd nu, dat is wat voor mij heel erg veel deed, voor die mannen is dat ook heel erg belangrijk, je ziet dat daaraan, je hebt zo sommige die niet zo goed in de groep zitten maar dan na een totemisatie veel beter in de groep zitten en dat is volgens mij ook de rode draad doorheen totemisatie en studentendopen, dat je eigenlijk de fundamenten legt voor je verdere carrière en vriendengroep ook, je legt links met die mannen omdat je samen opdrachten moet doen en je ligt samen te gieren en je hebt al die verhalen er ook van, dat scheidt echt een band omdat je samen aan het afzien bent en als je samen afziet, dan gaat dat alleen maar hechter en hechter worden, het is dat waar ik de waarde zie van evenementen zoals een doop of totemisatie.’ (Schacht U.)’

Solidariteit kan echter een keerzijde hebben als een schacht volgens de groep weinig solidair gedrag vertoont. Of niet conformeert met de gewoonten van de groep. Tijdens een observatie kwam een schacht klagen bij de doopmeesters dat een aantal medeschachten amper meededen en dat ze harder moesten aangepakt worden omdat ze het voor iedereen verpestten. Als zij weigerden, werd de hele groep gestraft, geeft een schacht achteraf aan, want dan weer het groepsgevoel niet ten goede kwam.

‘Ik had er toen al echt genoeg van toen we het clublied moesten aanleren bij Als er iemand fout had moesten we pompen, toen ging het echt niet meer, want toen waren mijn armspieren echt kapot, toen was het effen niet meer leuk. Daar krijg je echt geen groepsgevoel van. Dan wordt je eerder kwaad op elkaar. Die drie meisjes die ervoor zorgden dat we nog eens gigantisch veel moesten pompen. Toen waren wij allemaal furieus op die drie. Als ik die nu nog zie, denk ik niet dat we vrienden worden omwille van dat ene ding.’ (Schacht L.)

Doorheen de doop kan er sprake dus zijn van groepsdruk. Als schacht heb je de ‘vrijheid’ om deel te nemen of niet.¹⁴² Eenmaal je deelneemt, wordt er verwacht de opdrachten uit te voeren. Schachten worden dan ook geacht solidair te zijn en mee te gaan met de rest van de groep. Het idee dat men niet gedoopt zal worden als men een opdracht weigert, zorgt hierbij voor een extra druk.¹⁴³ Sommige schachten geven aan deze druk gevoeld te hebben tijdens een doop.

‘Als negatieve zie ik wel dat er wat groepsdruk is, ik heb dat nu zelf ook al wel ondervonden, van allé als iedereen het doet, zal ik het ook maar doen.’ (Schacht C.)

In het bijzonder de schachtenverkoop was een situatie waarin schachten een sterke groepsdruk ondervonden. Tijdens een schachtenverkoop worden schachten verkocht op een podium voor een publiek. Er wordt op hen geboden door de aanwezigen en diegene met het hoogste bod, wordt de kooppeter- of meter van de schacht. Meerdere schachten kunnen door dezelfde persoon gekocht worden. De schacht moet opdrachten uitvoeren voor deze persoon tot het moment van de doop. Tijdens de observaties is vastgesteld dat de omstandigheden van de schachtenverkoop een intense sfeer met zich kunnen meebrengen. Een joelend publiek van ouderejaars in de zaal tegenover schachten, vaak eerstejaars, op een podium. De schachten komen alleen of in groepjes van twee of drie op, worden voorgesteld door de verkoper en voeren allerhande opdrachten uit. Het publiek spreekt zijn goedkeuring of afkeuring voor het volbrengen van de taak uit. Dit kan een sterke druk tot conformiteit met zich meebrengen.

¹⁴² Al is die vrijheid relatief, als je een sterke druk voelt om erbij te horen

¹⁴³ Vlaams doopkader, artikel 4-5.

'Je wordt verkocht en dan heb je zo'n groepsdruk, dan heb je echt niets meer te zeggen, ik vind dat je nog altijd moet kunnen ja kiezen niet per se en als je iets niet ok vindt, vind ik nog altijd dat je dat moet kunnen zeggen, dit is niet ok, en met een verkoop kunt ge dat al bijna niet meer.' (Schacht E.)

'Ik denk dat als het een traditionele verkoop had geweest en je weigerde dan werd je gewoon niet verkocht en niet gedoopt, ik denk dat niet nee.' (Schacht L.)

Dat de volgorde waarin je op het podium komt, een invloed kan hebben op de druk die je voelt, geeft een respondent aan. Als al diegenen voor jou zich ontkleden tot op het ondergoed, dan wordt er van jou hetzelfde verwacht.

'Ik denk dat dat op dat moment wel wat groepsdruk was omdat wij laatst kwamen. Misschien als wij eerst kwamen dat dat anders was en dat wij gewoon van in het begin zeiden van dat doen wij niet en je gaat als eerste op dat podium en je staat daar gewoon en ze zeggen van blablabla, maar als je weet dat iedereen het gedaan heeft, dan denk je wel even bij jezelf van allé ja.' (Schacht C.)

Slechts één respondent weigerde op het podium een opdracht uit te voeren en ging zo in tegen de uitgesproken wens van het publiek:

'De schacht weigerde haar topje uit te trekken, ondanks luide afkeuring van het publiek. De verkoper, in dit geval de praeses, vroeg waarom ze weigerde. Ze vertelde hem dat ze tenminste zelfrespect had.' (Observatie G)

Niet alleen tussen schachten, maar even goed kan een doop dienen als hefboom voor *solidariteit tussen clubs*. Verschillende praesidiumleden wijzen op dit gebruik. Het dient als een geste van solidariteit naar andere clubs toe.

'Ook mensen van andere clubs laten zich bij ons dopen, want dat is zo'n solidair ding dat praesidia zich laten dopen bij andere clubs waar ik zelf niet echt aan meedoe, maar we hebben bijvoorbeeld mensen van ... die komen dopen of van ..., je kan ook in een andere praesidium zitten en je laten dopen bij andere clubs zodat die mee kunnen dopen bij die dopen. Dat is een heel systeem, mensen die zich laten dopen bij andere clubs, dat is een soort van netwerken, er zitten er een paar in ons praesidium die meerdere malen gedoopt zijn, dat zou ik nooit doen.' (Praesidiumlid M)

Een doop kan ook een band tot stand brengen met al diegenen die *gedoopt zijn bij die club*.¹⁴⁴ Door aan de doop deel te nemen en het idee te koesteren dezelfde gebruiken te doorlopen, ontstaat er een verbinding met al diegenen die vroeger aan deze doop hebben deelgenomen en al diegenen die dat later nog zullen doen. De band met de club, haar leden en haar geschiedenis kan emoties van trots oproepen.¹⁴⁵

'Ik ben er trots op dat de club zo lang bestaat, tijdens de doop gaan we ook langs ons oude stamcafé dat nu niet meer bestaat en daar drinken wij bier met peperkoek, je schrijft je zo mee in de geschiedenis van de club, ook als je ziet dat die oude zakken nog blijven komen, dan krijg je het gevoel van wij zijn een toffe club.' (Praesidiumlid L)

'Het gevoel om deel uit te maken van een club en haar geschiedenis, het heeft zelfs iets emotioneels.' (Praesidiumlid H)

Zichtbare symbolen maken die band tastbaar. Een lintje, een doopfrak, het samen zingen van een clublied of het dragen van de vlag.

'Ja dat wel, dat is ook visueel, zo van die kleine dingen, zo een lintje en rituelen en een clublied, dat heeft mij altijd erg aangesproken, dat is wel echt mijn ding persoonlijk, dat is ook wel in invoegen in de traditie, ge weet dan toch dat dat al elk jaar wordt gedaan, al zoveel jaren daarvoor, dat is zo een fakkel die doorgegeven wordt.' (Schacht U.)

Tenslotte doet er zich soms een manifestatie voor van een *ruimere communitas van schachten, over generaties en clubgrenzen* hen.

'Toen ik dingen moest verkopen, werd ik zelf aangesproken door iemand die vroeger schacht was geweest, ze zei me, ik ben zelf schacht geweest en ik herken het. Toen kocht ze iets van me.' (Schacht A.)

'Mensen herkennen zo'n lintje wel direct. Dat vind ik wel leuk. Sommige zeggen, van hun eigen tijd. Het geeft een gevoel van ik hoor ergens bij. Dat is wel heel leuk.' (Schacht I.)

¹⁴⁴ McCreary, "Why Hazing?" 360.

¹⁴⁵ McCreary, "Why Hazing?" 344.

4.3.3.2 Onderscheid

Tegelijk brengt de doop, net zoals dat bij andere overgangsrituelen het geval is, een **onderscheid** tot stand tussen diegene die gedoopt zijn en die dat niet zijn.¹⁴⁶ De manier waarop men naar jou kijkt en de manier waarop je naar jezelf kijkt, verandert door toedoen van de doop. Er is sprake van een sociale herschikking.¹⁴⁷

‘Het belangrijkste doel voor mij om gedoopt te worden is om me meer student te voelen en een groepsgevoel te krijgen en achteraf merk je dat ook wel, dit zijn de gedoopte studenten en dit zijn de niet-gedoopte studenten.’ (Schacht E.)

Net zoals ze het gevoel van solidariteit kunnen versterken, kunnen symbolen, zoals lintjes of de doopfrak net dat onderscheid benadrukken. Steeds meer schachten dragen een schachtenlintje, volgens een praesidium-lid. Het wordt door veel schachten gedragen met trots. Het kan echter ook reacties uitlokken van niet-gedoopten. Soms eerder positief, maar vaker negatief.

‘Je bent daar wel trots op, ik weet nog mijn nicht ging zich zo misschien laten dopen en ik dacht jeuj met twee, nee toch niet dus ik moest iemand anders vinden, zo de dinsdag erop ging ik naar de les en ik haalde dat lint boven bij haar en ze keek wel een beetje jaloers en ze zei ja ok je hebt wel die week gedaan maar het was niet zo hard als de vorige jaren maar je hebt het wel gedaan en dan ben je daar wel trots op.’ (Schacht S.)

‘Het feit dat je gedoopt bent, is iets waar je heel veel mee geconfronteerd wordt en je krijgt hete discussies thuis aan tafel. Ik word daar heel kwaad van, bij ons is dat niet, aanvaard dat nu gewoon, maar die kunnen daar niet tegen. Altijd als die mij met een lintje zien, die kunnen daar niet tegen, die kunnen dat niet plaatsen. Ik vind dat heel raar hoe dat dat verschilt. Ik heb hier niet het gevoel dat als je een lintje aandoet dat je dan iemand bent, (Schacht L.).’

‘Je merkt wel dat er een paar zo raar naar u kijken omdat er een paar van medestudenten zo vooroordelen hebben, ei ben jij gedoopt, ben jij zo iemand, als je zo met je lint ergens komt, dan zeggen ze zo ik ben echt keihard tegen dopen en dan kijken ze mij zo aan alsof je zo vervloekt bent ofzo, wat doet gij waarom wat is uw probleem of zo van heb jij geen zelfrespect? Dat heb ik ook al vaak gehoord, en dan zeg ik van kijk dat is een week die eigenlijk niet zo erg is, ik heb daar keigoede banden mee opgebouwd en ik heb dat geprobeerd en toen heb ik volgens mij terug gezegd heb jij misschien geen zelfrespect

¹⁴⁶ Bourdieu spreekt in dit verband van een ‘rite d’ institution, zie: Pierre Bourdieu, “Les rites comme actes d’institution,” *Actes de la Recherche en Sciences Sociales* 43 (1982): 58-63.

¹⁴⁷ Leflaive, “El Bizutage,” 129-30.

omdat je zo'n dingen zegt, dat is zo wel, sommige mensen hebben wel sneller een mening over u, maar op zich je doet wat je leuk vindt eh, als je dat niet wilt doen, dan doe je dat niet.' (Schacht S.)

De gedeelde ervaring van de doop kan dit onderscheid blijvend in stand houden. Gedoopt zijn kan een stimulans vormen om sneller naar activiteiten gaan.

'Nee ik denk niet per se, maar je gaat daar rapper naartoe omdat je die herinneringen kan ophalen, van ah weet je nog en dit en dat, dat is gewoon een veel hechtere groep, wij moeten ook aanwezig zijn op activiteiten dus je ziet elkaar ook gewoon veel meer dan diegenen die dat niet moeten, (Schacht E.).'

Het feit dat je gedoopt bent, kan ook het gevoel geven meer recht te hebben om deel te nemen aan activiteiten van een club dan diegenen die niet gedoopt zijn. Het draagt een zekere exclusiviteit met zich mee.

'Wij hebben binnenkort bijvoorbeeld een skireis en er gaat zo een vriendin van mij mee en ik heb daar letterlijk aan haar gevraagd: "Wat ga jij daar eigenlijk doen? Zij kent ons, maar de rest kent zij allemaal niet en dat is zo ook eentje die is zo tegen teveel drinken, die heeft nog nooit gespauwd van het drinken, wat ga je dan mee, die gaat daar volgens mij zo wat zitten van euh, ok ja die kent er een paar omdat die op verkenningdagen is geweest, maar wij zijn daar op verplaatsing tijdens de doop bijvoorbeeld blijven slapen toen wij volledig knock waren, dus die hebben ons al op ons slechtst gezien, dat scheidt wel een band. Dat is zoals op ledenweekend als er iemand mee was geweest die geen schacht was geweest, als dat de enige was geweest, dan hadden wij ook allemaal zoiets van, wat doe jij hier? (Schacht L.).'

Per definitie heeft elke studentendoop een exclusief kantje. Zo vormt bijvoorbeeld de associatie met alcoholgebruik een barrière voor studenten met een moslimachtergrond, die om religieuze redenen (vaak) niet drinken. Dit bleek uit een gesprek met twee respondenten. Daarnaast werpen ze een drempel op die je dient te nemen om erbij te horen. Als schacht wordt dan ook verwacht dat je enige moeite doet, dat je een soort van motivatie toont om bij een club gedoopt te worden en te willen toetreden. De doop als toegangspoort tot een club. Al kan er tussen schachten onderling ook nog een verschil zijn.

'Nu is het praesidium heel toegankelijk, maar als je niet gedoopt was, dan was dat niet zo toegankelijk geweest, zelfs voor sommige schachten is het praesidium nog niet zo heel toegankelijk en dat is dat wow dat is mevrouw dit meneer dat.' (Schacht L.)

Sommige clubs voegen daar nog een element van geheimhouding aan toe. Sommige activiteiten zijn niet toegankelijk voor buitenstaanders of ongedoopten en/of vinden plaats op een geheime locatie, wat het wij-zijgevoel versterkt. Een geheim delen lijkt het tot stand komen en versterken van een band met de 'in-groep' ten goede te komen, maar tegelijk versterkt dit het onderscheid met de 'uit-groep'. Een geheim bepaalt wie tot de *insiders* behoren en wie niet.¹⁴⁸ In twee gesprekken valt eveneens het woord 'zwijgcontracten', al gaat het in één geval niet over een geobserveerde club:

'Ik weet dat dat bijvoorbeeld bij ... gebeurt, zo de ... die zijn echt metal echt gestoord haha, die moeten echt contracten tekenen, ook omdat die tekenen het doopcharter, dus in feite zouden die echt problemen kunnen krijgen met de stad, die zouden hun subsidies kunnen verliezen als ze zou blijken dat die effectief dingen doen zoals slachtafval gebruiken, daarom laten die schachten verzekeren dat ze niks mogen zeggen.' (Praesidiumlid M)

4.3.3.3 Tot stand brengen van echte studenten

Als overgangsritueel initieert een doop niet alleen nieuwe leden in een club, maar brengt het ook een overgang teweeg van scholier naar student. Bij sommige studenten leeft het gevoel dat het doormaken van een doop hoort bij het studentenleven. Het benadrukt dat je nu echt student bent geworden.

'Ik vind dat je dan pas echt de volle studentenbeleving hebt en dan om volle studentenbeleving te hebben moet je je ook laten dopen, op café gaan hoort er ook bij eh, maar dopen is zo een klein deel van die beleving, van het student-worden, (Schacht E.).'
'Meer student vind ik moeilijk om te zeggen, ik heb nu ook al zo'n heel ander beeld omdat ik ook op kot zit, dat is ook al zo'n heel ander leven dan zo dat pendelen naar huis, maar nu met die doop erbij heb je zo wel het gevoel van, je bent .. ja, op zich wel meer student ja.' (Schacht C.).'

Niet alleen benadrukt de doop de overgang, het brengt de overgang ook tot stand. De doop is een levende ervaring. Het vuil worden, de beproevingen en absurditeiten, de emoties en de gewijzigde relaties zijn daar uitdrukkingen van. Het kan trots en blijdschap oproepen om je echt student te voelen,¹⁴⁹ zoals een respondent aanhaalt:

'Nee trots, je bent dan zo vuil dat mensen wel weten dat er iets speciaals was terwijl 's ochtends als je dan verkleed naar uw doop gaat dan zijn er wel mensen die denken wat gaat die doen, maar altijd je terugkomt en je bent zo vuil dan weten ze die is gedoopt. Dan zijt ge zo blij en ik denk dat andere mensen daar ook blij van werden. Zo blij dat ge

¹⁴⁸ Daniel M. Wegner, Julie D. Lane en Sara Dimitri, "The Allure of Secret Relationships," *Journal of Personality and Social Psychology* 66, nr. 2 (1994): 289.

¹⁴⁹ Cfr Parks., "White Boys Drink," 140.

aanzien wordt als student, ja en dat je het overleefd hebt en dat het voorbij is.’ (Schacht L.)

‘Ergens voel ik me ook meer student, ik vind dat je dat wel eens een keer moet gedaan hebben in uw studententijd, u een keer laten dopen.’ (Schacht D.)

4.3.3.4 *Persoonlijke transformatie*

Hoewel deze als een groep doorgemaakt wordt, kan een doop een persoonlijke uitdaging vormen voor een schacht: een strijd met zichzelf en met de eigen grenzen. De vaak intense beleving van een doop kan hierdoor een innerlijke verandering teweegbrengen.¹⁵⁰

‘Ik trok mij snel aan wat de mensen mij zeiden en dan op uw doop moest je een klik maken, werd je geconfronteerd met je eigen grenzen, je eigen angsten, je ziet dat dan als een uitdaging om je over je eigen grenzen te zetten en ik heb die klik gemaakt.’ (Praesidiumlid F)

Het in de ogen kijken van bijvoorbeeld mentale beproevingen die je in eerste instantie angst inboezemen en onzeker maken, kunnen zich omzetten naar een innerlijke kracht en meer zelfvertrouwen.

‘Ik moest dan samen met mijn vriendin op het podium en wij hadden echt zo gezegd van, wij doen onze kleren niet uit, daar doen wij niet aan mee, zo wat onzeker, maar ja zo als voorlaatste ze kwamen zo zeggen van ja iedereen heeft dat gedaan en wij dan zoiets van ja ok dan zullen wij dat ook maar doen met een heel klein hartje, maar achteraf zeiden ze dat het publiek praktisch zatter was dan die op het podium moesten, voor ons waren dat de langste vijf minuten van ons leven denk ik, maar nu achteraf hebben wij daar wel meer zelfvertrouwen door gekregen, wij hebben dat gewoon effe gedaan en de dag erna was iedereen zo van je hebt dat goed gedaan en allemaal top, dus voor ons was dat ook zo van ok we hebben dat gedaan en het is ons ook gelukt, Ja awel, mijn vriendin waren ook zo, wij doen dat niet, dat is privé, we willen dat voor onszelf houden maar wij hebben dat uiteindelijk dan toch wel gedaan, maar dan achteraf heeft het ons dan toch zelfvertrouwen gegeven.’ (Schacht C.)

Van een doop kan eveneens een louterende kracht uitgaan. Het doorstaan ervan kan zorgen voor een ontlasting.

¹⁵⁰ Cfr. Parks et al., “White Boys Drink,” 140.

'Ja dat is zo even een klik die wij in ons hoofd hebben moeten maken, wij zetten gewoon even ons verstand op nul, dat waren echt wel de langste 5 minuten van mijn leven, maar dat was ff een klik van verstand op nul we doen dat maar daarna was dat zo van ok, was er zo een last van ons schouders is misschien het foute woord, maar was het zo een ontlading van ik heb dat dan toch gedaan, niet per se een gevoel van nu kom ik dichterbij de groep toe, maar het was meer een gevoel naar mezelf toe ok ik heb dat hier effe doorstaan want zo ja met de groep, andere schachten hebben dat ook gedaan, ik denk dat die twee meisjes die dat nu niet gedaan hebben nu anders in de groep liggen ofzo.'
(Schacht C.)

Zelfspot en het zichzelf belachelijk maken, samen met anderen, kan ervoor zorgen dat er bevrijding van enige schaamte optreedt, zoals enkele respondenten vaststellen.

'Het gaat hier over een drempel die doorbroken wordt, met de doop gaat die direct weg, door de absurditeit, het uzelf belachelijk maken, mensen nemen zichzelf veel te serieus, uzelf verkennen, uzelf belachelijk maken, je kan altijd stoppen als je wilt, zelfs kotsen is relatief geworden, who cares eigenlijk? Het is een soort van bevrijding van de schaamte, als anderen u zien kotsen en er eigenlijk niet om kraaien, je groeit als persoon, het is vallen en opstaan en dat is een doel van de doop, maar natuurlijk is kapot zuipen geen oplossing, (Praesidiumlid A.).'

'Het woord vernedering zorgt er inderdaad voor een heel negatieve klank, maar het is wel een heel belangrijke factor maar dat is eerder in de context van jezelf compleet belachelijk maken je ziet er belachelijk uit maar je hebt wel een doel, excuus waarom je belachelijk bent, dat is ook mensen uit hun schelp krijgen, ik zie eruit als echt een debiel, maar ik ga toch random mensen aanspreken en vragen of die willen helpen voor mijn opdracht, dat is vooral een drempel die je over moet, met die jongere mensen is dat ook het geval, die toch die klik maken van het toch doen en eigenlijk zelfspot, vernedering is belangrijk maar ook zelfspot, dat je uzelf niet te serieus neemt en dat is het belangrijkste eraan, ik ben maar een domme schacht, is wat wij altijd moeten zeggen, dat is vernedering, maar dat is ook in die context van zelfspot, ik zing dat ook uit volle borst omdat ik dat wel grappig vind en het is dat rolletje dat je eigenlijk opneemt, (Schacht U.).'

Een doop kan ook betekenen dat je als persoon uit uw comfortzone moet stappen. Los van je oude sociale netwerk waarin je je zelf comfortabel voelt, kom je terecht in een intense situatie met (quasi) vreemden. Je leert je aanpassen aan de situatie. Voor een respondent is dit een verrijkende ervaring:

‘Ge zit in een positie dat ge elkaar moet leren kennen. Ik ben in het begin zo naast mensen in de aula gaan zitten maar uiteindelijk ga je toch terug bij het vaste groepje. Dus ik denk dat ik elke kan grijp om andere mensen te leren kennen. Dat je uit je comfortzone gehaald wordt om andere mensen te praten want anders is dat wel te gemakkelijk dan kan je altijd bij dezelfde personen blijven.’ (Schacht L.)

4.3.3.5 Selectieprocedure voor praesidium

Om kans te maken in het praesidium van een club te geraken, moet je om te beginnen gedoopt zijn bij die club. Dat is een algemene regel die bij alle geobserveerde clubs in hun statuten is opgenomen. Op die manier kan de doop als een (eerste) selectieprocedure beschouwd worden, die vaak gevolgd wordt door een officiële sollicitatie. Hier kunnen afwijkingen op bestaan. Zo is er een club bij wie je als gedoopte moet gevraagd worden om in het praesidium te mogen. Bij één club bestaat er officieel geen doop, maar moet je je als nieuw praesidiumlid laten dopen bij een club uit een keuze van twee.

Het toetreden tot het praesidium van een club kan voor een schacht een motivatie zijn om zich te laten dopen. Al hoeft dat niet per se het geval te zijn. Vaak ontstaat het idee om praesidiumwerk te verrichten echter pas doorheen de doop of zelfs nooit.

‘Ja, maar bij mij was dat gewoon omdat ik in het praesidium wou, ik wou die verantwoordelijkheid wel en dan moest je u laten dopen, dus ik had zoiets van ja ik ben wel enthousiast en ik vind het wel leuk om mee dingen te organiseren ten opzichte van studenten en dat staat wel goed op je cv dusja.’ (Schacht S.)

‘Ik heb mij laten dopen niet met de intentie van: ik wil in een praesidium, dat was echt voor de ervaring, (Schacht C.).’

Dat clubs een doop ook gebruiken om een selectie te maken blijkt uit een aantal gesprekken. Schachten moeten toch enige toewijding vertonen tijdens de doop en ontgroening om te laten zien dat ze bij het praesidium mogen.

‘In het schachtenjaar moet je bewijzen dat je ontgroend mag worden en als je ontgroend bent heb je bewezen dat praesidium mag zijn, (Praesidiumlid E).’

Zware beproevingen tijdens de doop zijn belangrijk om deze selectie tot stand te brengen, om diegenen die te weinig intrinsieke motivatie tonen enigszins te ontmoedigen.¹⁵¹ Hoe zwaar dat dan moet zijn, blijft afwegen voor clubs.

'Je moet wel laten zien dat je bij de club wilt horen om ontgroend te zijn, dus het moet zwaar genoeg zijn maar niet afzien.' (Praesidiumlid F)

Nieuwkomers vormen de toekomst van de club en (vooral) bij kleinere clubs is men zich bewust dat men een doop niet te hard mag maken. Schachten en dan voornamelijk eerstejaars vormen de toekomst van een club. Harde dopen kunnen schachten afschrikken of doen afhaken.

'Je mag het niet te zwaar maken omdat er anders niet veel bij ... willen komen.' (Praesidiumlid B)

'Wij zijn een kleine club dus wij kunnen het al niet te zwaar maken, je moet al gedoopt zijn om bij ons in het praesidium te komen [...] Vooral eerstejaars die zich laten dopen zijn belangrijk voor club, praesidiumleden die zich laten dopen, dat is wel leuk maar minder belangrijk.' (Praesidium D)

'Ja die moeten onze club ook rechthouden eh en van hun gaat het volgend praesidium komen dus als je die zo bruut gaat behandelen dan gaan die ook niet willen komen.' (Praesidium N)

Voor sommige clubs is een harde doop nét wel van belang. Men moet bewijzen wat men ervoor over heeft tot de club toe te treden en, in het geval dat deze respondent beschrijft, tot het praesidium:

'Die zijn wel gigantisch hard aangepakt, dat zijn eigenlijk mensen die vanaf dit jaar in het praesidium gaan maar die moeten daarvoor gedoopt worden dus die van ... weten dat en die van de ... die zijn zelf ook van, pakt ze maar goed hard aan, in elk groepje zit zo ene ... en die dat in mijn groepje zat is het hardst van allen aangepakt en die hebben ze op een gegeven moment gewoon even gerust gelaten omdat die mens zo kapot was, hij blijft nu nog altijd zeggen van nee ik heb het langste volgehouden en het was heel zacht enzo maar je zag daar echt aan dat dat niet ging, die zat van 's ochtends al in een kelder en al moeten zuipen en spauwen en zuipen en spauwen, had die dat al moeten doen en dat al moeten doen, het ding is wel die weten op voorhand al dat die enorm gaan afzien, daar was ook een meisje bij, dat vond ik echt chapeau want toen wij die situps aan het doen waren, de eerste dag worden die dan apart gezet en daar sturen ze de hardste op af, je ziet die dan

¹⁵¹ Cimino, "The Evolution of Hazing," 250.

afzien, je ziet die echt erge dingen doen, je denkt dan al van oeioeioei en die waren dan al zo hard aangepakt en ik zit daar dan met mijn situpkes en die wilden dat dan ook allemaal nog eens overpakken terwijl je echt denkt van allé, je bent al kapot, je had zo eentje die haar lip aan het bloeden was en ik had zo ijs voor op mijn voet en die vroeg op een gegeven moment zou ik misschien 1 ijsblokje mogen hebben en die moest dat dan ook nog zo subtiel doen dat ze dat niet zouden zien, de verhalen dat je daarvan had gehoord en ook zo die tweede maandag, wij moesten dan allemaal op onze knieën of op ons poep zitten op een rij en die werden dan zo iets verder gezet en dan zag je die echt dingen moeten doen of ze legden die met twee op de grond op zo'n karton melk en dan sprongen ze daarop ofzo en dan moest er ene situps doen terwijl den andere er met zijn gat boven stond, ik moest gewoon zo gaan staan en dan hadden ze ketchup aan mijn gat gesmeerd en dan moest er een zo situps gaan doen en al die ketchup van mijn gat af likken, die hebben ook vijf keer zoveel gezopen als al de rest die week, die werden echt gigantisch hard aangepakt.' (Schacht S.).

4.3.3.6 Macht en prestige uitdrukken

Studentendopen worden soms ook gezien als een uitdrukking van macht.¹⁵² Het drukt in essentie de ongelijke verhouding uit tussen voornamelijk eerstejaars en ouderejaars. Het drukt die niet alleen uit, het ritueel van de studentendoop creëert en rechtvaardigt net deze machtsrelaties tussen de deelnemers.¹⁵³ Een schacht schetst het als volgt:

'Dat laat ook zo zien aan anderen van: ik ben een doopmeester, ik ben iets hoger dan de schacht, ik heb daar macht over, dat laat dat voor mij wat zien, als ik zo iemand zie, dan zie ik ahja dat is een doopmeester, die heeft wat macht over de schachten, (Schacht D.).'

Al is dat slechts een tijdelijke manifestatie binnen een rituele context. Het is een rol die opgenomen wordt door de doopmeesters, maar daarna ook afgelegd wordt na het voltrekken van de doop.

'Ja, we zijn 's avonds ook met iemand naar de cantus gewandeld, die is daar al lang bij die club, die heeft dan in de voormiddag op ons had staan roepen en dan wordt er zo gebabbeld. Dat is wel plezant. Die zijn dan ook volledig zo uit hun rol. Dat is echt maar

¹⁵² Cimino, "The Evolution of Hazing," 250; McCreary, "Why Hazing?" 347; Keating, "Going to College," 107: voor groepshierarchie en hardere dopen.

¹⁵³ Parks, "White Boys Drink, 99: Pierre Bourdieu stelt het als volgt: 'The rite of passage is a mechanism for normalizing a particular power structure by setting the framework of reality, or "habitus. This framework becomes the unquestioned basis of acceptable behavior. The rite of passage is therefore a mechanism that validates and excuses the excessive power wielded by one party. In this way, ritual is not just the mask that hides a social force, but an actual type of power itself.

voor één dag. Terwijl bij ... er een doopmeester en doopmeesteres die moet je daar altijd nog mee aanspreken, die mag je niet in de ogen kijken. Die moeten echt nog superkwaad zijn. Die houden hun rol aan. Bij ons is het van het moment dat het gedaan is, is het gedaan. Ze waren gewoon allemaal vriendelijk en gewoon, uit dat rolleke.’ (Schacht L.)

‘Ja daarna, je merkte dat wel, als de doop voorbij was, viel dat machtsspel volledig weg, zo met het moment van de dooppap, op die moment was dat precies één vriendengroep.’ (Schacht E.)

Dat niet iedereen even goed die rol kon afleggen na de voltrekking van het ritueel, gaven enkele respondenten aan.

‘Sommigen hebben het moeilijk om achteraf hun knop om te draaien, zij blijven gewoon streng. (Praesidium E).’

‘Ik heb ook gemerkt erna zelfs een jaar later met dat ik met de doop was gestopt dan ging ik eens naar een ... cantus met ... terwijl ik al schacht was met ... en alles al deed bij hen, dan moest ik nog altijd als schacht van ... op mijn knieën gaan zitten, ik zei ik ben jullie schacht niet, ik ben niets van jullie, je hebt niets te zeggen over mij maar dat pakte niet hoor.’ (Praesidiumlid N)

Sommige doopmeesters namen hun rol zo serieus dat het niet langer overkwam als een toneeltje, maar dat het als echt werd ervaren door schachten.

‘Ja dat wel, het was maar een rolletje, al vond ik dat bij sommigen moeilijk hoor, bij sommige bleek het ook gewoon totaal geen rol te zijn.’ (Schacht L.)

‘Bij ... sta je heel ver van je doopmeesters af en van het praesidium, je bent echt minderwaardig, je kan die geen vrienden noemen, je kan die zelfs geen kennissen noemen, dat is uw overste eigenlijk, uw baas [...] het feit dat ze u ook niet meer zien als mens, jij ziet die ook niet meer als mens, jij ziet die als een god, je moet die aanbidden half, het is geen toneeltje meer, bij ons is dat echt een toneeltje dat je op de schachten even een uurtje zit te roepen maar bij hen was dat geen toneel meer, als die zeggen ik ga u de grond in boren en ik ga u zo slecht behandelen, dan is het geen toneel meer, van het moment dat het realiteit wordt en je denkt van shit ik zit hierin vast, dan is het niet meer leuk, dat je echt voelt van die haten, (Schacht L.).’

‘Ik kende die niet, maar de helft was wel tof en de andere helft was zowat venijnig, ik had vooral het gevoel dat ze zowat machtsmisbruik deden, omdat ze een dag macht hebben

en alles te zeggen hebben en dat ze dan extra bazig en gemeen konden doen, daar kan ik niet zo goed tegen.’ (Schacht M.)

‘Het roepen, het mentale, ik weet niet of dat bij andere clubs even hard meespeelde als bij ons, maar soms kwam dat iets te persoonlijk en gemeen uit om het zo te zeggen dat je zoiets hebt van wow doe even rustig, als ik dat zelf van aan de zijlijn zou kunnen bekijken en er zouden op mensen staan roepen dan zou ik ook iets hebben van je mag je macht niet misbruiken, maar je blijft geïmponeerd door die dikke linten en die witte frakken als je op je kniekes zit, ik voelde mij wel geïmponeerd.’ (Schacht C.)

Enkele autoritaire figuren kunnen ervoor zorgen dat de dynamiek van de doop verandert. Verhardt. Vaak gaat het om doopmeesters die behoren tot de oude zakken. Een meer dwingende houding kan daarbovenop een uitdrukking zijn van deze autoriteit en dominantie.¹⁵⁴

‘Je had de anciens die er echt al lang inzitten, dat zijn wel de strengere, in PSW dat zijn wel echt de strengere, die hebben echt niets medelijden met u tonen, die hebben dan ook nog de strengere, harde aanpakdopen gehad, daar blijf ik liever uit de buurt, die waren er niet de hele tijd bij, enkel met de grote groepen waren die erbij, twee of drie of vier, die waren er niet de hele tijd bij.’ (Schacht D.)

‘Er waren er drie van doopmeesters die echt nog hard wilden zijn, maar die zijn geen huidig praesidium meer, dat zijn er nog van een paar jaren terug en die zijn er niet veel geweest maar de momenten dat die er waren voelde je dat wel, dan voelde je aan de andere praesidialeden we moeten harder zijn.’ (Schacht L.)

‘Er was er zo eentje die haatte mij met passie en elke keer als ik zei ik wil dit niet, dan werd dat erger en erger, in plaats van 1 adje moest ik er drie gaan doen en dat was wel niet zo chill, dus heel veel hangt af van uw doopmeesters [...] dat klinkt nu alsof je niks mag weigeren op een doop, maar dat gaat echt wel, maar bij deze doopmeesteres kon dat echt niet, als ik iets weigerde begon die echt te schreeuwen dat ik niks waard ben, ge moet naar mij luisteren, ge doet dat wie denk je wel dat je bent.’ (Schacht L.)

Het ritueel benadrukt tijdens de liminale fase de machteloosheid van de schacht en rechtvaardigt de macht van de doopmeester. Door de schacht nadien vanuit zijn machteloze positie in de groep op te nemen wordt tegelijk de macht van de club bevestigd voor het nieuwe lid. Dit machtsgevoel, dat zich kan uiten in het opleggen van hardere beproevingen, wordt op

¹⁵⁴ Cimino, “The Evolution of Hazing,” 250.

die manier doorgegeven aan de schachten en wordt dan een motivatie om zelf de rol van doopmeester op te nemen. De cyclus herhaalt zich en houdt zichzelf in stand.¹⁵⁵

‘Ja, ik kan niet wachten, ik kijk daar wel heel erg naar uit, die gaan afzien! Het leuke is wel dat als je gedoopt bent en je zit niet in het praesidium, mag je ook meedopen, ik ga die allemaal knoflook laten eten, in een pint laten tuffen en een pint adden, (Schacht S.).’

Een praesidiumlid (C) verwoordt het als volgt: *‘Je wordt gedoopt omdat het wordt gedaan, omdat je dan volgend jaar kunt dopen.* Het is een simpele logica van studentendopen.

‘Heel veel mensen die een zware doop hebben meegemaakt, die hebben achteraf zoiets van en nu is het aan mij, die hebben zich wel vernederd en geterroriseerd gevoeld, ik heb dat moeten doorstaan, ik ga dat zelf verderzetten, nu mag ik dat ook doen, ik kan mij niet echt vinden in die redenering, maar ik weet dat dat voor sommigen wel heel zwaar speelt [...] ik denk dat dat eerder een manier is voor mensen om zich af te reageren en zich te wreken met wat er met hen is gebeurd.’ (Praesidiumlid M)

‘Een van mijn doopmeesteressen die zei ook, ik ben gekocht door ... ik ben heel brutaal behandeld geweest en ik ga jullie nog brutaler behandelen dan ik ooit ben geweest, dat is geen goede motivatie om te dopen.’ (Schacht L.)

Om hun participatie aan een studentendoop te rechtvaardigen en/of bepaalde, al dan niet gecontesteerde handelingen te rechtvaardigen, gebruiken deelnemers neutralisatietechnieken. *‘Dat het hoort bij het studentenleven’, ‘Het is nu eenmaal de traditie, het hoort zo’, of ‘Misschien is deze club gewoon niet voor jou,’* waren uitspraken die regelmatig konden opgetekend worden. Tegelijk kan er ook van de kant van de schachten een vergelijkbare rechtvaardiging van deelname of afhaken ontstaan. Op die manier blijven bepaalde gewoonten in stand.

‘Misschien is dat gewoon niet geschikt voor mensen zoals mij, het begrip schacht heeft al zo’n sfeer over zich hangen, ik denk dat het erbij hoort, het is natuurlijk een deel van het studentenleven en daarom dat ik er ook aan begon.’ (Schacht M.)

Door een schachtenverkoop komt een schacht in handen van zijn koper, voor wie hij opdrachten moet doen. Vaak gaat het om ludieke opdrachten, zoals *‘kom mijn kot eens kuisen’, ‘rij mij naar een feestje.’*¹⁵⁶ In sommige gevallen kan het geld waarvoor hij of zij de schacht gekocht heeft, een drukkingsmiddel worden. Als schacht moet je het geld proberen terug te verdienen.

¹⁵⁵ Parks, “White Boys Drink,” 98 e.v.; Cimino, “The Evolution of Hazing,” 251; Cfr. Bandura, “Moral Disengagement,” 12: Gradualistic moral disengagement.

¹⁵⁶ McCreary, “Why Hazing?” 347.

'Het geld dat ze dan winnen is dan voor diegene die u kocht, maar voor mij niet, ik heb gewoon die hun kot eens moeten kuisen en eens moeten rondrijden, maar dat was het enige, ik denk dat er maar twee of drie dat hebben moeten doen, hun geld terugverdienen, want bij andere clubs hoor je dat wel vaker dat die hun geld moeten terug verdienen.' (Schacht C.)

'Ge moet uzelf terugverdienen, dat dat dan als drukkingsmiddel gebruikt wordt om te zeggen van ge moet dat doen want ge bent voor 300 euro verkocht, ik vind wel dat ge echt ja en dat is met een doop ook toen ik last had van mijn scheenbeen, mocht ik zeggen kijk ik heb echt pijn en bij een verkoop, dat is niet te vergelijken, ja dan kan dat niet, dan moet je jezelf terugverdienen en daar sta ik wel niet achter.' (Schacht E.)

Macht kan hier ook betrekking op genderongelijkheid die zich uit in seksuele objectificatie van de vrouw. De vrouw wordt gezien als een object van mannelijke lust. Ook hiervoor vormt een schachtenverkoop een 'uitgelezen' decor. Zelfs de reputatie van dergelijke verkopen wijst in die richting:

'Daar gaat het soms gewoon te ver, die worden soms gewoon verkocht om mee in bed te gaan, dat werkt niet eh, sommige wel, ik heb dat gehoord maar dat is ook echt gebeurd hoor, anders zeggen ze dat niet.' (Schacht E.)

Tijdens de observaties van schachtenverkopen valt op dat aantrekkelijke vrouwen, die op het podium komen, een dynamiek bij het publiek in gang zetten. Er wordt meer geroepen, gelachen en ook meer en hogere bedragen geboden. Bij een enkele club wordt uit het publiek *'je bent een hoer'*, *'je wilt haar neuken'*, geroepen. Seksstandjes nabootsen is een proef die bij alle observaties gevraagd werd. Vaak ging het hier over heteroseksuele handelingen waar de vrouw eerder in een onderdanige positie zat bijvoorbeeld op een banaan zuigen, of over homoseksuele handelingen waarbij twee vrouwen elkaar moeten tongzoenen. Een vrouw staat tot op haar ondergoed uitgekleeft op het podium en de man moet geblinddoekt een knikker uit haar bh halen (waardoor haar borst bloot komt voor het hele publiek). De vrouw wordt een object en dit wordt mee in stand gehouden door andere vrouwen, die kijken, die deelnemen, die leiding geven. Al kan dat voor andere vrouwen een traumatische ervaring betekenen:

'De verkoop was tijdens de cantus en die mensen bieden zo ook op u, dan krijg je het gevoel dat je een hoer bent, een vuile hoer, echt waar, dat klinkt heel denigrerend maar echt waar, ze geven dan bakken en vaten, maar ik was ook de laatste die verkocht werd, niemand wilt u dan nog, dus ge staat daar schoon, als gij kleren uitdoet ja dan geraakt gij sneller verkocht.' (Schacht L.)

Naast macht gaat het in een doop ook om prestige. Bij overgangsrituelen gaat het doormaken van de liminale fase gepaard met een statusverhoging.¹⁵⁷ Nieuwkomers bij een club ervaren dit vaak ook zo na een studentendoop en zijn trots op deze nieuwe status die uitgedrukt wordt door symbolische elementen zoals een lintje of de doopfrak. Ze horen bij een club, zijn daar trots op en laten dit graag zien. Het straalt een zeker prestige uit.¹⁵⁸

'Je bent daar wel trots op, ik weet nog mijn nicht ging zich zo misschien laten dopen en ik dacht jeuj met twee, nee toch niet dus ik moest iemand anders vinden, zo de dinsdag erop ging ik naar de les en ik haalde dat lint boven bij haar en ze keek wel een beetje jaloers en ze zei ja ok je hebt wel die week gedaan maar het was niet zo hard als de vorige jaren maar je hebt het wel gedaan en dan ben je daar wel trots op.' (Schacht S.)

Vooraf bij de grote evenementen en de pubs in de ... dat je wel echt toont van: ik ben een schacht van ... , het praesidium heeft dan dikkere linten aan, dat toont wel wat prestige, als schacht kijk je daar wel een beetje naar op, die hebben een dikker lint, dat straalt wel wat macht af. (Schacht D.)

Het brengt het fenomeen van *linthoeren*¹⁵⁹ tot stand, een benaming voor iemand die het 'mogen dragen van een lintje' nastreeft om makkelijker *touche* te hebben.

'Ge hebt ook veel sneller touche met een lint aan dan zonder lint heb ik gemerkt, dat lint geeft wel een soort ja sex appeal, ja dat klinkt zo verkeerd maar dat is wel echt, je doet dat dan ook echt wel voor dat lint ook, die jongens hoeveel meisjes dat die kunnen regelen gewoon omdat die een lint hebben, hoe lelijk dat ze ook zijn, ja allé ik ben daar zelf ook al slachtoffer van geworden, ja ik weet niet dat lint dat heeft iets, wow die werkt, die doet iets voor zijn club, die doet moeite, dat geeft echt iets, ik weet niet goed wat, (Praesidiumlid N).'

Naast het dragen van lintjes, geeft ook het dragen van een *doopfrak* prestige en macht. Als je zelf gedoopt bent, dan mag je anderen dopen. En als doopmeester val je dan op door het dragen van je *doopfrak*.¹⁶⁰ Het is een labo-jas die gekocht kan worden, maar die naar traditie moet

¹⁵⁷ Turner, *The Ritual Process*, 170 e.v.

¹⁵⁸ Cimino, "The Evolution of Hazing," 251.

¹⁵⁹ Volledig citaat: *'Ja, je hebt zo de term linthoeren, je hebt zo mensen die gewoon in het praesidium gaan omdat die dan een lint hebben dan, dat wordt zo'n beetje gefetishized door sommige studenten omdat er wel wat fenomenen bij komen kijken, dat is zo'n zekere eer dat mensen hebben, maar je organiseert wel een hoop activiteiten en daar komt dan een zeker prestige bij kijken en dat lint dat valt natuurlijk op, dat is echt wel een statussymbool, dat is eerder een Antwerps en Gents fenomeen, wij doen zo verbroederings met Gent en Leuven en die van Leuven hebben zo tshirts en geen linten en die vinden dat ook heel raar en marginaal van ons dat wij zo met die linten zitten, dus dat hangt een beetje van studentenstad tot studentenstad af. In Leuven worden lintjes echt afgeknipt, ik heb al gehoord van draag uw lint niet in Leuven want dan komen ze echt met een schaar af en dan knippen ze dat af, maar ja je hebt zo mensen die in een praesidium zitten omdat ze denken dat ze daar grieten mee gaan scoren, (Praesidium M).'*

¹⁶⁰ Eigen bemerking: Tijdens een observatie droeg ik zelf een doopfrak die ik gekregen had van de club, om onopvallend te kunnen blijven. Zonder dat ik participeerde, werd ik door schachten anders bekeken en aangesproken, met schijnbaar meer ontzag. Ik nam op dat moment al indirect deel aan de doop. Buitenstaanders

meegenomen, lees: gestolen, worden uit een labo, zoals het enkele gesprekken blijkt. Deze jas of *doopfrak* wordt vaak gepersonaliseerd op maat van de drager. Een respondent zegt hier het volgende over:

'Ja dat is een soort van prestige, de helft van ons praesidium heeft dan ook zijn doopfrakken versierd omdat dat wel iets is waar mensen trots op zijn, ze hebben die doop doorstaan en ze hebben die rang op hun arm staan met die verschillende tekentjes zo, dat heeft de vorm van hoedjes om aan te duiden hoeveel keer men een doop heeft meegemaakt als doopmeester, ja dat is zo'n beetje een statussymbool, ik weet dat ze in Gent ze die altijd dragen bij cantussen, op den duur moeten ze hun doopfrakken ook in de vriezer bewaren omdat er anders haar op begint te staan, ja een keer per jaar wordt dat bovengehaald, ja speciaal.' (Praesidiumlid M)

Het is tevens een manier om een status op te bouwen als club ten opzichte van andere organisaties. Dat sommige clubs een harde doop hebben en behouden (of die reputatie uitdragen), heeft vaak te maken met een soort van positioneren ten opzichte van andere clubs. Clubs vormen hun eigen identiteit en willen zich onderscheiden van anderen. Een harde doop kan een club een krachtig en exclusief karakter verlenen. Uit de gesprekken blijkt dat zachtere dopen al eens omschreven worden als *'mietjesdopen'*, *'loserdopen'* of *'geen echte dopen'*. Tegelijk trekt het individuen aan die het wel prestigieus vinden om zich te laten dopen bij een club met een hardere doop (of althans met een hardere reputatie).

'Er zijn ook mensen die ons te soft vinden en die zich dan achteraf laten dopen bij een andere club omdat ze het niet erg genoeg vonden en die zien wij dan ook niet meer. Dat zegt ook al wel veel over uw doel om gedoopt te worden, als het doel is om vrienden te maken binnen uw richting, dan vraag ik mij af waarom je u laat dopen, dan lijkt mij voor die mensen het doel om te zeggen van ik ben gedoopt bij die club, ik denk dat dat een soort van prestige met zich meebrengt, van amai ik ben zwaar geterroriseerd bij die club, er is zo'n groepje in onze richting dat ook bij ... zit, die ons maar sukkel vinden, (Praesidiumlid M).'

'Misschien dat sommigen een status najagen, ergens is dat ook wel een status die je hebt als je in een studentenvereniging zit, maar ik kan inzien bij sommige high class studentenverenigingen dat dat meer om status zou gaan, ik zit hierbij, kijk naar mij, maar dat dat bij het merendeel die status niet het belangrijkste gaat zijn.' (Schacht U.)

Laten zien dat je kan veel kan drinken tijdens een doop, levert ook prestige op, aldus een respondent:

'Als je dat kunt, dan is dat wel een soort van prestige dat je hebt hoor, maar wil je dat kunnen? Ja als je een zevensprong kunt, dan heb ik dat wel zo van woow die heeft dat helemaal gedaan, wel op rodenbach, dat is ook nog wel iets anders dan volle pinten bier,

begonnen mij aan te spreken. Het gaf een gevoel op te gaan in de groep en tegelijk riep het ook een gevoel van macht op.

dat is zo nieuwe rodenbach, fruitsmaak die een zwaardere kriek is, dat was op ledenweekend met ... dat ik dat heb gedaan, dat was een strafke, Bij ... denk ik ook wel dat ik makkelijk een zevensprong heb getrokken hoor, dat was niet mijn bedoeling, maar ja het zuipen heeft nog altijd prestige, (Praesidiumlid N).'

4.3.3.7 Amusement

Vele gedoopten hebben de gewoonte om zich meermaals te laten dopen bij verschillende clubs. Een respondent zegt hierover: *'Ik ben derdejaars, eerste jaar praesidium en ik ben dit jaar terug schacht bij ..., ik ben bij ... gedoopt vorig jaar en bij ... maar ik ben daar niet ontgroend en in het eerste jaar bij ... maar ik ben daar mee gestopt en dat zijn er eigenlijk nog niet zoveel als ik dat vergelijk met anderen, (Praesidiumlid N).'* Tijdens een gesprek gaf een schacht aan dat hij vier keer gedoopt was bij dezelfde club. De reden die hij zelf aangaf, kwam overeen met wat een andere respondent hierover reeds vastgesteld had: *'Er zijn ook gewoon mensen die het echt heel leuk vinden, (Praesidiumlid F).'*

4.3.4 De zin van de onzin van studentendopen

Een studenteninitiatie zet jou op het verkeerde been. Het is te makkelijk om het af te doen als een flauwe studentengrap. Studenteninitiaties zijn heel serieus. In hun vorm vertonen ze veel gelijkenissen met andere overgangsrutuelen uit andere culturen of zelfs uit andere periodes. Studentendopen zijn geënt op de structuur waarmee ook andere overgangsrutuelen doorgroefd zijn.

Er lijkt een behoefte te zijn en te blijven aan een dergelijk ritueel, dat is duidelijk. Maar waarom? Wat is nu de zin van studentendopen? Dat is de vraag die niet eenduidig te beantwoorden valt. Integendeel. Er bestaan heel veel antwoorden, afhankelijk van de lens waarmee je naar studentendopen kijkt. In het ritueel van de studenteninitiatie ontdekt men, als men laagje per laagje begint af te schrapen, onze collectieve menselijke sterkte tot solidariteit en kameraderie. Het is daar dat de *communitas* ontstaat, in de *liminale fase* die vervat zit in de plooiën van de overgang van scholier naar student, van een niet-lid naar lid van een studentenclub. Dat het een intense ervaring is, staat buiten kijf. Verschillende emoties overspoelen het individu, nerveus voor de nieuwe fase die zich aandient, het nieuwe jasje dat aan moet. Emoties die vaak opgepookt worden door de oudere leden van de groep waartoe men gaat behoren en wilt behoren. Men wil eens laten voelen dat men wel gemotiveerd moet zijn, er moet wel iets staan tegenover dat toetreden tot de groep. Angst, blijdschap, verdriet, pijn, schaamte en trots, teleurstelling. Tegelijk kan het ritueel je dan ook weer enkele emoties helpen

overwinnen zoals schaamte, onzelfzekerheid. Het laat een indruk na op het individu, waarna je niet helemaal meer hetzelfde bent.

Tegelijk kan het ook, in een eigen microkosmos, onze zwakheden blootleggen, onze wil om te domineren, om te volgen, om te vergelijken in de schaduwen van onze ziel. Dat blijkt ook uit het verzamelde materiaal, al zijn de negatieve zaken moeilijker te ontbloten dan wat als positief aanzien wordt. Het leuke delen we graag, het lelijke niet. Onze sterktes, maar minder onze zwaktes. Op die manier vormt het tegelijk een afspiegeling van onze samenleving. We willen erbij horen, we willen ons onderscheiden, we willen er voor elkaar zijn, maar tegelijk jagen we ook een zeker prestige na. Hier en daar komt dit laagje bloot te liggen bij het graven in de data, bij het omwoelen van een veld dat stevig gebeiteld zit in traditie. Of althans de illusie van de traditie. Groepen houden sterk vast aan wat ze denken dat ze al jaren doen, maar zonder te beseffen doen ze het elke keer een beetje anders, een beetje zachter, maar soms ook een beetje harder. En nog een beetje. Maar waar is de grens? Wat is grens? En wie bepaalt de grens? Daar moeten we ons van bewust zijn. Maar als we dit onder ogen durven komen en we hieruit leren om op een verantwoordelijke manier het positieve op het negatieve te laten primeren, dan heeft de studentendoop meer dan ooit zijn rol als overgangsritueel vervuld. Dan kan het alleen maar bijdragen om ons te laten groeien naar een volwassen en verantwoordelijke persoon toe.

5 Suggesties voor studentendopen

5.1 Aanbevelingen naar onderzoek

Het onderzoek dat hier gevoerd is, is zoals gezegd kwalitatief van aard. Dat betekent dat veralgemeningen (naar een populatie) op basis van de verzamelde data moeten vermeden worden. Dit onderzoek wou dicht aansluiten bij de leefwereld van betrokkenen zelf, deelnemers aan studentendopen, om een eerste zicht te krijgen op de sociale processen en mechanismen van betekenisgeving. Studentendopen zijn een complex gegeven, zoveel is duidelijk. Dit onderzoek is een poging om te kijken wat er onder het oppervlak zit. Hoe zien ze eruit? Wat betekenen ze voor de deelnemers? Welke mechanismen spelen er? Dit gebeurde met open blik, met een open methode die zich daartoe leent en met een vrij open en algemene onderzoeksvraag. De vraag naar zingeving.

Dit onderzoek is verkennend van aard. Er is geen vergelijkbaar onderzoek (voor zover geweten is) gedaan naar studentendopen in België. Het was een zoektocht, een verkenning. Tot waar deuren dicht bleven. Tot wanneer een pandemie uitbrak. Verder onderzoek kan helpen om studentendopen beter te begrijpen. Maar mogelijk ook om onszelf beter te begrijpen. Wat zeggen studentendopen over ons, als universiteit en als maatschappij? Bij voorkeur kan verder onderzoek **kwantitatief** van aard zijn. De schaal van een dergelijk onderzoek is groter dan bij kwalitatief, er kan een ruimer beeld verkregen worden over studentendopen. Bijvoorbeeld welke activiteiten of proeven komen er geregeld voor? Welke socio-economische achtergrond hebben studenten die deelnemen aan studentendopen? Hoeveel studenten nemen deel aan studentendopen en hoeveel haken er af? Bestaan er **genderverschillen**? Gestandaardiseerde vragenlijsten via internet kunnen voor respondenten mogelijk minder bedreigend zijn om in te vullen (en dus ook om te spreken over moeilijke of negatieve aspecten of over grensoverschrijdend gedrag zoals racisme, pesten, seksueel misbruik) dan dat bij *face-to-face* interviews het geval is. Het kan een waardevolle aanvulling zijn op kwalitatief onderzoek.

De mogelijkheid om dit verder onderzoek te laten uitvoeren door studenten zelf is op zijn minst een meerwaarde. Daarbij kan gedacht worden als thema van masterproeven of beter nog als onderwerp van een **leeronderzoek in de bachelor communicatiewetenschappen, politieke wetenschappen of sociologie**. Het Grote Antwerpse Studentenonderzoek is hier een voorbeeld van. Het vak loopt doorheen het hele jaar en wordt opgedeeld in Leeronderzoek I (eerste semester) en Leeronderzoek II (tweede semester) die beiden voor 6 ECTS meetellen. Het is de bedoeling dat studenten (in groepjes van ongeveer tien studenten) onder begeleiding een wetenschappelijk onderzoek opzetten en uitvoeren waarbij ze het gehele proces van probleemstelling tot conclusie doorlopen. Na afloop presenteert iedere groep de resultaten van hun leeronderzoek op het Bachelorcongres. Dat het onderzoek door *peers* wordt uitgevoerd en niet (alleen) door een medewerker van de Universiteit Antwerpen, kan de resultaten meer

verteerbaar maken voor studenten(clubs). Ook kunnen ze mogelijk makkelijker aan (gevoelige) data komen die anders onbereikbaar blijft. Studenten die bezig zijn met een onderwerp dat op henzelf betrekking heeft en dat ze zelf dienen te presenteren, kan alleen maar bijdragen aan (het in stand houden van) een bewuster klimaat rond studentendopen bij studenten zelf. Het voedt het proces van zelfreflectie.

Dit onderzoek laat veel vragen open. Dat is ergens ook een opzet van dit onderzoek: mee bijdragen aan een proces van vraagstelling. Zoals het onderzoek laat zien kan men een fenomeen als studentendopen **vanuit verschillende perspectieven** bekijken bijvoorbeeld vanuit een sociologische, antropologische, sociaalpsychologische, een juridische of criminologische invalshoek. Maar even goed vanuit een communicatiewetenschappelijk oogpunt. Op welke manier beïnvloedt de toenemende digitalisering studentendopen, bijvoorbeeld op het vlak van privacy, op het vlak van controle over de schachten, op het vlak van het melden van incidenten, enzovoort. Of wat met de perceptie van studentendopen in de media? Een combinatie van deze perspectieven is nodig om tot een genuanceerd beeld te komen. Alleen een genuanceerd beeld kan tot gepaste maatregelen leiden, bijvoorbeeld een verfijning van het doopcharter. Alleen gepaste maatregelen tot een verbindend doopklimaat. Verder onderzoek is dus zeker aangewezen.

5.2 Suggesties naar een toekomst mét studentendopen

Dit onderzoek stelt daarnaast ook een tweede vraag. **Hoe kunnen we werken aan een gezond en open doopklimaat? Hoe kunnen we de doopervaring verbeteren en het risico op grensoverschrijdend gedrag verkleinen?** Ook deze vragen werden in rekening genomen doorheen het onderzoek. Het antwoord op deze vragen valt uiteen in een aantal suggesties naar het beleid toe, die op basis van de bevindingen uit literatuur, verzamelde data en bijdragen van ervaringsdeskundigen tot stand zijn gekomen. Het is op geen enkele manier een verkondiging van de enige en juiste aanpak. Ze zijn slechts de bijdrage aan een proces van constante evaluatie, bijsturing en toevoeging van nieuwe elementen op basis van verder onderzoek. Wat werkt, is niet makkelijk te voorspellen als het gaat over mensen en cultuur. Susan VanDeventer Iverson en Elizabeth J. Allan stellen op basis van hun jarenlange ervaring met studenteninitiaties in de Verenigde Staten dat *'elke organisatorische of culturele verandering dynamisch is en onmogelijk te voorspellen of te analyseren valt op een of andere lineaire manier.'* Succesvolle initiatieven hebben volgens hen ook een eerder onvoorspelbaar karakter.¹⁶¹ Dit onderzoek reikt enkele suggesties aan die samen met de bestaande voorzieningen zoals het doopcharter, de Kickoff, de

¹⁶¹ Susan VanDeventer Iverson en Elizabeth J. Allen, "Initiating Change: Transforming a hazing culture," in *The Hazing Reader*, ed. Hank Nuwer (Indianapolis: Indiana University Press, 2004), 256.

verschillende overlegstructuren en de inspanningen van talloze beleidsmedewerkers en studenten, verder kunnen bijdragen aan een open en verbindend doopklimaat.

Dit onderzoek wil ook bijdragen aan een meer **serene benadering** van studentendopen in een periode waarin studentendopen sterk gemediatiseerd zijn en vooral negatief *geframed* worden. De zaak Reuzegom is een zeer jammerlijke casus van hoe studentendopen slecht kunnen aflopen. Heel veel studentendopen lopen wel goed. Ook dat is een realiteit. Ook die dopen horen binnen het verhaal te vallen. Een beleid mag zich dan ook niet alleen toespitsen op reactie of repressie die uitgaat van enkele negatieve gevallen, maar moet even goed werken aan het ondersteunen van goede studentendopen. Dat ze ook morgen en overmorgen goed kunnen blijven lopen.

Rituelen zoals studentendopen bestaan uit een reeks handelingen. Ze zijn helder, duidelijk en herkenbaar. Spijtig genoeg kan dat tegelijkertijd een nadeel zijn indien ze geëvolueerd zijn naar een vastgegroeid stramien. De valkuil die hier in zit, is dat er geen ruimte of mogelijkheid meer gemaakt wordt om het verloop of de gang van zaken te evalueren. En dan dreigt men al eens te verzanden in vastgelopen patronen. De gang van zaken is de gang van zaken. *'Waarom? Daarom!' 'Wij doen het omdat we het zo doen.' 'Misschien is het dan niets voor jou?'* De groep wordt hechter, de gesproken taal in de groep exclusief. Daaruit kan volgen dat de heersende waarden en normen aangepast worden aan de context en het verhaal van de groep soms los van het groter geheel staat, niet meer aangepast aan de heersende waarden en normen van de samenleving. Met andere woorden: het ritueel staat niet meer in verbinding met het doel van het dopen in het grotere geheel van wat een studentenvereniging voorstaat, namelijk de missie en visie ervan. De handelingen en praktijken zijn van jaar tot jaar zo verschoven onder druk van de groep dat zowel de fysieke als de mentale integriteit van de leden van de groep ondergeschikt is aan het ritueel en de reeks handelingen die het ritueel zelf inhouden. En dan kan het mis gaan, soms heel erg mis. Het verhaal van Sanda Dia is daar een voorbeeld van.¹⁶²

Een oud-praesidiumlid maakt zich de bedenking of studentendopen in deze vorm nog wel kunnen blijven bestaan, of ze nu goed lopen of niet. Minder en minder studenten laten zich dopen. Dat is een verzuchting die verschillende clubs laten optekenen. Komt dit door de kwalijke reputatie? Komt dit door het *format* van studentendopen? Dat roept de **noodzaak voor zelfreflectie** op bij iedereen die dopen een warm hart toedraagt. Een stilstaan om terug vooruit te gaan. Waarheen willen we met de doop? Waarvoor dient het? Past het binnen onze missie en visie als studentenclub? Wat willen we wel en wat niet? En welke punten kunnen we versterken? Het is enorm belangrijk dat dit proces van zelfreflectie en zelfevaluatie vanuit de bodem, de studenten, vertrekt en niet van bovenaf wordt opgelegd. Studenten moeten niet in

¹⁶² Gebaseerd op een bijdrage van Sabine Coppens.

een keurslijf gegoten worden, maar moeten ook grenzen kunnen verkennen om dan te komen tot verantwoordelijkheid nemen om ze niet te overschrijden. Opleiden is op een zeker ogenblik ook loslaten, mits er een duidelijk kader en de nodige ondersteuning beschikbaar blijft.

Werken aan een veilig en gezond doopklimaat is, zoals gezegd, een proces dat misschien nooit stopt. Maar **een proces waar we met zijn allen aan moeten werken, in een sfeer van openheid**. Studentenclubs hebben hier op de eerste plaats een rol te vervullen en verantwoordelijkheid te krijgen en te nemen. Ondersteunen, versterken en stimuleren van reflectie en openheid is een rol die universitaire instellingen, maar ook externen kunnen opnemen. Ook voor deze suggesties werd beroep gedaan op externe en ervaren stemmen, zoals Sabine Coppens van Netwerk Onderwijs Mediation¹⁶³ en coach en procesbegeleider Serge Nijskens van Centrum Oost en Werk(en)deMens.¹⁶⁴

‘Beschouw een studentenvereniging, net als een andere organisatie al dan niet uit de privé als een levend organisme dat evolueert en verandert. Waarbij de bestaansreden, vervat in een missie en visie, die eveneens dynamisch is, maar die wel steeds als leidraad dient te fungeren voor de structuur en de rollen en verantwoordelijkheden daarbinnen. En bewaak dit door te zorgen voor een open, transparant, zelfsturend kader zodat er continu vanuit een breed draagvlak dat alle geledingen democratisch vertegenwoordigt, geageerd wordt.’ Serge Nijskens

5.2.1 Werken aan een gezond doopklimaat kan inhouden dat...

We kijken naar het bestaande kader

Gebeurtenissen zoals die van Reuzegom vertalen zich al te vaak in een emotioneel appèl tot meer duidelijkheid. Die duidelijkheid vertolkt zich vaak naar meer reglementering. Meer reglementering vraagt om meer controle, meer controle om meer sancties in geval de regels niet gerespecteerd worden. Vanuit gevoelens van angst voor herhaling van het verleden en de wil om dit in de toekomst te voorkomen, wordt controle geïnstalleerd om problemen te vermijden. Ondanks het feit dat er wel een sterk antwoord wordt gegeven op de roep naar duidelijkheid en dit een houvast biedt, schuilt de valkuil hier echter in dat het een tegenovergesteld effect kan hebben, namelijk dat het verdwijnt in een sfeer die weerstand en een tegen-gedrag kan oproepen. En het gevolg is dan dat de studentendopen in het ondergrondse circuit terecht komen en dat net dat wat iedereen wou vermijden juist bewerkstelligd wordt.¹⁶⁵ Voorbeelden hiervan zijn doopactiviteiten die in privékringen doorgaan,

¹⁶³ <https://www.onderwijsbemiddeling.be/>

¹⁶⁴ <https://centrumoost.be/>; <https://werkendemens.be/>

¹⁶⁵ Gebaseerd op een bijdrage van Sabine Coppens.

die buiten Antwerpen op een geheime locatie georganiseerd worden of dat er zwijgcontracten moeten getekend worden. Een verklaring is te vinden in de 'theorie van de psychologische reactantie' van Brehm, een proces waarbij individuen reageren door net het tegenovergestelde te doen van wat van bovenaf wordt opgelegd, net om de eigen gewoontes en activiteiten te beschermen. Dit verklaart ook een toename van *hazing*-activiteiten en/of dalende rapportage van dergelijke praktijken in de Verenigde Staten vindt.¹⁶⁶ Studenten houden sterk vast aan hun vaak pas verworven autonomie, maar ook aan traditie en doen de dingen graag in lijn met de traditie, dat bleek uit vele gesprekken. Ook het gevoel om als club een keurslijf aangemeten te krijgen door het beleid, gedisciplineerd te worden, kwam naar voren doorheen het onderzoek.

Hoewel in sommige gevallen de randen van het charter afgetast worden, in naam van de traditie, wordt het bestaan van het *doopcharter* veelal als positief ervaren door de respondenten. Het is evenwel duidelijk een *instrument ter controle* met afspraken die vooral gericht zijn op logistiek en het vermijden van overlast. Het geeft bijvoorbeeld aan wat clubs niet mogen doen bijvoorbeeld geen slachtafval gebruiken, waar en wanneer er gedoopt mag worden en hoe activiteiten aangevraagd mogen worden. De taal van het document is sterk *top down* en vooral van de stad Antwerpen aan de studentenclubs gericht. Als we een verbindend doopklimaat beogen, kan een aanpassing van de taal van het charter, dat een verdrag tussen studenten én de Stad Antwerpen moet zijn, een eerste en niet onbelangrijke stap zijn. Hierbij kan vergeleken worden met het Doopdecreet aan de Universiteit Gent waarin de taal meer een resultaat lijkt van een gedragen overeenkomst en waarin lay-out helder en duidelijk zijn.¹⁶⁷ Stel bijvoorbeeld ook een checklist op, zodat clubs de belangrijkste aandachtspunten in een oogopslag kunnen afvinken, als ze op een activiteit zijn. Een gedragen charter dat niet slechts top-down, maar samen, dus ook bottom-up tot stand komt, is de enige manier om voor transparantie en vertrouwen te zorgen. Er kan dan immers gehandeld worden vanuit (zelf)verantwoordelijkheid.¹⁶⁸ Vanzelfsprekend kan dit proces pas ten gronde gebeuren nadat het proces van identiteit van de studentenvereniging doorlopen is (zie verder).¹⁶⁹

We werken aan een visietekst

Het appèl naar duidelijkheid en houvast mag zeker niet onder de mat verdwijnen, want regels kunnen naast een instrument ter controle ook een instrument van houvast worden. Net zoals rituelen zijn regels duidelijk, helder en herkenbaar. Ze geven richting en duiding aan en bieden een antwoord op hoe de procedures lopen in organisaties, verenigingen of groepen. Bij

¹⁶⁶ Cameron C. Beatty, "Preventive or Reactionary," in *Critical Perspectives on Hazing in Colleges and Universities*, eds. Cristóbal Salinas Jr. en Michelle L. Boettcher (New York: Routledge, 2018), 101.

¹⁶⁷ Doopdecreet, <https://stad.gent/nl/student-gent/studenten-vrije-tijd/studentenverenigingen>

¹⁶⁸ Gebaseerd op een bijdrage van Serge Nijskens.

¹⁶⁹ Gebaseerd op een bijdrage van Serge Nijskens.

wie kan je terecht voor wat, hoe, wanneer en waar? En naast duidelijkheid en structuur biedt het ook ondersteuning en een gevoel van veiligheid en zorg(zaamheid).¹⁷⁰

We weten wat we niet willen, tot waar men mag gaan. Maar wat willen we dan wel bij een doop? Wat zijn de doop-do's? Naast het bestaan van het doopcharter kan een *instrument van houvast* hier een belangrijke aanvulling bieden. Niet alleen een aanvulling, maar ook een invulling van het kader, een positieve visietekst die een richting aangeeft naar waar te gaan met de doop. Laat ons het een *Doopgids* noemen bijvoorbeeld. Belangrijk hierbij is dat deze *bottom up* vorm krijgt, ondersteund door de Universiteit Antwerpen. Dat betekent dat iedere student input kan geven. Deze gids kan informatie bevatten over de geschiedenis van dopen, over de structuur van dopen als overgangsritueel, kenmerken van dopen in Antwerpen, voorbeelden van wat gezien wordt als goede dopen of activiteiten. Of voeg nieuwe elementen of rituelen toe. Ook kan het een plaats zijn waar nuttige gegevens instaan waar men terecht kan met vragen of als er een probleem is. De totemmap van Scouts en Gidsen kan hier als inspirerend voorbeeld dienen.¹⁷¹ Nadenken over wat er in zo'n gids moet komen, stimuleert het nadenken van studenten over dopen zelf. Het stimuleert zelfreflectie. Wat we willen, sluit uit wat we niet willen. Tegelijk draagt het weggaan van de vraag 'Hoe kunnen we wanpraktijken voorkomen?' naar 'Hoe kunnen we een positief klimaat aanmoedigen?' bij tot waar we willen komen: een open en verbindende doopcultuur.

Dit alles kan geïntegreerd worden in een DOOPapp. Dit kan een handig instrument zijn om charter en gids op één plaats samen te brengen. Ook getuigenissen van studenten, handige documenten zoals checklists kunnen hier een plaats hebben.

We momenten van (begeleide) zelfreflectie inbouwen

Het is van belang dat studentenclubs regelmatig stilstaan bij wie ze zijn en waar ze voor staan. Zoals gezegd bouwt een ritueel zoals een studentendoop vaak verder op overgeleverde gewoontes en geraakt men na verloop van tijd in een vast stramien, losgetrokken van de maatschappelijke context, maar even goed los van de eigen waarden en identiteit als club. Het organiseren van workshops (bijvoorbeeld 'de Doopsessies'), waar het niet alleen over informatieoverdracht gaat, maar waar studenten in kleine groepjes actief aan de slag gaan, kan een belangrijke initiator zijn van een dergelijk reflectieproces. Een voor studenten 'veilige' locatie (op neutraal terrein en bijvoorbeeld niet op terrein van de universiteit) die vertrouwen wekt, de *begeleiding door externen*, die buiten het hele doopverhaal staan (bijvoorbeeld een coach, procesbegeleider of onderwijsbemiddelaar), de *participatie van diverse leden van clubs*

¹⁷⁰ Gebaseerd op een bijdrage van Sabine Coppens.

¹⁷¹ "Totemmap," Scouts en Gidsen Vlaanderen, geraadpleegd 10 augustus, 2020, <https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/publicatie/totemmap>.

(niet alleen praesidia, maar ook schachten, commilitones of oude zakken) en met een eerder neutrale organisatie zoals STAN als organisator, zijn de voornaamste ingrediënten.

Hierbij is de vrijwilligheid van deelname van cruciaal. Het haalt niets uit om te dreigen met straffen of om clubs te dwingen om deel te nemen. Het draait om de intrinsieke motivatie van de deelnemers. Twijfelaars zullen er zeker zijn en kan je overtuigen met de inhoud die in de workshops aan bod met oog op hun latere professionele leven. Die inhoudelijke argumenten kunnen zijn: *'Je leert technieken die voor de club als organisatie nuttig kunnen zijn', 'Hoe kunnen we als club een betere groepsband tot stand brengen? 'Hoe leer ik technieken die nuttig kunnen zijn voor mijn latere professionele loopbaan.'*

Waarover kan het gaan? Op de eerste plaats kan het een moment zijn om onderling gevoelens te delen over de zaak Reuzegom, die bijna onvermijdelijk is geworden in een verhaal over dopen. Gebruik dit reflectiemoment als iets positiefs om het gesprek op gang te brengen en vertrouwen te winnen, luister naar elkaar in een open sfeer, zonder dat er directe conclusies of gevolgen aan moeten verbonden worden.

Op de tweede plaats gaat het over de missie en visie van de club. Zoals gezien is een doop sterk verbonden met en gekleurd door het functioneren en de identiteit van de club. Een ritueel kan iets communiceren naar de deelnemers toe. Het kan soms indirect bepaalde waarden overdragen van de club naar schachten en indrukken nalaten. Wat is de plaats van alcohol? Waarom willen we zo bruto zijn? Waarom zingen wij sommige liedjes tijdens een cantus die mogelijk racistisch zijn en een pejoratief beeld geven over vrouwen? Laat de deelnemers nadenken over de missie en de visie van de club: waarvoor staan we, welke waarden zijn voor ons functioneren belangrijk en waarheen willen we? Clubs functioneren vaak vanuit een sterke hiërarchische structuur. Dat ook andere leden betrokken worden in dit proces, kan de organisatiecultuur bij een club meer open maken en leden sterker betrekken bij de club.¹⁷² En waarom geen studenten die zich niet hebben laten dopen? Dissonantie op een constructieve manier kan tot interessante inzichten leiden. Een coach, die ervaring heeft met bedrijfsculturen en veranderingsmanagement, kan hier een waardevolle begeleider vormen.

Van zodra de weg van de organisatie duidelijk is, kan er ten slotte nagedacht worden over de doop. Onderwijsbemiddelaar Sabine Coppens geeft aan hoe dit denkproces eruit kan zien.¹⁷³

¹⁷² Boettcher, "Preventing Hazing," 147.

¹⁷³ Gebaseerd op een bijdrage van Sabine Coppens.

Waar raak je niet aan?

De doelstelling van dit eerste preventieve spoor is om een duidelijk kader af te bakenen waarbinnen het ritueel plaats kan vinden. De vraag die hier gesteld wordt is even eenvoudig als het antwoord:

Basisvraag: Hoe zouden onze ouders/ maatschappij reageren op onze keuzes? Als we een keuze maken/een activiteit organiseren, kunnen we dit dan aan onze ouders/samenleving rechtvaardigen?

Vraag: waar raken wij niet aan?

Antwoord: de integriteit van onze leden, met name de fysieke en psychische integriteit van onze leden.

Oefening: Wat verstaan we onder enerzijds fysieke integriteit en anderzijds onder psychische integriteit?

Criteria

Fysieke veiligheid

Gelijkwaardigheid

Ongeval

Vrijwilligheid

Gezondheid

Zelfrespect

Fysiek lijden

Vertrouwelijkheid

Drugs en alcohol

Afstand

Bredere context

Schrijf de vijf criteria van fysieke integriteit op een blauwe post-it en de vijf criteria op een rode post-it.

Maak twee ladders:

Fysieke integriteit	Psychische integriteit
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.

5.

5.

Stel een top 5 op van de twee vormen van integriteit en bespreek wat de groep hieronder verstaat (zeker in de brede context van het woord, met name wat verstaan we in de maatschappij hieronder verstaan en waar raken we niet aan?) Formuleer de begrippen breed en probeer uit de casuïstiek te blijven.

Nadat de groep tot een consensus is gekomen, worden de twee ladders in elkaar geschoven en blijft er een top 5 over in de vorm van duidelijke en herkenbare zinnen.

*Deze top 5 worden in korte zinnen vertaald en vormen de **vijf "gouden regels"** van de studentenvereniging.*

Ik ga op doop en ik neem mee:

*"Ik ga op doop en ik neem mee" helpt je om tot een **goed overwogen plan** te komen.*

Het is de bedoeling om meerdere activiteiten voor de doop voor te bereiden vandaag. Tegelijk is het belangrijk om tijdens de vergadering op een efficiënte en constructieve manier met elkaar in discussie te gaan. Daarvoor zijn er verschillende rollen nodig.

Rollen

- We hebben een **gesprekleider** nodig. Deze zorgt ervoor dat:
 - iedereen luistert naar elkaar
 - iedereen kan uitspreken
 - Er niet wordt afgedwaald
 - Er gesproken wordt over de toekomst en niet over het verleden

- Een **verslagnemer**:
 - De verslagnemer noteert alle voorstellen.
 - De verslagnemer vat samen en leest het plan voor als het klaar is.

- Een **bewaker**
 - De bewaker helpt de gespreksleider om de timing te bewaken en bewaakt dat de focus blijft liggen op het maken van een plan en de activiteit(en)

- De **zorgmeester**:
 - De zorgmeester waakt er mee over dat de integriteit van alle leden ten alle tijden intact blijft en dat de top 5 te allen tijde wordt gerespecteerd.
 - Eventueel maakt hij gebruik van een STOP-bord.

Stap 1: HERHALEN KADER: De gespreksleider leidt de vergadering in door de vijf principes te herhalen waar zeker niet aan geraakt mag worden bij het uitwerken van concrete opdrachten/activiteiten.

Stap 2: DE IDEALE DOOP: Organiseer een brainstorm over wat zeker niet mag ontbreken tijdens de doop.

- Wat mag er zeker niet ontbreken?
- Iedereen neemt 5 minuten tijd om dit voor zichzelf te noteren. Nadien leest iedereen zijn voorstel voor en licht toe indien nodig.
- De verslaggever schrijft alle ideeën op of kleeft de post-its op een flap.

Stap 3: UITWERKEN VAN IDEEËN: Alle ideeën worden geclusterd in groepen en er wordt een tijdslijn opgesteld. Welk idee kan wanneer plaatsvinden en hoe? Nadat de ideeën op een tijdslijn staan, worden ze verder concreet uitgewerkt.

Stap 4: TOETSEN: Nadat de doop helemaal klaar en uitgewerkt is, worden de geplande activiteiten overlopen aan de hand van een schaal van 1 tot 5: waarbij 1 "geen probleem" is en 5 "niet uitvoerbaar omwille van inbreuk tegen de integriteit". De activiteiten die te hoog scoren op de schaal kunnen niet plaatsvinden.

Stap 5: DUIDELIJKE ROLVERDELING EN MANDAAT: Tot slot wordt er besproken wie welke rol opneemt tijdens de doop zelf en wat die rol precies inhoudt.

Rollen en inhoud:

- **Schachtentemmer-doopmeester:** is degene die de doop begeleidt en de opdrachten aan de schachten geeft.
- **Zorgmeester:** is degene die STOP kan zeggen indien de activiteiten tijdens de doop zelf op de schaal verschuiven. Als hij STOP zegt, stopt de activiteit onmiddellijk

- *(Vice-)Praeses: zijn de bewakers en ondersteuners voor de doopmeester en zorgmeester. Zij zorgen ervoor dat hun rol volop gesteund en gevolgd wordt door alle betrokkenen*

Op die manier kan er nagedacht worden over de club en de studentendoop. Na het afronden van de doop dient de groep met begeleider nog eens samen te komen ter opvolging. Hoe verliep de uitvoering? Wat ging er goed en wat minder? Hoe zou het beter kunnen? Een opvolgmoment is ook van belang om de groep aan te moedigen op dezelfde manier verder te werken. Niet alleen het resultaat, met name een concreet plan van aanpak van de studentendoop is hier van belang, maar vooral de manier van werken. Een doel van dergelijke workshops is het inplanten en verankeren van een open manier van werken en het belang van zelfreflectie voor de clubs. Zo kunnen ze dienen als voorbeeld en inspiratie voor interne zelfevaluaties, georganiseerd door de clubs zelf (zie verder). Het op gezette tijdstippen (bijvoorbeeld driejaarlijks) herhalen van dergelijke workshops is een aanbeveling. Bij praesidia komen er dan ook jaarlijks nieuwe mensen bij en vallen er andere af.¹⁷⁴

We als club aan interne zelfevaluatie doen

‘Bij ... is alles goed verlopen, wij maken achteraf altijd een SWOT-analyse, alles was goed verlopen, alleen hadden we gezegd dat we ze niet gingen nat maken en dat is wel gebeurd dat we wat bier allé eigenlijk één iemand die niet echt bij het praesidium hoorde had nog wat bier gegooid en ja er zijn er een paar nat geraakt en dan krijg je het wel koud en als je dan geen extra kleren bij hebt, dan hebben we gezegd altijd gewoon een vuilzak meepakken, dan heb je het tenminste warm, (Praesidiumlid N.).’

‘De meesten vonden het echt wel ok, er is nu gisteren een berichtje binnengekomen, van iemand die zich heeft laten dopen of die gehoord heeft van iemand die zich heeft laten dopen dat ze het toch wat hard vond, maar ik weet niet, ik weet niet of we softer kunnen worden dan we zijn, dat zijn ook echt uitzonderingen en dat is ook het eerste dat we ervan gehoord hebben, we gaan nu een enquête doen in onze schachtengroep om eens te zien wat de algemene resultaten zijn, maar de mensen waarvan wij het weten en van wie wij het gehoord hebben zijn daar allemaal ok over, (Praesidiumlid M.).’

¹⁷⁴ Ook gebaseerd op *Appreciative Inquiry methodiek: Discover, Dream, Design, Destiny*, zie ook Bloom, “An Appreciative Approach,” 130-135.

Als club is het belangrijk om achteraf met kritische blik te kijken hoe de doop gelopen is. Verliep het zoals we verwacht hadden? Wat was positief en wat was negatief? Er zijn clubs voor wie evaluaties niet nieuw zijn. Belangrijk is dat ze systematisch zijn. Vlak na de doop als de gevoelens en de ervaring nog levend in het geheugen zitten. Neem ook de nodige tijd ervoor en handel het niet snel af. Het is van belang dat ook de schachten erbij betrokken worden. Zit bijvoorbeeld samen in kleine groepjes om positieve én negatieve ervaringen uit te wisselen en moedig hen aan hun verhaal te doen. En durf daarna als club te corrigeren!

*Na de doop wordt er een **evaluatiemoment** ingelast en worden er drie vragen gesteld.*

- *Wat moeten we blijven doen?*
- *Wat moeten we meer, minder of anders doen?*
- *Wat moeten we niet meer doen?*

Iedereen bereidt dit vijf minuten voor en schrijft het op een post-it. De post-its worden besproken in plenum. Na de bespreking worden er afspraken gemaakt voor de toekomst.¹⁷⁵

Zelfevaluatie kan hier ook slaan op een moment van evaluatie voor de doop. Bepaal als club de grenzen waarbinnen de doop moet verlopen en stel een plan op (zie ook 'begeleide zelfreflectie'). Ook is het van belang dat schachten, die gaan deelnemen aan de doop, kunnen aangeven waar hun grenzen liggen. Ook dit gebeurt bij voorkeur in kleine groepjes. Naar de schachten zelf kan dit een sterk teken van vertrouwen zijn met het oog op de doop.

We een systeem van peer support ontwikkelen

Het afbakenen van een kader door middel van zelfevaluatie zegt daarnaast ook wat we niet willen. Op die manier vormt het een eerste preventief spoor waarmee ontluikende of nieuwe problemen snel in de kiem kunnen worden gesmoord. Het is niet de bedoeling om problemen en conflicten te vermijden en uit te sluiten. Deze zijn namelijk inherent aan elke vorm van samenleven: conflicten waren er, zijn er en zullen er altijd zijn. Hoe zouden we ooit met regels of andere procedures alles wat mis zou kunnen gaan, kunnen voorzien? Op die manier zouden creativiteit en initiatieven verstikt raken.¹⁷⁶ Ook een schacht verwijst hier naar:

¹⁷⁵ Gebaseerd op een bijdrage van Sabine Coppens

¹⁷⁶ Gebaseerd op een bijdrage van Sabine Coppens; Frederic Laloux, *Reinventing Organizations*, vert. David Grabijn (Tielt: Uitgeverij Lannoo, 2016), 145.

‘Het leuke eraan is dat dat allemaal unieke verhalen zijn van hoe die zijn omgegaan in die stresssituatie en wat voor vage opdrachten dat de doopmeester toen heeft gegeven dat echt totaal op niets sloeg en zo heel creatief en als je dat gaat reguleren, dan ga een eenheidsworst creëren van dit is de doop en dit is wat wij doen, dit staat in het reglement, dit is alles wat wij mogen doen dus dit is wat wij doen, doopmeesters zijn niet enthousiast want we mogen niks meer, schachten hebben ook zoiets van wat voor een kinderfeestje is dit hier [...] ge kunt niet vermijden dat er dingen gebeuren, dat gaat niet, wij zijn geen programma dat ge perfect kunt in elkaar steken en programmeren, dat is het leven nu eenmaal en dat moet geaccepteerd worden, er moeten wel degelijk regels zijn, je kan niet zeggen dat er geen regels nodig zijn, maar wel hoe ver ze gaan, (Schacht U.).’

De doelstelling is om alert te blijven voor wat fout loopt en om er zo goed als mogelijk mee om te gaan. Want het loopt al eens fout. Na incidenten komt het erop aan de veiligheid, het vertrouwen en de onderlinge band zo snel mogelijk te herstellen. *Peer support* biedt hier een goed antwoord.¹⁷⁷ Leeftijdsgenoten in een gelijkwaardige situatie bieden elkaar steun en helpen elkaar met behulp van eigen kennis, ervaring en inzichten, zelfs als het lastig gaat.

Bij incidenten die om herstel vragen, kan je gebruik maken van **peer mediation**. De incidenten die in aanmerking komen voor *peer mediation* zijn de gevallen waar de schade beperkt is gebleven. In geval van ernstige schade kom je automatisch uit bij de meldingsplicht en/of schuldig verzuim.¹⁷⁸

Peer mediation is een methode waarbij jongeren tussenbeide komen bij conflicten van leeftijdsgenoten. De jongeren treden niet op als scheidsrechters of beoordelaars, maar als mede-eigenaars van bestaande, nieuwe en vernieuwende communicatiestrategieën en relaties. Zij brengen de communicatie tussen de jongeren in conflict weer op gang door ervoor te zorgen dat iedereen elkaar laat uitspreken en naar elkaar luistert. Voor het gesprek van start gaat, wordt er afgesproken dat het gesprek binnenskamers en dus vertrouwelijk is en dat iedereen die aanwezig is vrij is om de bemiddeling op elk gewenst moment en om welke reden dan ook te beëindigen.¹⁷⁹ Vervolgens luisteren ze en stellen vragen zonder hun eigen ideeën op te dringen

¹⁷⁷ ‘Jongeren gaan in de eerste plaats met hun vragen en problemen bij leeftijds- of leefstijlgenoten (‘peers’) te rade. Ze zoeken steun bij elkaar. Peer support is een manier van samenwerken en elkaar ondersteunen. Peers helpen elkaar met behulp van eigen kennis, inzichten en ervaring. ‘Peer’ betekent dat je op vele manieren gelijkwaardig bent en/of in gelijkaardige omstandigheden verkeert.’ “Postgraduaat Peer Support Coach,” Howest Hogeschool, geraadpleegd 20 september, 2020, <https://www.howest.be/nl/opleidingen/postgraduaat/peer-support-coach>.

¹⁷⁸ Sabine Coppens, *Wij lossen het zelf op! Een handleiding bij peer mediation of leerlingbemiddeling op school* (Brussel: Uitgeverij Politeia, 2018)

¹⁷⁹ Vertrouwelijk, tenzij zij zich moeten beroepen op hun meldingsplicht en dus wel verplicht zijn om informatie te melden.

en laten ze op die manier de jongeren in conflict zelf een oplossing zoeken. Ze begeleiden met andere woorden enkel het proces, niet de inhoud. Hiervoor maken zij gebruik van de herstelvragen. Deze gaan over het gebeurde (feiten, verhaal); de gevoelens die daarmee gepaard gaan, de verantwoordelijkheid, het eigen aandeel in het gebeurde en het herstel voor alle betrokkenen (verleden, heden, toekomst).

- Wat is er gebeurd?
- Hoe voel je je hierbij? Wie is er nog geraakt?
- Wat had jij anders kunnen doen? Wat denk je dat de ander(en) van jou verwacht(en)?
- Wat heb jij nodig?
- Wat ga jij doen? Hoe kan het weer goed gemaakt worden?

De vragen kunnen herhaald worden en verplaatst, maar moeten allemaal aan bod komen en/of beantwoord zijn geweest.

Een conflict of probleem gaat altijd over het gebeurde, de inhoud van het conflict en over hun onderlinge relatie en de gevolgen voor die relatie. Bij *peer mediation* is er plaats voor de inhoud én de relatie. Het is de bedoeling dat de eigenaars van het conflict, ook de eigenaars van de oplossing en het herstel zijn. De bemiddelende jongeren bewaken de kwaliteit van de uitkomst door te vragen of het ok is voor alle betrokkenen en oog te hebben voor de naleving van de afspraken. De bemiddelaars maken zichzelf op die manier niet alleen verantwoordelijk voor het komen tot een oplossing. Ze maken zichzelf ook verantwoordelijk voor de **nazorg, de opvolging en de implementatie van de afspraken**.

En zo komen we uit bij het woord **nazorg**. Hiermee wordt de zorg nadien bedoeld. Het risico bestaat dat bepaalde patronen vastroesten of dat de preventieve acties losgelaten worden na verloop van tijd. Goede zorg voor jezelf en voor anderen vraagt om jezelf en je activiteiten in vraag te stellen en bij te sturen waar nodig en mogelijk (zie boven 'interne zelfevaluatie').

'Elke vereniging heeft normaal een zedenmeester om zo op cantussen ervoor te zorgen dat iedereen stil moet zijn, maar wij hebben ook doopzorg-zedenmeesters, die term wordt wat los gebruikt, meerdere mensen van het praesidium worden soms aangeduid, dat is iets dat wij officieel pas sinds vorig jaar doen, omdat ik daar een punt van wou maken en ik echt niet mee wou dopen en dan hebben ze dat pas gemaakt [...] ik ben zo zorgmeester dus ik ga vragen aan mensen of zij water of zakdoekjes nodig hebben. (Praesidiumlid M.)

Peer support bij studentenverenigingen is niet nieuw. Denk daarbij aan de peter- en meterwerkingen. Ook in het kader van de doop manifesteren zich bij enkele clubs dergelijke, vaak spontane en vrij recente initiatieven. Zo duidt men bij sommige clubs iemand aan die meer

oog heeft voor het welzijn van de schachten tijdens een doop. Iemand op voorhand een zorgende rol geven tijdens de doop is een verstandige zaak. Het geeft duidelijkheid over iemands verantwoordelijkheid. Het verankeren, ondersteunen en verder uitbouwen van een dergelijke vorm van *peer support*, is meer dan nodig.¹⁸⁰ Noem het bijvoorbeeld een **zorgmeestersysteem**. Enkele vaste zorgmeesters per club worden dan geselecteerd en nemen de rol op van *peer mediator* tijdens doop- en ontgroeningsactiviteiten. Deze bemiddelaars niet alleen verantwoordelijk voor het komen tot een oplossing bij een conflict. Ze maken zichzelf ook verantwoordelijk voor de opvolging en de implementatie van de afspraken die op voorhand gemaakt zijn bij het plannen van de doop en de nazorg. Ze bewaken de integriteit van de schachten, signaleren als er iets niet ok is, sturen bij en kunnen STOP zeggen. Een studentendoop kan dan ook een overweldigende ervaring zijn waar sociale druk kan optreden, vooral voor eerstejaars. Als vertrouwenspersoon kan de zorgmeester een veilige omgeving bieden voor schachten, ook na de doop. De zorgmeesters kunnen voor de doop ook samenzitten met de schachten, bij voorkeur in kleine groepjes, om te polsen naar hun verwachtingen en mee hun grenzen helpen bepalen van wat ze wel en absoluut niet willen doen. Dit maakt hen sterker naar de doop toe. Ten slotte kan een zorgmeester ook wegen op de planning van een doop, bijvoorbeeld door oog te hebben voor groepsopbouwende elementen tijdens de activiteiten en deze in te voegen.¹⁸¹

Het is van belang dat nieuwe schachten voor de start van de doopactiviteiten op de hoogte zijn van het bestaan van zorgmeesters. Maak het project bekend, ook los van bijvoorbeeld het reguliere informatiemoment van het praesidium. Dit geeft vertrouwen naar studenten toe dat zorgmeesters en doopmeesters niet een en hetzelfde is. Maak het project ook bekend via verschillende kanalen: chat, instagram, facebook, posters, whatsapp. Zichtbaarheid tijdens de doop is van belang. Draag als zorgmeester iets waaraan schachten je makkelijk kunnen herkennen, bijvoorbeeld een gele in plaats van witte doopfrak.

Binnen de Universiteit Antwerpen maken initiatieven voor *peer support* stilaan hun intrede. In het academiejaar 2020-21 gaat bijvoorbeeld het pilootproject *Students for Students* van start.¹⁸² Opleidings- en supervisiemomenten ondersteunen de zogenaamde 'praatmaat' die mee instaat voor de uitbouw van een netwerk van en voor studenten rond praktische, sociale en emotionele ondersteuning.¹⁸³ Ook voor een zorgmeester kan een opleiding noodzakelijke

¹⁸⁰ Serge Nijskens geeft hier aan dat ook het definiëren en installeren van *peer support* en *peer mediation* deel kunnen uitmaken van het *Appreciative Inquiry proces* waarbij de identiteit van studentenvereniging doorlopen wordt, namelijk tijdens fase 3 en 4, design en destination)

¹⁸¹ "Straffe school. De grenzen van sanctioneren verkend," Vlaamse Overheid, geraadpleegd 22 september, 2020, <https://www.vlaanderen.be/publicaties/straffe-school-de-grenzen-van-sanctioneren-verkend>

¹⁸² "Students for Students," Universiteit Antwerpen, geraadpleegd 22 september, 2020, <https://www.uantwerpen.be/nl/projecten/students-for-students/over-het-project/>.

¹⁸³ 'In deze opleiding leer je empathisch luisteren, omgaan met crisissituaties, grenzen stellen en doorverwijzen. De opleiding wordt gegeven door ervaren psychologen werkzaam aan de Universiteit Antwerpen. Je krijgt weinig theorie aangereikt maar je krijgt tijdens de opleiding de kans om véél te oefenen, zodat je leert uit je eigen

ondersteuning bieden. Vaardigheden aanleren als empathisch luisteren, omgaan met crisissituaties, grenzen stellen en doorverwijzen, maar even goed coachende en bemiddelende vaardigheden, versterken de zorgmeester in zijn rol. Een opleiding dient op maat van *peer supporters* voor schachten te zijn. Hetzelfde geldt voor supervisiemomenten waarbij op regelmatige tijdstippen wordt teruggekoppeld naar diegene die de opleiding geeft. Ook intervisiemomenten kunnen van belang zijn: het delen van ervaringen met andere zorgmeesters en het uitwisselen van goede praktijken. Dit kan ook het gevoel van een gedeelde identiteit van zorgmeester versterken tussen elkaar, wat een positieve impact kan hebben op het opnemen van die rol. Bij voorkeur neemt de zorgmeester de rol voor minstens 1 jaar op.

Een zorgmeestersysteem kan de verbondenheid tussen schachten en doopmeesters versterken. Het zorgt ervoor dat de afstand tussen hen niet te groot wordt, wat schachten tijdens de gesprekken als prettig ervaren. Ze kunnen als voorbeeld dienen voor andere doopmeesters naar schachten toe om bijvoorbeeld eens uit hun rol te komen: *'Is alles cava? Gaat het nog? Als het niet gaat, dan zeg je het!'* Uiteindelijk is *peer support* een taak van iedereen die deelneemt aan een studentendoop. Op die manier kan er een open cultuur tot stand komen of bij sommige clubs ondersteund worden. En een open cultuur, met minder hiërarchie kan alleen maar een positieve invloed hebben op studentendopen.¹⁸⁴

We nadenken over positieve rituelen en symbolen vanuit de cultuur zelf

'Ik probeer bepaalde waarden die bij ons bij de scouts verloren zijn gegaan, terug te integreren. Er is bijvoorbeeld al vele jaren lang niet gesjord geweest bij ons, wel het basissjorren, maar op een opening hebben ze eens een draaiend rad gesjord, een glijbaan en dat werd gewoon niet meer gedaan, maar als je één generatie hebt die hun leden niet goed het sjorren aanleert, dan geraak je in een vicieuze cirkel, ik was al niet de beste in sjorren en ik heb nooit iets groot gesjord en dit jaar wilden wij dat terug doen, het werd wat schaamtelijk en wij hebben een heel schip gesjord en wij beginnen er terug tradities aan toe te voegen, ik zou terug een vlaggenmast erin krijgen of bijvoorbeeld de vijf voorwerpen zoals potlood, papier, touw, veiligheidsspeld en zakdoek, die je altijd bij moet hebben, dat is er ook uitgegaan en zulke rituele voorwerpen willen wij er terug in hebben, dat die niet verloren gaan, (Schacht U).'

Om een (doop)cultuur te veranderen of er aanpassingen in aan te brengen, is het van belang om dit niet radicaal te doen en niet zomaar alle rituelen overboord te gooien om ze te vervangen door nieuwe. Het is echter essentieel om stil te staan bij het belang en betekenis van de bestaande rituelen en er eventueel enkele af te voeren die niet binnen het kader van de club

ervaring. Vanaf half oktober worden er tweewekelijks supervisiemomenten georganiseerd, begeleid door dezelfde psychologen als waarbij je de opleiding volgde. Tijdens deze supervisiemomenten krijg je de kans om ervaringen uit te wisselen over situaties die je meemaakt als praatmaat.

¹⁸⁴ Keating, "Going to College," 107.

passen, die het doel van het creëren van een groepsband en solidariteit niet dienen en/of niet passen binnen de identiteit die de club zichzelf wil aanmeten (zie boven 'begeleide zelfreflectie'). Dit denkproces kan eveneens opgenomen worden in boven vermelde workshops (de Doopsessies). Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld het gebruik van cantusliederen, opgenomen in de studentencodex van KVHV, die racistische, vrouwonvriendelijke of in een sfeer van collaboratie verkerende teksten bevatten. In welke mate passen deze liedjes bij de identiteit van club? Negeren we ze? Volstaat het om er flexibel mee om te springen door bijvoorbeeld het woord 'nigger' in het lied *Polly-Wolly-Doodle* niet te zingen? Of dringt de vraag naar een nieuwe codex zich op, uitgegeven door een meer neutrale instelling?¹⁸⁵

Nieuwe rituele elementen moeten niet uit het niets gecreëerd worden, maar sluiten best aan op de bestaande cultuur.¹⁸⁶ Op die manier wordt de minste weerstand gegenereerd en het grootste draagvlak gevonden. Denk aan positieve elementen uit het verleden die gerevitaliseerd worden en aan bestaande rituelen die een prominentere plaats krijgen. Bijvoorbeeld het gebruik van het verkrijgen van een nieuwe naam, zoals een respondent aanhaalde, kan bijvoorbeeld centraler komen te staan en met meer ceremonie ingekleed worden, zoals bij de totemisatie bij de scouts. Naamgeving heeft een sterke invloed op de identiteit van een groep en een individu.¹⁸⁷

Niet alleen kan er aansluiting gezocht worden met het verleden en heden van studentendopen, maar ook met de ruimere betekenis als overgangsritueel. Nieuwe elementen kunnen geënt worden op de onderliggende structuur van het overgangsritueel. In studentendopen wordt er vaak de nadruk gelegd op de *liminale* fase en vooral op het afbreken van de vorige identiteit (denk aan de beproevingen, het belachelijk maken, zelfspot etc ...). In groep kan er nagedacht worden op welke manier het opbouwen van de nieuwe identiteit (een ander centraal aspect uit de *liminale* fase) naar voren komt in de studentendoop, bijvoorbeeld naast zelfspot kan er ook effectief een moment van bezinning worden ingelast, de schacht verricht een individuele opdracht waarbij hij zijn plaats in de groep overdenkt. Evengoed kan men nadenken op welke manier er aandacht besteed wordt aan de andere fasen, de separatie- en de reïntegratiefase. Zo kan bijvoorbeeld het invoegen van een activiteit als een dropping van schachten, die op eigen houtje moeten zien terug te komen naar Antwerpen, aansluiten op de symboliek van de eerste fase van de separatie. Studenten verlaten hun vertrouwde omgeving om dan hun weg te vinden naar Antwerpen. In groep kan hier vrij over geassocieerd worden:

- Maak de fasen visueel op een groot blad.
- Denk na over de betekenis van elke fase. Ken je nog andere voorbeelden van overgangsrituelen?

¹⁸⁵ Zie bijvoorbeeld: X., *Studentencodex* (Leuven: vzw Studentencentrum Leuven, 2017), 500.

¹⁸⁶ Iverson, "Initiating Change," 260.

¹⁸⁷ Iverson, "Initiating Change," 261.

- Verbind vervolgens activiteiten aan elke fase. Denk hierbij ook na over de huidige activiteiten.

Maak bij het invoegen van nieuwe elementen gebruik van jargon dat gangbaar is in de groep (bijvoorbeeld spreken over zorgmeesters en niet over schachtenbemiddelaar). Ten slotte kunnen de veranderingen zelf onderdeel worden van een ritueel, waarbij als groep wordt stilgestaan bij deze veranderingen en dat ze ritueel worden ingevoegd bij de traditie.

Van bovenaf kunnen dergelijke initiatieven aangemoedigd worden, bijvoorbeeld door de leukste en creatiefste voorbeelden te belonen met een prijs of een extra promotiecampagne voor hun club en activiteiten. Ook kunnen ze opgenomen worden als inspirerende voorbeelden in de *Doopgids* (zie boven 'visietekst').

We rolmodellen en clubhelden inzetten

Binnen een studentenclub, zoals dat in elke groep het geval is, zijn er elementen die ervoor zorgen dat de cultuur van de groep doorheen de tijd behouden blijft. 'Helden' kunnen een dergelijke behoudende rol spelen. In een studentenclub kan het gaan om huidige, maar ook vroegere leden van de club die door hun bijdragen of door hun gedrag een soort van 'legendarische' status binnen de club verkregen hebben.¹⁸⁸ Vaak bevinden ze zich al tussen het studentenleven en het professionele bestaan in en behoren ze tot de zogenaamde *anciens* of *oude zakken*, een groep die vaak optreedt als bewakers van de traditie van de club en die respect en invloed afdwingen. Helden kunnen als rolmodellen zijn voor andere leden binnen de club. Tegelijk kunnen ze een sleutel voor verandering vormen en dienen ze betrokken te worden in het denkproces over de richting van de club. Ze kunnen eventueel ook ingezet worden in sensibiliseringscampagnes rond dopen.

We bewust omgaan met onze grenzen

In het Vlaamse Doopkader is het volgende opgenomen omtrent het **vernederen van schachten**: *'Het vernederen van personen of het toebrengen van psychische schade is verboden.'*¹⁸⁹ In dezelfde geest spreekt het Antwerpse Doopcharter van het vrijwaren van de psychische integriteit: *'Doopactiviteiten mogen op geen enkel ogenblik de fysieke en psychische integriteit van de deelnemers of andere personen schaden.'* Vernedering wordt heel vaak vernoemd in de context van studentendopen, zoals reeds eerder werd aangehaald. Voorstanders van dergelijke rituelen stellen dat vernedering van de nieuwe leden de onderlinge

¹⁸⁸ Iverson, "Initiating Change," 258.

¹⁸⁹ Art. 3 Vlaams Doopkader.

groepsband versterkt. Dat dit niet klopt, bleek uit het onderzoek van Liesbeth Mann.¹⁹⁰ Als een ontgroeningsritueel of in dit geval een studentendoop elementen bevat die de schachten ervaren als vernederend, dan staat dit het vormen van een hechte groep juist in de weg. Mensen kunnen zich vernederd voelen als ze worden gepest, getreiterd, belachelijk worden gemaakt, of worden buitengesloten. Zulke gevoelens worden vaak sterker als er anderen aanwezig zijn bij het vernederende incident. Tijdens een studentendoop worden schachten nu net uitgelachen, uitgescholden, moeten ze naar beneden kijken, voeren ze absurde proeven uit in rare kledij, zijn ze vaak vuil en stinken ze. En dit vaak op publiek terrein of in privé voor een beperkte groep. Schachten kunnen dit ervaren als een vernedering, wat hier moet gezien worden als een negatieve emotie. Vrouwen ervaren daarbij sneller vernedering, omdat ze vaak op basis van mannelijke normen beoordeeld worden.¹⁹¹ Deze vernedering wordt sterker als het publiek lacht. En ook als je alleen vernederd wordt in plaats van de hele groep blijkt dat gevoel sterker te zijn. Zoals blijkt uit de gesprekken, kan een schachtenverkoop een voorbeeld vormen van een situatie waarin gevoelens van vernedering worden opgewekt. Als het een studentenclub te doen is om een hechte band tussen de schachten te creëren, dan kunnen elementen van vernedering best weggelaten worden.¹⁹² Het lastige is evenwel dat het om een persoonlijke emotie gaat als reactie op gesteld gedrag. Iedereen ervaart vernedering anders en niet iedereen geeft vernedering makkelijk aan. Liesbeth Mann geeft zelf enkele adviezen mee:

‘Neem het niet te serieus [als schacht]. Als de groencommissie [in dit geval de doopmeesters] je vernedert, zie het dan als een grapje of spel. Stel voor jezelf een aantal grenzen voordat je aan de introductietijd begint. Probeer ook vast te houden aan die grenzen; zeg nee als je water uit een wc-pot moet drinken en steek jezelf niet in de fik in een Sinterklaaspak. Tenslotte: blij vooral jezelf.’¹⁹³

Zorgmeesters (zie boven ‘peer support’) kunnen schachten hierbij helpen en ondersteunen door op voorhand met hen samen te zitten. Laat hen nadenken over hoe ver te willen gaan en laat hen grenzen stellen. Informeer hen over het verloop van de doop en geef hen vertrouwen. Pas eventueel het plan van de doop aan. Help hen tijdens de doop deze grenzen te bewaken. Vraag hoe het gaat. In haar onderzoek stelt Liesbeth Mann eveneens dat het bieden van sociale steun

¹⁹⁰ Mann, “Vernedering verstoort de groepsbinding,” <https://nl.in-mind.org/article/vernedering-verstoort-de-groepsbinding>.

¹⁹¹ Hartling, “Humiliation,” 272.

¹⁹² <https://nl.in-mind.org/article/vernedering-verstoort-de-groepsbinding>: Als kanttekening moet hierbij worden vermeld dat we in het huidige onderzoek steeds naar de effecten van vernedering tijdens ontgroeningen op de korte termijn hebben gekeken. Of vernedering tijdens ontgroeningen op langere termijn wellicht géén of een positief effect heeft kunnen we op basis van deze studies dus niet uitsluiten.

¹⁹³ Vervoort, “Vernederde feuten,” <https://ans-online.nl/interview/vernederde-feuten-verenigt-u/>.

in een minder publieke situatie tijdens een studenteninitiatie wellicht wél gevoelens van vernedering kan doen verminderen.¹⁹⁴

Als schacht op voorhand je grenzen bepalen en deze proberen vast te houden is niet alleen naar het vermijden van vernederende handelingen, maar naar **groepsdruk** in het algemeen toe een belangrijk advies. Dat een schacht de vrije wil heeft om al dan niet deel te nemen aan een doopactiviteit wordt zowel door het Vlaams Doopkader, als door de studentenverenigingen zelf benadrukt. In realiteit is het echter niet zo makkelijk om zomaar te stoppen met een activiteit waar je je zelf niet lekker bij voelt: fysiek, psychisch of moreel te zwaar. Groepsdruk is vooral sterk in groepen waar een sterke samenhang heerst of gecreëerd wordt zoals vaak het doel is bij studentendopen.¹⁹⁵ Je wordt aangemoedigd om vol te houden. Als je stopt, weet je dat je niet gedoopt zal worden. Dilemma! Als schacht moet je sterk in je schoenen staan om je eigen grenzen te bewaken.

'Van het moment dat ik door heb van: dit is iets dat ik nu moet doen en dat gaat er echt over bijvoorbeeld ene die uit een raam is gesprongen met een matras, dat is ook al gebeurd, zo van die fratsen doe ik nooit van mijn leven, dat is gewoon dom en ik zou dat op die moment ook gewoon gaan zeggen, ik ga gewoon mee en als ik iets zie van dit gaat erover, dan doe ik dat niet.' (Schacht U.)

Als men vreest beïnvloed te worden door een groep, dan kan een trouwe en loyale bondgenoot ook de nodige sociale steun bieden om te weerstaan aan de druk.¹⁹⁶ Probeer je aan de andere kant als doopmeester flexibel op te stellen, respecteer de grenzen van de schacht, communiceer met hen en biedt eventueel alternatieven of een gulden middenweg.

'Ik had het gevoel dat je toch wel kon aangeven dit is niet meer oké, op den duur had ik zoveel pijn in mijn knieën dat die openlagen en dat ze die moesten verzorgen, dan hebben ze gezegd dat moet je niet meer doen, ga dan op uw hurken zitten en ook met het eetgedeelte, als je echt niet meer wou eten, doe het dan in uw haar. Ze gaven altijd wel andere opties. Ze communiceren ook altijd wel.' (Schacht I.)

¹⁹⁴ Mann, "Vernedering verstoort de groepsbinding," <https://nl.in-mind.org/article/vernedering-verstoort-de-groepsbinding>: Er was echter geen effect op gerapporteerde vernedering van steun uit het publiek. Het is mogelijk dat in dergelijke publieke situaties het bieden van steun inderdaad niet veel uitmaakt. Er moet echter meer onderzoek worden gedaan naar andere typen positieve reacties. In het huidige onderzoek is maar naar één soort reactie gekeken die mogelijk het publieke karakter van de vernedering versterkt. Als het slachtoffer bijvoorbeeld na het vernederende incident in een minder publieke situatie steun krijgt kan dit gevoelens van vernedering wellicht wél verminderen.

¹⁹⁵ Irving L. Janis, "Groupthink," in *The Hazing Reader*, ed. Hank Nuwer (Indianapolis: Indiana University Press, 2004), 21-4.

¹⁹⁶ Willy Lens, Eddy Van Avermaet en Paul Eelen, *Inleiding tot de psychologie* (Leuven: Universitaire Pers, 2006), 383-6.

We blijven sensibiliseren

In het Antwerpse Doopcharter wordt ingezet op het sensibiliseren van studentenclubs rond drugs- en alcoholgebruik.¹⁹⁷ Tijdens de Kick-Off voor Antwerpse praesidia biedt het team verslavingspreventie CGG VAGGA de cursus ‘alcohol in de studentenbuurt’ aan.¹⁹⁸ Alcohol blijft een belangrijke plaats innemen in het studentenleven:¹⁹⁹ het vermogen om veel te kunnen drinken op korte tijd wekt nog steeds een soort prestige op in bepaalde studentenmiddens. Deze norm weerspiegelt in de studentendoop van verschillende clubs en draagt ook bij aan de hardheid van een doop. Normen en gedrag, en drinkgedrag in het bijzonder, worden snel overgenomen van significante *peers*.²⁰⁰ Zoals gezien toont recent onderzoek aan dat studenten die lid zijn of in het bestuur zitten van een studentenvereniging meer risico hebben op problematisch alcoholgebruik. Deelname aan studentikoze activiteiten (studentendoop, cantus, enz.) kunnen aan de grondslag hiervan liggen. De inspanningen om studentenclubs te sensibiliseren naar alcoholgebruik toe zijn van blijvend belang. De vraag rijst of clubs niet beter kiezen voor een alcoholvrije doop om de stap naar risicovol drinken te verkleinen en ook om het gevaar op grensoverschrijdend gedrag te beperken. Deze vraag of dit inzicht moet echter van de studenten zelf komen. Meer onderzoek naar alcoholgebruik tijdens doopactiviteiten kan hier een impuls aan geven.

Richt sensibilisering ook op eerstejaars: schachten die bewust omgaan met alcoholgebruik kunnen een invloed hebben op de club waarin ze terecht komen:

‘Bij de schachten zijn er heel veel die niet drinken. We waren wel heel hoopvol, vijftien kratten cara hadden wij mee op ledenweekend en er zijn er drie van opgedronken, ge merkt het verschil wel als ge zo op praesidiumweekend gaat, zo om 10u, kom, we gaan een cara drinken en we zijn begonnen en dan gaan wij op ledenweekend, niemand drinkt daar bijna en dan gaat ge zelf ook minder drinken en dat vind ik wel goed, dat is een soort van positieve groepsdruk, van het moet niet, (Praesidium N.).’

We stellen een doopregisseur aan

Om dit proces te kunnen initiëren en coördineren, is er nood aan een centrale figuur, een soort doopregisseur, die als een spin in het web is tussen de instellingen en de studentenclubs. Belangrijk is dat deze een neutrale en bemiddelende rol heeft die het vertrouwen wint en heeft van alle belanghebbenden. Deze kan de uitrol van workshops en ondersteunende opleidingen

¹⁹⁷ Art. 7 Antwerps Doopcharter

¹⁹⁸ Art. 5 Antwerps Doopcharter

¹⁹⁹ Zie conclusies “In Hogere Sferen,”

²⁰⁰ “In Hogere Sferen,” 144-5.

initiëren, externe ervaringsdeskundigen aanleveren voor de begeleiding, samen met studenten aan de slag gaan voor de opmaak van een *Doopgids* etc. Deze houdt eveneens de vinger aan de pols bij de studentenclubs, maar even goed bij de instellingen, meet de temperatuur en probeert in te spelen op opportuniteiten. Tegelijk probeert hij of zij clubs te overtuigen en zoveel mogelijk te betrekken bij het denk- en doe-proces.

We ten slotte een open basishouding aannemen

Een open basishouding, ten slotte, daar begint het mee. Het is met andere woorden niet alleen belangrijk wat je doet. Met welke ingesteldheid en houding je het doet, daar gaat het ook om. Wees op de eerste plaats open voor jezelf. Wat voor organisatie wil je zijn? Waar wil je voor staan en hoe ga je dit vorm geven? En op welke manier past een doopritueel hierin? Aan welke voorwaarden moet dat verlopen? Het bepalen van dit cruciale kompas, samen met alle *stakeholders* vormt het begin van het hele proces. Indien niet, dan dreigt stuurloosheid en verliezen we de richting.²⁰¹ Wees eveneens open naar de ander toe. Alleen een open houding van alle betrokkenen naar elkaar toe en een gelijkwaardigheid in het debat kunnen leiden tot acties die gedragen worden door alle actoren. Maar een open houding aannemen is een werkwoord, het vereist enige inspanning van iedereen. Het vereist ook enig vertrouwen. Maar als we er samen voor gaan, dan komt het iedereen ten goede.

²⁰¹ Gebaseerd op een bijdrage van Serge Nijskens.

6 Bibliografie

Media

De Ceulaer, Joël. "Beste Studenten, Zeg Nee Tegen De Doop." *De Morgen*, 2 oktober, 2016, <https://www.demorgen.be/nieuws/beste-studenten-zeg-nee-tegen-de-doop~bc95e558/>.

Lijster, Thijs. "De stront van de baas eten." *De Groene Amsterdammer* 36 (2018): <https://www.groene.nl/artikel/de-stront-van-de-baas-eten>.

Makary, Laura. "Vingt ans après son interdiction, lutter contre le bizutage reste d'actualité." *L'Étudiant*, 10 augustus, 2020, <https://www.letudiant.fr/etudes/vingt-ans-apres-son-interdiction-le-bizutage-continue-d-exister.html>.

Moreira Resina, Jaime. "Doop is wel degelijk dope." *Schamper*, 16 november, 2018, <https://www.schamper.ugent.be/daily/doop-is-wel-degelijk-dope>.

Noels, Geert. "Studentendopen zijn een vorm van georganiseerd pesten voor gevorderden." *VRT NWS*, 24 oktober, 2017, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2017/10/24/-studentendopen-zijn-een-vorm-van-georganiseerd-pesten-voor-gevo/>.

Van Goethem, Herman. "Dopen als overgangsritueel." *De Standaard*, 10 december, 2018, https://www.standaard.be/cnt/dmf20181209_04021589.

Van Maele, Pieter. "Studentendoop moet onthaalritueel zijn, en geen vernedering." *De Standaard*, 12 december, 2018, https://www.standaard.be/cnt/dmf20181212_04028828.

Vervoort, Eva. "Vernederde feuten, verenigt u!" *Algemeen Nijmeegs Studentenblad*, 29 augustus, 2017: <https://ans-online.nl/interview/vernederde-feuten-verenigt-u/>.

"Video over 'slutshaming' van studente Milou (21) gaat viral." *Libelle*. Geraadpleegd 25 september, 2020, <https://www.libelle.nl/mensen/slutshaming-milou-deelen/>.

"Rector Universiteit Antwerpen wil regels rond studentendopen aanpassen: "Charter gaat niet ver genoeg"." *VRT NWS*. Geraadpleegd 10 augustus, 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/12/10/doopcharter-gaat-niet-ver-genoege/>.

Literatuur

Alexander, Kellie en Tara Opsal. "'That's Just What You Do': applying the techniques of neutralization to college hazing." *Deviant Behavior* (2020): 1-18.

Allan, Elizabeth en Mary Madden. "The nature and extent of college student hazing." *International Journal of Adolescent Medicine and Health* 24, nr. 1 (2012): 83-90.

Arnett, Jeffrey Jensen. "Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties." *American Psychologist* 55, nr. 5 (2000): 469-80.

Aronson, Eliot en Judson Mills. "The Effect Of Severity of Initiation on liking." *The Journal of Abnormal and Social Psychology* 59, nr. 2 (1959) 177-181.

- Bandura, Albert. "Moral disengagement in the perpetration of inhumanities." *Personality and Social Psychology Review* 3 (1999): 1-21.
- Bourdieu, Pierre. "Les rites comme actes d'institution." *Actes de la Recherche en Sciences Sociales* 43 (1982): 58-63.
- Brock, Bastian, Jolanda Jetten en Laura J. Ferris. "Pain as social glue." *Psychological Science* (2014): 1-9.
- Cimino, Aldo. "The Evolution of Hazing: Motivational Mechanisms and the Abuse of Newcomers." *Journal of Cognition and Culture* 11 (2011): 241-267.
- Coppens, Sabine. *Wij lossen het zelf op! Een handleiding bij peer mediation of leerlingbemiddeling op school*. Brussel: Uitgeverij Politeia, 2018.
- Cortois, Paul en Valeer Neckebrouck, eds. *Maskers, missen en meesters*. Kapellen: Uitgeverij Pelckmans, 2005.
- De Dijn, Herman. *Rituelen: waarom we niet zonder kunnen*. Kalmthout: Polis, 2018.
- DeForest, Dallas. "Between Mysteries and Factions: Initiation Rituals, Student Groups, and Violence in the Schools of Late Antique Athens." *Journal of Late Antiquity* 4, Nr. 2, (2011): 315-42.
- Diamond, Alex B., S. Todd Callahan, Kelly F. Chain en Gary S. Solomon. "Qualitative Review of Hazing in Collegiate and School Sports: Consequences from a Lack of Culture, Knowledge and Responsiveness." *Br J Sports Med* 50 (2016): 1-6.
- Dias, Diana en Maria José Sá. "Transition to higher education: the role of initiation practice." *Educational Research* 56, nr. 1 (2014): 1-12.
- Eliade, Mircea. *Het heilige en het dagelijkse bestaan*. Vertaald door D. Mok, N. van Maaren en A. Scheepers. Amsterdam: Uitgeverij Abraxas, 2006.
- Eliade, Mircea. *Riten en symbolen van inwijding*. Vertaald door Johanne M. van Dijk. Katwijk: Servire, 1979.
- Evans, Joan, Blye Frank, John L. Oliffe en David Gregory. "Health, Illness, Men and Masculinities (HIMM): a theoretical framework for understanding men and their health." *Jmh* 8, Nr.1 (2011): 7-15.
- Festinger, Leon. *A theory of cognitive dissonance*. Stanford: Stanford University Press, 1970.
- Finkel, Michelle A. "Traumatic Injuries Caused By Hazing Practices." *American Journal of Emergency Medicine* 20, nr. 3 (2002): 228-33.
- Hartling, Linda M. en Tracy Luchetta. "Humiliation: assessing the impact of derision, degradation, and debasement." *The Journal of Primary Prevention* 19, nr. 4 (1999): 259-75.
- Homans, George C. *The Human Group*. Londen: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1962.
- Johnson, Jay. "Through the Liminal: A comparative analysis of communitas and rites of passage in sport hazing and initiations." *Canadian Journal of Sociology* 36, nr. 3 (2011) : 199-227.
- Laloux, Frederic. *Reinventing Organizations*. Vertaald door David Grabijn. Tielt: Uitgeverij Lannoo, 2016.
- Leflaive, Gabrielle. "El bizutage: ritual y reproducción social en la enseñanza superior Francesa." *RDTP* 58, nr. 2 (2003): 93-140.
- Lens, Willy, Eddy Van Avermaet en Paul Eelen. *Inleiding tot de psychologie*. Leuven: Universitaire Pers, 2006.

Lodewijckx, Hein F. M. en Nicolette L. Akkersdijk. "Ontgroening en groepsattractiviteit: Affiliatiebehoefte of dissonantiereductie?" In *Sociale Psychologie en haar toepassingen*, uitgegeven door P. VanLange, F. Siero, B. Verplanken, en E. VanSchie, 55-66. Delft: Eburon, 1994.

Lodewijckx, Hein F. M. en Jef Syroit. "Severity of Initiation Revisited: Does severity of initiation increase attractiveness in real groups?" *European Journal of Social Psychology* (1997): 275-300.

Lodewijckx, Hein F. M. en Jef Syroit. "Affiliation During Naturalistic Severe and Mild Initiations: some further evidence against the severity-attraction hypothesis." *Current Research in Social Psychology* (2001): 90-106.

Keating, Caroline F., Jason Pomerantz, Satcy D. Pommer, Samantha J. H. Ritt, Lauren M. Miller en Julie McCormick. "Going to College and Unpacking Hazing: A functional approach to decrypting initiation practices among undergraduates." *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice* 9, nr. 2 (2005): 104-26.

Mann, Liesbeth, Allard R. Feddes, Bertjan Doosje en Agneta H. Fischer. "Withdraw or affiliate? The role of humiliation during initiation rituals." *Cognition and Emotion* 30, nr. 1 (2016): 80-100.

Mann, Liesbeth, Allard R. Feddes, Anne Leiser, Bertjan Doosje, Agneta H. Fischer. "When Is Humiliation More Intense? The role of audience laughter and threats to the self." *Frontiers in Psychology* 8 (2017), 1-11.

Mann, Liesbeth. "Vernedering verstoort de groepsbinding." *The Inquisitive Mind* 2 (2018): <https://nl.in-mind.org/article/vernedering-verstoort-de-groepsbinding>

McCreary, Gentry. "Why Hazing? Measuring the Motivational Mechanisms of Newcomer Induction in College Fraternities." *Journal of Cognition and Culture* 19 (2019): 343-65.

McGingley, Meredith, Kathleen M. Rospenda, Li Liu en Judith A. Richman. "It isn't all just fun and games: Collegiate participation in extracurricular activities and risk for generalized and sexual harassment, psychological distress, and alcohol use." *Journal of Adolescence* 53 (2016): 152-63.

Milgram, Stanley. "Behavioral study of obedience." *Journal of Abnormal and Social Psychology* 67, nr. 4 (1963): 371-8.

Moreland, R. L. en John M. Levine. "Newcomers and Oldtimers in Small Groups." In *The Psychology of Group Influence*, uitgegeven door P. B. Paulus, 143-86. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, 1989.

Mortelmans, Dimitri. *Handboek Kwalitatieve Methoden*. Leuven: Acco, 2013.

Neckebrouck, Valeer. "Initiatie: een antropologisch voorwoord." In *Traditie en Initiatie*, uitgegeven door Herman Lombaerts en Lieven Boeve, 11-43. Leuven: Acco, 1995.

Nuwer, Hank. *Hazing: Destroying Young Lives*. Indianapolis: Indiana University Press, 2018.

Nuwer, Hank, ed. *The Hazing Reader*. Indianapolis: Indiana University Press, 2004.

Parks, Gregory S, Shayne E. Jones, Rashawn Ray, Matthew W. Hughey en Jonathan M. Cox. "White Boys Drink, Black Girls Yell . . . : a racialized and gendered analysis of violent hazing and the law." *The Journal of Gender, Race & Justice* 18 (2015): 94-158.

Silanos, Pietro. "The depositio of beanus. Horns, teeth and others bulges in an initiation ceremony in German area (XV century)." In *Estremità e escrescenze del corpo*, uitgegeven door Agostino Paravicini Bagliani, 293-321. Firenze: Sismel Edizioni del Galluzzo 2012.

Silva, Ana Cristina da, Minoos Farhangmehr en Marjan Sara Jalali. "License to Bully: rites of passage in higher education." *Int Rev Public Nonprofit Mark* 15 (2018): 49–66.

Staal, Frits. *Drie bergen en zeven rivieren*. Amsterdam: Meulenhoff, 2004.

Staal, Frits. "The meaninglessness of Ritual." *Numen* 26, nr. 11 (Juni 1979): 2-22.

Turner, Victor. *Dramas, Fields and Metaphors*. Londen: Cornell University Press, 1974.

Turner, Victor. *The Anthropology of Performance*. New York: PAJ Publications, 1986.

Turner, Victor. *The Drums of Affliction*. Oxford: Oxford University Press, 1968.

Turner, Victor. *The Forest of Symbols*. Londen: Cornell University Press, 1967.

Turner, Victor. *The Ritual Process: structure and anti-structure*. New York: Cornell University Press, 1966.

Van Gennep, Arnold. *The Rites of Passage*. Vertaald door Monika B. Vizedom en Gabrielle L. Caffee. Londen: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1960.

Verger, Jacques. "Rites d'initiations et conduits d'humiliation: l'accueil des béjaunes dans les universités médiévales." In *La derision au moyen âge*, uitgegeven door Elisabeth Crouzet-Pavan en Jacques Verger, 73-84. Parijs: Presses de l'Université Paris-Sorbonne, 2007.

Watts, Edward. "The Student Self in Late Antiquity." In *Religion and the Self in Antiquity*, uitgegeven door David Brakke, Michael L. Satlow en Steven Weitzman, 234-51. Indianapolis: Indiana University Press, 2005

Wegner, Daniel M., Julie D. Lane en Sara Dimitri. "The Allure of Secret Relationships." *Journal of Personality and Social Psychology* 66, nr. 2 (1994): 287-300.

Wuthnow, Robert. *Meaning and Moral Order*. Californië: University of California Press, 1987.

X., *Studentencodex*. Leuven: vzw Studentencentrum Leuven, 2017.

Bronnen

Benedictus van Nursia. *De Regel van Benedictus*. Vertaald door Patrick Lateur. Tielt: Uitgeverij Lannoo, 2010.

Bachelorproef

Dallenes, Hanne, Fredericke Decoster, Lukas De Ryk, Sofie Heyman, Deborah Liedtke, Christophe Mousset, Alicia Van Steen, Lieselot Vercauteren, Tomas Willems, Amber Comhaire, Jente Fillet, Jasper Nijlunsing, Glenn Segers en Heleen Steenssens. "Het Grote Antwerpse Studentenonderzoek." Bachelorproef, Universiteit Antwerpen, 2019.

Website

"Shoppen In Modestad Antwerpen." Stad Antwerpen. Geraadpleegd op 15 november 2019. <https://www.visitantwerpen.be/nl/shoppen-en-mode/shoppen-in-modestad-antwerpen>.

"Antwerpse Studentenstad." Universiteit Antwerpen. Geraadpleegd op 15 november 2019. <https://www.uantwerpen.be/nl/studentenleven/vrije-tijd/studentenstad/>.

“Buurtregie.” Stad Antwerpen. Geraadpleegd op 15 november 2019. <https://www.antwerpen.be/nl/info/5c4b212930b3566e6d58716d/buurtregie&sa=D&ust=1567631032373000&usg=AFQjCNGr4R5ZsOgKOfheCgPh4kTEQ6PyCO>.

“Clubs en verenigingen.” STAN. Geraadpleegd op 10 augustus, 2020, <https://www.stanstan.be/studentenleven/clubs-en-verenigingen/>

“Kickoff.” STAN. Geraadpleegd op 10 augustus, 2020, <https://kickoffantwerpen.be/>;

“Vlaams Doopkader.” Vlaamse Overheid. Geraadpleegd op 15 september, 2019. <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Vlaams%20kader%20doop-%20en%20andere%20studentikoze%20activiteiten.pdf>

“Straffe school. De grenzen van sanctioneren verkend.” Vlaamse Overheid. Geraadpleegd op 22 september, 2020. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/straffe-school-de-grenzen-van-sanctioneren-verkend>

“Students for Students.” Universiteit Antwerpen. Geraadpleegd op 22 september, 2020. <https://www.uantwerpen.be/nl/projecten/students-for-students/over-het-project/>.

“Werken aan een verbindend schoolklimaat.” Vlaamse overheid. Geraadpleegd op 23 maart, 2020. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/werken-aan-een-verbindend-schoolklimaat-hoe-reageert-jouw-schoolteam-doeltreffend-op-pesten>.

“In Hogere Sferen.” Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs. Geraadpleegd op 11 juni, 2020. <https://www.vad.be/materialen/detail/in-hogere-sferen-volume-4-een-onderzoek-naar-middelengebruik-bij-vlaamse-studenten>.

“Alcohol and Hazing.” Indiana University of Pennsylvania. Geraadpleegd op 15 juni, 2020. <https://www.iup.edu/leadership/resources/policies/hazing/alcohol-and-hazing/#:~:text=Alcohol%20impairs%20the%20judgment%20of,those%20who%20are%20hazing%20them>.

“Hazing in View: College Students at Risk.” StopHazing. Geraadpleegd op 10 juni, 2020. <http://www.stophazing.org/national-study/>.

“Totemmap.” Scouts en Gidsen Vlaanderen. <https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/publicatie/totemmap>

“Hazing and bullying.” Hazing Prevention. Geraadpleegd op 21 april, 2020. <https://hazingprevention.org/home/hazing/hazing-and-bullying/>.

Hazing Prevention. <https://hazingprevention.org/home/hazing/facts-what-hazing-looks-like/>

StopHazing. http://www.stophazing.org/wp-content/uploads/2014/06/hazing_in_view_web1.pdf

<http://www.hanknuwer.com/>